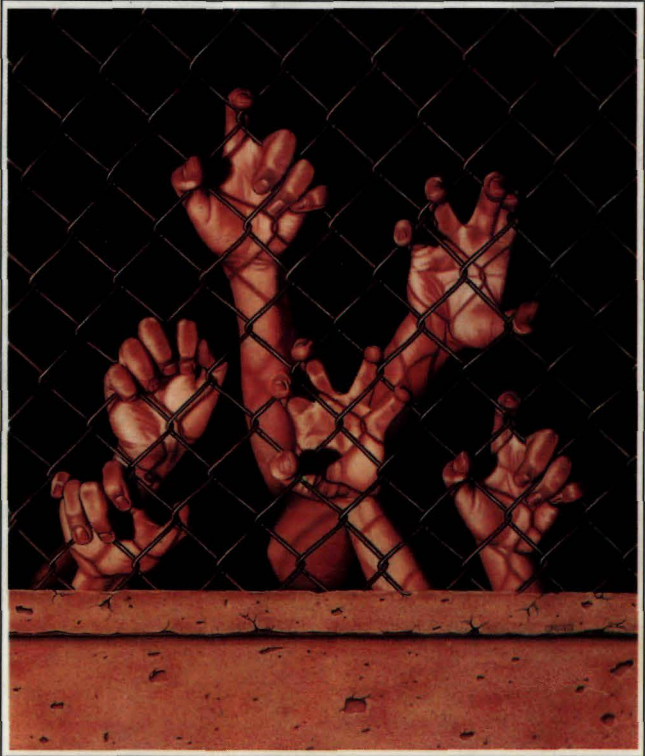

Albert Camus

DÜŞÜŞ

AYRAÇ
ÖZEL

<http://ayrac.org>

Fransızca aslından
çeviren
HÜSEYİN DEMİRHAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-787-8

© Editions Gallimard 1956 / Onk Ajans Ltd. Şti. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1994)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevinde basıldı. (1997)
Dizgi: Bedriye Başkan

Albert Camus

DÜŞÜŞ

ROMAN

Fransızca aslından
çeviren
HÜSEYİN DEMİRHAN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 58 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
La Chute

ALBERT CAMUS'NÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

BAŞKALDIRAN İNSAN / *roman*
DÜĞÜN VE BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR / *anlatı*
DÜŞÜŞ / *roman*
İLK ADAM / *roman*
MUTLU ÖLÜM / *roman*
SİSİFOS SÖYLENİ / *deneme*
SÜRGÜN VE KRALLIK / *öyküler*
TERSİ VE YÜZÜ / *anlatı*
VEBA / *roman*
YABANCI / *roman*
YAZ / *deneme*
YOLCULUK GÜNLÜKLERİ / *izlenimler*

İlk başlangıç
kaldığı

gençlik
romanı

Albert Camus, 1913 yılında Cezayir'de doğdu, babası işçiydi, annesinin okuma-yazması yoktu. Cezayir'de 1934 yılında evlendi. İki yıl sonra boşandı. Komünist parti üyesi oldu, ama 1937'de atıldı. İlk romanı *Mutlu Ölüm*, ancak ölümünden sonra yayımlandı. İlk gençlik yıllarında yakalandığı tüberküloz hiç peşini bırakmadı. Yayımlanan ilk romanı *Tersi ve Yüzü*'dür (1937). Arkadan peş peşe öteki romanları geldi. 1940 yılında Paris'e geldi. Gençlik yıllarında başladığı gazeteciliği hep sürdürdü. 1957 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü aldı. 1960 yılında bir otomobil kazasında yaşamını yitirdi.

Size hizmetlerimi sunabilir miyim, bayım, canınızı sıkmadan? Korkarım ki bu kuruluşun kaderini elinde tutan saygıdeğer gorille anlaşmayı bilmiyorsunuz. Gerçekten de Hollanda dilinden başka dil bilmez o. Siz davanızı savunmak için bana izin vermedikçe, sizin ardıc rakısı istediğinizi anlamayacaktır. İşte bakın, umarım ki, beni anladı; başını böyle sallayışı onun benim kanıtlarıma boyun eğdiğini gösteriyor olmalı. Gerçekten de davranıyor o, acele ediyor, akıllı bir yavaşlıkla. Şanslısınız, homurdanmadı. Hizmet etmek istemediği zaman, bir homurtu yeter ona: Kimse üstelemez. Keyfinin kralı olmak, koca hayvanların ayrıcalığıdır. Ama ben gidiyorum, bayım, size hizmet ettiğim için mutlu olarak. Teşekkür ederim size, eğer can sıkıcı bir kimse rolü oynamayacağımdan emin olsaydım, kabul ederdim. Fazla iyisiniz. Bu yüzden bardağımı sizin kinin yanına koyacağım.

Haklısınız, suskunluğu sağır edici onun. İlkel ormanların sessizliğidir bu, ağzına kadar yüklü olan. Bizim o suskun dostumuzun uygar dillere surat asmakta inat etmesine şaşıyorum zaman zaman. Onun işi gücü, nedense *Mexico-City* adını taktığı bu Amsterdam barına her ulustan denizcileri kabul etmek. Böylesi görevlerle, onun bilgisizliğinin rahatsız edici olmasından korkmaz mısınız? Cro-Magnon insanının Babil Kulesinde oturduğunu düşünün! En azından yurt özlemiyle kahrolurdu orada. Ama öyle değil işte, bizimkisi sürgünlüğünün acısını duymuyor, yolunda yürüyor yine, hiçbir şey te-

dirgin etmiyor onu. Onun ağzından işittiğim nadir tümcelerden biri ya seçmek, ya seçmemek gerektiğini bildiriyordu. Neyi seçmek ya da seçmemek gerekliydi? Kuşkusuz kendisini. İtiraf ederim, bu açık yürekli yaratıklar çeker beni. Meslek ya da eğilim gereği, insan üzerinde çok düşündüğümüz zaman, primat maymunlara özlem duyduğumuz olur. Art düşünceleri yoktur onların.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bizim konuğumuzun birkaç art düşüncesi var, her ne kadar bunları bula-nık biçimde içinde besliyorsa da. Yanında söylenenleri anlamaya anlamaya, sonunda kuşkucu bir karakter kazandı. Bu alıngan ciddiyet havası bundan ileri geliyor; sanki insanlar arasında bir şeyin aksadığından kuşkulandırılmış gibi, en azından. Bu durum, kendi işini ilgilendirmeyen tartışmaları daha güç kılıyor. Örneğin, başının üstündeki, dip duvarda duran, yerinden indirilmiş bir tablonun izini belli eden şu boş dörtgene bakın. Gerçekten de orada bir tablo, işin en ilginç yanı, gerçek bir başyapıt vardı. Evet, oradaki görevli onu aldığı ve bıraktığı zaman ben oradaydım. Her iki durumda da aynı güvensizlik içinde oldu bu, haftalarca kafasında evirip çevirdikten sonra. Bu noktada toplum, kabul etmek gerekir ki, kendi doğasının içten yalınlığını bir ölçüde bozdu.

Şunu dikkate alın ki, onu yargıladığım falan yok benim. Onun haklı güvensizliğini değerlendiriyorum ve bunu onunla seve seve paylaştım, eğer benim iletişimci doğam, gördüğünüz gibi, buna karşı gelmeseydi. Yazık ki gevezeyim ve kolayca bağlanıyorum. Uygun mesafeleri korumasını bilsem de, her türlü fırsat elverişli geliyor bana. Fransa'da yaşarken, akıllı bir adamla karşılaştığım zaman hemen arkadaşlık kurmadan edemedim. Ah! Görüyorum ki, şart kipindeki bu deyişte duraksıyorsunuz. Bu kipe karşı ve genellikle güzel dile

karşı duyduğum zaafı itiraf ederim. Bu zaafımdan dolayı suçluyorum kendimi, inanın. İyi bilirim ki, nitelikli çamaşır zevki insanın ayaklarının ille de kirli olmasını gerektirmez. Biçem de, poplin kumaş gibi, mayasılı gizler çoğu zaman. Eninde sonunda kem küm edenler de temiz değildir diyerek avutuyorum kendimi. Elbette, ardıc rakısı içelim yine.

Amsterdam'da uzun zaman kalacak mısınız? Güzel kent, değil mi? Çok mu çekici? İşte uzun zamandır duymadığım bir sıfat. Yıllardır, Paris'ten ayrıldığım günden beri. Ama yüreğin belleği vardır ve ben bizim o güzel başkentimizin hiçbir yerini unutmadım, rıhtımlarını da. Paris gerçek bir göz cümbüşüdür, dört milyon silüetin oturduğu görkemli bir dekordur. Son sayımda beş milyon mu? Desenize, yavrulamışlar. Şaşmam buna. Bana hep öyle gelmiştir ki, hemşerilerimizin iki rutkusu var: Fikirler ve zina. Rastgele, sanki. Onları suçlamaktan da kaçınalım hani; yalnız onlar değil, tüm Avrupa bu durumda. Gelecekteki tarihçilerin bizim için ne diyeceklerini düşünüyorum bazen. Günümüz insanı konusunda bir tümce söylemek yetecektir onlara: Zina ediyordu ve gazete okuyordu. Bu güçlü tanımdan sonra konu biter, diyebilirim.

Hollandalılar mı, a hayır, onlar çok daha az modernler! Zamanları var, bakın onlara. Ne yapıyorlar? Peki öyleyse, bu baylar şu bayanların emeğiyle geçiniyor. Kaldı ki bunlar, erkek olsun, dişi olsun, her zamanki gibi, yalan düşkünlüğü ya da ahmaklıkla buraya gelmiş pek kentsoylu yaratıklardır. Kısacası, düşgücü fazlalığı ya da eksikliğiyle. Zaman zaman bu baylar bıçak ya da tabanca kullanırlar, ama bunu gönülden istediklerini sanmayın. Rol gereğidir bu, o kadar; son kurşunlarını atarken korkudan ölürlər. Öyle ama, ben onları ötekilerden daha ahlaklı buluyorum, aile içinde, yavaş yavaş yıpratarak öldürenlerden daha ahlaklı. Toplu-

mumuzun bu tür bir yok etme için örgütlenmiş olduğuna dikkat etmediniz mi? Brezilya ırmaklarındaki o küçük balıklardan söz edildiğini herhalde işitmişsinizdir, hani binlercesi ihtiyatsız yüzücüye saldıran, birkaç saniyede onu küçük lokmalarla yiyip bitiriveren ve ortada tertemiz bir iskeletten başka bir şey bırakmayan balıklardan? İşte böyledir onların örgütlenmesi. ‘Temiz bir yaşama razı mısınız? Herkes gibi?’ Evet diyorsunuz doğal olarak. Nasıl hayır diyebilir insan? ‘Tamam. Sizi temizlerler. Bir iş, bir aile, örgütlenmiş boş zaman işte budur.’ Ve küçük dişler tene saldırır, kemiklere kadar yer. Ama yanlış söyledim. Onların örgütü dememeli. Bizim örgütümüz bu, eninde sonunda: Kim kimi temizleyecek!

Sonunda ardıc rakımız geldi işte. Sağlığınıza. Evet, goril ağzını açıp bana doktor, dedi. Bu ülkede herkes doktor ya da profesördür. Saygı göstermesini sever onlar, iyiliklerinden ve alçakgönüllülüklerinden ötürü. Onlarda, hiç değilse, kötülük ulusal bir kurum değildir. Aslında hekim değilim ben. Doğrusunu bilmek isterse-
niz, avukattım buraya gelmeden önce. Şimdiyse cezaevi yargıcayım.

Ama kendimi tanıtmama izin verin: Jean-Baptiste Clamence, kulunuz. Sizi tanıdığımı sevindim. Herhalde iş adamısınız?.. Aşağı yukarı mı? Harika yanıt! Aynı zamanda akıllıca; hepimiz her şeyde aşağı yukarıyız. Şimdi biraz dedektiflik oynamama izin verin. Aşağı yukarı benim yaşımdasınız, aşağı yukarı her şeyi gezip görmüş kırk yaşında adamların deneyimli gözü var sizde, aşağı yukarı iyi giyimlisiniz, yani bizde olduğu gibi giyinmişsiniz ve düzgün elleriniz var. Demek ki bir kentsoylusunuz aşağı yukarı! Ama incelmış bir kentsoylu! Gerçekten de, şart kipindeki fiillerde duraksamak kültürünüzü iki kez kanıtlıyor, çünkü önce bu fiilleri tanıyor-
sunuz, sonra da bunlar sinirlendiriyor sizi. Son olarak

da, sizi eğlendiriyorum ben, bu ise, övünmek gibi olmasın ama, sizde belli bir fikir açıklığı bulunduğunu gösteriyor. Öyleyse siz aşağı yukarı... Ama ne önemi var? Meslekler mezheplerden daha az ilgilendiriyor beni. İzin verirseniz, size iki soru sorayım, ama yersiz bulmazsanız yanıt verin bunlara. Varlıklı mısınız? Biraz mı? Güzel. Yoksullarla paylaştınız mı bunu? Paylaşmadınız. Öyleyse siz benim Saduki dediğim kişilerdensiniz. Kutsal Kitabın dediklerini yerine getirmediyerseniz, bu size pek bir yarar sağlamaz derim. Sağlıyor mu? Demek Kutsal Kitabı biliyorsunuz? Doğrusu, ilgimi çekiyorsunuz benim.

Bana gelince... Kendiniz karar verin, bakalım. Boyumla, omuzlarımla ve çoğu zaman yırtıcı olduğu söylenen şu yüzümle daha çok bir rugby oyuncusuna benziyorum, değil mi? Ama konuşmama bakılırsa, biraz ince olduğumu kabul etmek gerekir. Paltomun tüyünü sağlamış olan deve herhalde uyuzmuş. Buna karşılık tırnaklarım bakımlı. Ben de okumuş yazmış bir insanım, yine de, yalnızca yüzünüze bakarak içimi döküyorum size. Son olarak, iyi tavırlarıma ve güzel dilime karşın. Zeedijk gemici barlarının bir gediklisiyim ben. Pekâlâ, merakınız bitsin artık. Benim mesleğim çifte yüzlü, o kadar, tıpkı yaratılış gibi. Söylemiştim, cezaevi yargıcısıyım ben. Bir tek şey açık benim durumumda, hiçbir varlığım yok. Evet, zamanında zengindim, hayır, başkalarıyla hiçbir şeyi paylaşmadım. Neyi kanıtlar bu? Benim de bir Saduki olduğumu... Limandaki canavar düüklerini duyuyor musunuz? Bu gece sis var Zuyder-zee'nin üzerinde.

Gidiyor musunuz hemen? Sizi alıkoymuşsam bağışlayın beni. İzin verirseniz, ben ödeyeyim hesabı. *Mexico-City*'de evimde sayılırsınız, sizi burada ağırlamaktan son derece mutlu oldum. Yarın kesin olarak burada olacağım, her akşamki gibi ve davetinizi minnetle kabul

edeceğim. Yolunuz... Pekâlâ... Limana kadar size eşlik etmemde sakınca var mı, böylesi daha kolay olurdu da? Oradan, Yahudi mahallesinin çevresini dolaşarak, çiçek ve gümbürtülü müziklerle dolu tramvayların geçtiği o güzel caddeleri bulursunuz. Oteliniz bu caddelerden birinde, Damrak'ta. Lütfen, siz önden buyurun. Ben Yahudi mahallesinde oturuyorum, hani Hitler'ci kardeşlerimizce meydan haline getirilmeden önceki adıyla Yahudi mahallesinde. Ne temizlik! Yetmiş beş bin Yahudi sürülüyor ya da öldürülüyor, havasız bırakılarak yapılan bir temizlik bu. Ben bu uygulamaya, bu yöntemli sabra hayranım! İnsanın karakteri olmadı mı, bir yöntem bulması gerek. Burada bu yöntem harikalar yarattı doğrusu, ben de tarihin en büyük suçlarından birinin işlendiği bir yerde oturuyorum. Belki de benim gorili ve onun güvensizliğini anlamama yardım eden şey budur. Böylece ben, dayanılmaz bir biçimde beni sempatiye götüren bu doğa eğilimine karşı koyabiliyorum. Yeni bir yüz gördüğüm zaman, bende biri bir alarm zili çalıyor. 'Yavaş olun. Tehlike var!' Sempatinin en güçlü olduğu zamanlar bile, tetikteyim.

Biliyor musunuz, bizim küçük köyde, bir misilleme eylemi sırasında bir Alman subayı ihtiyar bir kadından, iki oğlundan rehin olarak kurşuna dizilecek birini seçmesini nazıkça rica etmişti. Seçmesini, tasarlayabiliyor musunuz bunu? Şunu mu? Hayır, şunu. Ve onun alıp götürüldüğünü görmesini. Üzerinde durmayalım, ama inanın bana bayım, her türlü sürpriz mümkün. Güvensizliği kabul etmeyen saf yürekli bir insan tanıdım. Barışçıydı, özgürlükçüydü, tüm insanlığı ve hayvanları aynı sevgiyle seviyordu. Seçkin bir ruh, evet, bu kesin. Avrupa'da, son din savaşları sırasında köye çekilmişti. Evinin eşğine şöyle yazmıştı: 'Nereden gelerseniz gelin, hoş geldiniz, buyurun içeri.' Sizce kim yanıt verir

bu güzel davete? Milis askerleri! İçeri girerler evlerine girer gibi ve bağırsaklarını deşerler adamın.

Ah! Bağışlayın bayan! Zaten bir şey anlamadı kadın. Nasıl da kalabalık, öyle değil mi, bu kadar geç bir vakitte ve günlerdir dinmeyen bu yağmura karşın! Çok şükür ki ardıc rakısı var, bu karanlıklarda tek ışık. Onun size verdiği altınsı, bakırsı ışığı duyuyor musunuz? Ben kentin içinde, akşamları, ardıc rakısının sıcaklığında yürümeyi seviyorum. Geceler boyunca yürüyorum, düş kuruyorum ya da habire konuşuyorum kendi kendime. Evet, bu akşamki gibi, biraz başınızı şişirmekten de korkuyorum, teşekkürler, çok nazıksınız. Ama çok sarhoşum; ağzımı açtım mı, tümceler akıyor. Bu ülke esin veriyor bana zaten. Bu halkı seviyorum ben, kaldırımlarda cıvıl cıvıl cıvıldaayan, küçücük evler ve sular arasında sıkışmış, sisler, soğuk topraklar ve çamaşır gibi dumanı tüten denizle sarmalanmış bu halkı. Seviyorum, çünkü çift yönlüdür o. Burada ve başka yerdedir.

Elbette! Kaygan kaldırımda onların ağır aksak adımlarını duyduğunuz için, altın renkli çirozlarla ve ölü yaprak rengindeki mücevherlerle dolu dükkânları arasından hantal hantal geçtiklerini gördüğünüz için, kuşkusuz onların bu akşam ortada olduklarını sanıyorsunuz. Herkes gibisiniz siz de, bu namuslu insanları bir çıkar ortağı ve satıcı topluluğu olarak görüyorsunuz, paralarını sonsuz yaşam şanslarıyla birlikte hesap eden ve tek coşkuları, başlarında geniş şapkalarla bazen anatomi dersleri almak olan kişiler olarak, öyle değil mi? Aldanıyorsunuz. Onlar yanımızda yürürler, doğru, yine de, bakın kafaları nerededir: Kırmızı ve yeşil dükkân tabelalarından dökülen o neon'dan, ardıc rakısından ve neneden oluşmuş siste. Hollanda bir düştür, bayım, gündüz daha dumanlı, gece daha yaldızlı bir altın ve duman düşüdür ve gece gündüz bu düş Lohengrin'le dolu-

dur, tıpkı, bütün ülkede denizlerin çevresinde, kanallar boyunca durmadan dönüp duran gömütlük kuğularını andıran yüksek gidonlu bisikletleri üzerinde hülyalı hülyalı kayıp giden kimseler gibi. Onlar, başları bakır rengi bulutları içinde, düş görürler, döne döne giderler, sisin altınsı tütsüsü içinde uyurgezercesine dua edenler, artık orada değillerdir. Binlerce kilometre öteye, uzak Cava adasına doğru uçup gitmişlerdir. Onlar, tüm vitrinlerini süsledikleri o yüzünü buruşturan Endonezya tanrılarına dua ederler, o tanrılar ki şu anda üzerimizde gezmektedirler, görkemli maymunlar gibi, dükkân tabelalarına ve merdiven biçimindeki çatılara asılmadan önce, Hollanda'nın yalnız satıcılar Avrupa'sı olmayıp deniz olduğunu, Cipango'ya¹ ve insanların çılgın ve mutlu olarak öldükleri o adalara götüren deniz olduğunu bu özlem dolu sömürgelilere anımsatmak için.

Ama kapıp koyverdim kendimi, savunmaya giriştim! Bağışlayın. Alışkanlık, bayım, eğilim, üstelik bu kenti ve nesnelerin özünü size anlatmak isteği! Çünkü nesnelerin özündeyiz. Dikkat ettiniz mi, Amsterdam'ın ortak merkezli kanalları cehennemin dairelerine benzer? Elbette kötü düşlerle dolu kentsoylu cehennemi. Dışarıdan geldiğiniz zaman, bu daireleri geçtiğiniz ölçüde, yaşam ve dolayısıyla ondaki suçlar daha yoğun, daha karanlık olur. Burada biz son dairedeyiz, şey daire-si... Oo! Biliyorsunuz demek? Hay Allah, sizi sınıflandırmak daha zorlaşıyor. Ama, neden nesnelerin merkezinin burada olduğunu söyleyebileceğimi anlıyorsunuz demek; kıtanın bir ucunda olsak bile. Duyarlı bir insan anlar bu tuhaflıkları. Öyle ya da böyle, gazete okuyanlar ve zina edenler daha ileri gidemezler. Onlar, Avrupa'nın her yanından gelir ve iç denizin çevresinde, renksiz kumsalda duraklar. Çanavar düdüklerini dinlerler,

---

¹ Japonya. (Yay.)

gemilerin siluetlerini sis içinde boşuna ararlar, sonra yeniden kanalları geçerler ve yağmur altında geri dönerler. Soğuktan donmuş durumda *Mexico-City*'ye ardış rakısı istemeye gelirler, her dilde. Ben orada onları beklerim.

Haydi yarına kadar hoşça kalın, bayım ve sevgili hemşerim. Hayır, şimdi yolunuzu bulursunuz; bu köprü'nün yanında bırakıyorum sizi. Geceleri bir köprüden hiç geçmem ben. Kendi kendime ahdetmişim de ondan. Birinin kendini suya attığını varsayın. İki şeyden biri, ya onu kurtarmak için arkasından suya atlayacaksınız ve soğuk mevsimde sağlığını tehlikeye atacaksınız ya da bırakacaksınız gitsin, o zaman da suya dalmaktan kaçınmanız bazen tuhaf kırıklıklar bırakacak sizde. İyi geceler! Nasıl? Şu vitrinlerin arkasındaki bayanlar mı? Düş, bayım, ucuza düş! Hindistan'a yolculuk! Bu kişiler baharat kokusu sürünürler. İçeri girersiniz, perdeleri çekerler ve uçuş başlar. Tanrılar çıplak bedenlerin üzerine iner ve adalar, rüzgâr altında kabarmış palmiyeden bir saçla taçlanmış olarak çılgınlar gibi sapıtırlar. Deneyin.

Bir cezaevi yargıcı nedir? Ah! Bu öyküyle merakınızı uyandırdım. Bunda hiçbir kötü niyetim yoktu, inanın. Üstelik demek istediğimi daha açık anlatabilirim. Hatta bir anlamda bu benim görevlerim arasına girer. Ama önce size birtakım olguları açıklamam gerek, bunlar öykümü daha iyi anlamanıza yardımcı edecek.

Birkaç yıl önce, Paris'te avukattım, hem de hayli tanınmış bir avukat. Elbette gerçek adımlı söylemedim size. Benim bir uzmanlık alanım vardı. Soylu davalar. Dul ve yetimler, derler ya hani, nedendir bilmem, çünkü kötü dullar ve yırtıcı yetimler vardır. Yine de, kol yenlerimin harekete geçmesi için bir sanıkta en hafif kurban kokusunu almam yetiyordu. Hem de ne hareket! Bir fırtına! Yüreğim kol yenlerimdeydi sanki. Gerçekten, adalet her akşam benimle yatıyor sanırdınız. Görseydiniz, sesimin tonundaki uygunluğa, coşkımdaki gerçekliğe, savunmalarımdaki inandırıcılığa ve sıcaklığa, kendini tutan öfkeye hayran olurdunuz, eminim. Beden yapısı bakımından doğa beni iyi donatmış, soylu davranış hiç çaba göstermeden gelir bana. Üstelik iki içten duygu destekler beni: Parmaklığın haklı yanında bulunmanın verdiği doyum ve genellikle yargıçlara karşı duyduğum içgüdüsel küçümseme. Bu küçümseme belki de o denli içgüdüsel değildi; şimdi biliyorum ki, bunun nedenleri vardı. Ama, dışarıdan bakılınca, daha çok bir tutkuya benziyordu. Şurası yadsınamaz ki, hiç değilse şimdilik, yargıçlara gerek var, öyle değil mi? Yi-

ne de, bir insanın bu şaşırtıcı görevi uygulamak için ortaya çıkmasını anlayamıyordum. Kabul ediyordum bunu, çünkü görüyordum, ama hani çekirgeleri kabul ettiğim gibi biraz. Şu farkla ki, bu yaratıkların ortalığı kaplaması bana bir kuruş bile kazanç getirmemiştir, oysa küçümsediğim kimselerle diyaloga girerek hayatımı kazanıyordum.

Ama işte, haklı yandaydım, bu da vicdanımın rahat olmasına yetiyordu. Doğruluk duygusu, haklı olmanın verdiği doyum, kendini değerlendirmenin sevinci, bayım, bizi ayakta tutan ya da ilerleten güçlü zembereklerdir. Tersine, insanları bundan yoksun ederseniz, onları ağzı köpüren köpeklere çevirirsiniz. Nice suçlar işlenmiştir, yalnızca bunları işleyenler kusurlu olmaya dayanamadıkları için! Vaktiyle bir sanayici tanımıştım, mükemmel, herkesçe sevilen bir karısı vardı, ama adam yine de aldatıyordu karısını. Bu adam, haksız olduğu için, bir erdem berata alamadığı ya da bu berata layık olamadığı için, sözcüğün tam anlamıyla kuduruyordu. Karısı mükemmel davrandıkça, o büsbütün kuduruyordu. Sonunda haksızlığı kendisi için dayanılmaz bir hal aldı. O zaman ne yaptı dersiniz? Onu aldatmaktan vaz mı geçti? Hayır. Öldürdü onu. İşte böyle başladı ilişkim onunla.

İmrenilecek bir durumdaydım hani. Yalnızca suçlular kampına geçmek tehlikesiyle karşılaşılıyor değildim (özellikle, bekâr olduğum için karımı öldürme şansına sahip değildim), aynı zamanda onların savunmasını da üzerime alıyordum, yalnız şu koşulla ki, kimilerinin iyi birer vahşi oluşu gibi, onlar da iyi birer canı olsunlar. Bu savunmayı yürütüş tarzım bile bana büyük doyumlar sağlıyordu. Meslek hayatımda gerçekten kusursuzdum. Hiçbir zaman rüşvet almadım, bunu söylemeye gerek yok, ama hiç kimse için aracılıkta bulunmaya da tenezzül etmedim. İşin daha da az rastlanır yanı, ben,

kendisine yaranmak için hiçbir gazeteciye, dostluğundan yararlanayım diye hiçbir devlet görevlisine dalkavukluk etmeye kalkışmadım. İki-üç kez Légion d'honneur nişanını alma şansına erdim, ama bunu, benim için gerçek bir ödül olan sessiz bir onurla reddettim. Son olarak, yoksullardan hiçbir zaman para almadım, bunu da herkese ilan etmedim. Bütün bunlarla övündüğünü sanmayın, aziz bayım. Değerim sıfırdı: Toplumumuzda tutku yerine geçen açgözlülük her zaman güldürmüştür beni. Benim amacım daha yüksekti; bu deyimim benim için yerinde olduğunu göreceksiniz.

Ama daha şimdiden, doyumumun ne olduğuna karar verebilirsiniz. Kendi doğamın keyfini sürüyordum ben, hepimiz de biliriz ki, mutluluk buradadır, her ne kadar, kendimizi yatıştırmak için, bu zevkleri bazen bencillik adı altında mahkûm etme numarası yapsak da. Hiç değilse, yaratılışımın bu yanının keyfini sürüyordum, bu yanımla dul ve yetime o denli uygun biçimde tepkide bulunuyordu ki, böyle yapa yapa, tüm yaşamıma egemen oluyordu sonunda. Örneğin, körlerin sokaklarda karşıdan karşıya geçmesine yardım etmeyi çok seviyordum. Daha uzaklardan, bir bastonun bir kaldırımın köşesinde duraksadığını görür görmez atılıyordum, bazen yardımsever bir elin uzanmasından bir saniye önce körü başkalarının yardımına gerek bırakmadan yakalıyordum ve onu, geliş gidişin engelleri arasından, yumuşak ve emin bir elle kavrayarak kaldırımın sakini limanına götürüyordum, orada karşılıklı bir heyecan içinde ayrılıyorduk birbirimizden. Aynı şekilde, sokakta yol soranlara bilgi vermeyi, ateş sunmayı, ağır yüklü arabalara omuz vermeyi, yolda kalmış otomobili itmeyi, dinsel kurtuluşçunun sattığı gazeteyi ya da Montparnasse Mezarlığından çalıp çalmadığını bilmesem de, ihtiyar satıcının sattığı çiçekleri satın almayı her zaman sevmişimdir. Ayrıca, ah! Bunu söylemek daha güç, sadaka

vermeyi de seviyordum. Dostlarımdan koyu bir Hırıstıyan, bir dilencinin evine yaklaştığını görünce ilk kapıldığı duygunun nahoş olduğunu kabul ediyordu. Bendeysede daha kötüsü oluyordu: Çok seviniyordum. Geçelim bunu.

Daha çok, nezaketimden söz edelim. Bu nezaket ünlüydü, ama tartışma götürmezdi yine de. Terbiyeli olmak gerçekten de bana büyük sevinçler veriyordu. Bazı sabahlar otobüste ya da metroda yerimi, görünürde kime layıkse ona bırakmak, yaşlı bir kadının düşürdüğü bir şeyi yerden alıp iyi bildiğim bir gülümsemeyle ona vermek ya da salt benden daha acelesi olan bir kimseye, tuttuğum taksiyi bırakmak şansına erersem, günüm bu yüzden aydınlanıyordu. Dahası, söylemem gerek ki, kamu ulaşım araçlarının grevde olduğu günlerde, otobüs duraklarında, evlerine gidemeyen bazı mutsuz hemşerilerimi arabama alma fırsatını bulunca seviniyordum. Sonra, tiyatrodada bir çiftin bir araya gelmesine olanak sağlamak için koltuğumu onlara bırakmak, yolculukta bir genç kızın yetişemediği bir fileye valizlerini yerleştirmek başkalarından daha sık yaptığım yiğitliklerdi, çünkü bunları yapma fırsatlarını daha dikkatle kolluyordum ve daha tatlı zevkler alıyordum bu davranışlardan.

Cömert de sayılıyordum, gerçekten de öyleydim. Kendimden çok vermişimdir, herkesin önünde ve özel yaşamımda. Ama bir eşyadan ya da bir miktar paradan yoksun kalmam gerektiğinde acı duymak bir yana, bundan her zaman zevk alıyordum, bu zevklerin en küçüğü bir çeşit hüznün değildi, bazen bende, bu özverilerin kırsırlığını ve bunları izleyecek olası nankörlüğü düşününce doğan bir hüznün. Hatta vermekten öylesine zevk alıyordum ki, buna mecbur olmaktan nefret ediyordum. Para işlerinde titizlik beni yıkıyordu ve buna hoşnut-

suzlukla razı oluyordum. Cömertliklerimin efendisi olmam gerekiyordu.

Bunlar birer ayrıntı, ama yaşamımda, özellikle de mesleğimde tattığım sürekli hazları size anlatacak ayrıntılar. Örneğin, adliyenin koridorlarında sırf adalet ya da acıma duygusuyla, yani bedava savunduğunuz bir sanığın karısının sizi durdurması, bu kadının onlar için yaptığınızı dünyada hiçbir şeyin ödeyemeyeceğini mırıldanması, ona yanıt olarak bunun çok doğal olduğunu, herkesin bunu yapabileceğini söylemeniz, hatta ona önündeki kötü günleri göğüslemek için bir yardım önermeniz, sonra da, kadının içini boşaltmasını kısa kesmek ve bunu tam dozunda bırakmak için zavallı kadının elini öpmeniz ve işi orada kesmeniz, inanın bana aziz bayım, hırslı bayağı insanlardan daha yükseğe çıkmanız ve erdemin artık yalnızca kendisiyle beslendiği o en yüce noktaya ulaşmanız demektir.

Bu yüksek noktalarda duralım. Şimdi anlıyorsunuzdur daha yüceyi amaçlamaktan söz ederken ne demek istediğimi. O yüce noktalardan söz ediyordum, yaşayabileceğim biricik noktalardan. Evet, kendimi yüksek konumlardan başka yerde hiçbir zaman rahat hissetmemişimdir. Yaşamın ayrıntılarına kadar, üstte olma gereksinimindeydim. Otobüsü metroya, üstü açık faytonları taksilere, taraçaları ara katlara yeğliyordum. Sizi, başınızı gökyüzüne dikmeye zorlayan spor uçaklarının meraklısı olduğum gibi, gemilerde de kış güvertelelerinin ebedi gezginini simgeliyordum. Dağda, kapalı vadilerden kaçıp boğazlara, yaylalara gidiyordum; en azından, ovayı andıran düzlüklerin adamıydım. Kader tornacılık ya da kiremitçilik gibi bir el sanatı seçmek zorunda bıraksaydı beni, sakın olun, damları seçerdim ve baş dönmesiyle dostluk kurardım. Yük ambarları, gemi ambarları, mahzenler, mağaralar, çukurlar tüylerimi ürpertiyordu. Dahası, gazetelerin ilk sayfasını kaplamak

küstahlığını gösteren ve başarıları beni iğrendiren mağara bilginlerine ayrı bir kin duyuyordum. Kayalık bir dar geçitte (bu bilinçsizlerin dediği gibi bu sifonda) başarıları sıkışıp kalmak pahasına yerin sekiz yüz metre altına ulaşmaya çalışmak sapık ya da beyni sarsılmış kişilerin marifeti gibi görünüyordu bana. Bunun altında suç vardı.

Gözün hâlâ gördüğü, ışıkla yıkanan bir denizden beş yüz ya da altı yüz metre yükseklikteki doğal bir düzlük ise, en rahat soluk aldığım yerdi, hele insan denen o karıncaların üstünde yalnız başınsam. Vaazların, dinsel söylevlerin, alev mucizelerinin ulaşılabilirlik yüksekliklerde geçmesini kolayca anlıyordum. Bence mahzenlerde ya da cezaevi hücrelerinde düşünmüyordu insan (meğer ki bunlar görüş alanı geniş bir kulede bulunsun); buralarda insan küfleniyordu. Ve ben, tarıkata girdikten sonra, hücresi beklediği gibi geniş bir görünüm yerine bir duvara baktığı için papazlıktan vazgeçen o adamı anlıyordum. Bense küflenmiyordum, inanın buna. Günün her saatinde, kendi başıma ve başkalarıyla birlikte tepeye tırmanıyordum, orada herkesin göreceği ateşler yakıyordum ve sevinçli bir selam yükseliyordu bana doğru. İşte böylece, hiç değilse, yaşamdan ve kendi yetkinliğimden zevk duyuyordum.

Çok şükür ki mesleğim, doruklara olan bu eğilimi mi doyuruyordu. Bu meslek insan kardeşlerime karşı olan her türlü kırgınlığımı gideriyor, kendilerine hiçbir şey borçlu olmadan onları kendime borçlu bırakıyordum. Bu, benim de sırasında yargıladığım yargıcın, minnete zorladığım sanığın üzerine çıkarıyordu beni. İyi ölçüp tartın bunu, aziz bayım: Ceza görmeden yaşıyordum. Hiçbir yargılamaya uğramıyordum, mahkeme önünde değil, yukarıda bir yerlerde bulunuyordum, tıpkı eylemi yüceltmek ve ona anlamını vermek için bir araçla zaman zaman sahneye indirilen o tanrılar gibi.

Kısacası, üstte yaşamak, kalabalığın insanı görmesi ve selamlamasının tek biçimi olarak kalıyor yine.

Benim iyi yürekli suçlularımdan bazıları da, zaten, adam öldürürken aynı duyguya kapılmışlardı. Onların içinde bulundukları acı durumda, gazeteleri okumak onlara bir çeşit mutsuz ferahlama getiriyordu kuşkusuz. Birçok insan gibi onlar da, adlarının karanlıkta kalmasına dayanamıyorlardı artık ve bu sabırsızlık onları nahos aşırılıklara götürebiliyordu kısmen. Ün kazanmak için insanın kapıcısını öldürmesi yeter. Ne yazık ki, geçici bir ün söz konusudur burada, çünkü bıçaklanmaya layık ve bıçaklanan o kadar kapıcı var ki! Suç hep sahnenin önünde işleniyor, ama suçlu orada ancak kısa bir süre için yer alıp hemen başkasına terk ediyor yerini. Bu kısa zaferler de eninde sonunda çok pahalı ödeniyor. Tersine, bizim o zavallı ün arayıcılarımızı savunmak ise gerçekten tanınmak demek oluyordu, aynı zamanda ve aynı yerlerde, ama daha ekonomik yollarla. Bu da beni, onların en az bedel ödemeleri için değerli çabalar harcamaya özendiriyordu: Onlar ödedikleri bedeli biraz da benim yerime ödüyorlardı. Buna karşılık, ortaya serdiğim öfke, yetenek, heyecansa onlara karşı her türlü borcumu ortadan kaldırıyor. Yargıçlar ceza veriyor, sanıklar bunun kefareti ödüyor, bense her türlü ödevden özgür, yargıdan da, yaptırımdan da bağışık olarak bir cennet ışığı içinde serbestçe egemenlik sürüyordum.

Gerçekten de cennet bu değil miydi, aziz bayım? Doğrudan kavrayarak yaşamak? Benim yaşamım böyle oldu işte. Hiçbir zaman yaşamayı öğrenme gereksinimi duymadım. Bu konuda daha doğduğum zaman her şeyi biliyordum. Bazı kimseler vardır, sorunları insanlardan korunmak ya da en azından onlarla anlaşmaktır. Benim için anlaşma yapılmıştı. Gerektiği zaman teklifsiz, zorunlu olunca suskun, hem laubali, hem ciddi bir kimse olarak rahat ilişkiler içindeydim. Bu yüzden de ünüm

fazlaydı ve yeryüzünde başarılarım sayısızdı. Elim yüzüm düzgündü, aynı zamanda hem yorulmaz bir dansçı, hem bilgisini satmayan bir derin bilgin olarak gösteriyordum kendimi, aynı zamanda hem kadınları, hem adaleti sevmeyi başarıyordum, ki pek kolay bir iş değildir bu, sporla ve güzel sanatlarla uğraşıyordum; neyse, kısa keseyim de gözünüze girmeye çalıştığımдан kuşulanmayasınız. Ama bir insan düşünün lütfen, olgun yaşta, sağlığı mükemmel, çok yetenekli, hem beden, hem zekâ çalışmalarında becerikli, ne yoksul, ne zengin, iyi uyuyan, kendisinden son derece memnun, ama bunu ancak sevimli bir insancılıkla gösteren bir adam. O zaman, tam bir alçakgönüllülükle, başarılı bir hayattan söz edebileceğimi kabul edersiniz.

Evet, benden daha doğal az kimse bulunur. Yaşamla uyuşmam eksiksizdi, yaşama ilişkin hiçbir alayı, hiçbir büyüklüğü ve hiçbir köleliği reddetmeden, yukarıdan aşağıya yaşama katılıyordum. Hele, onca insanı şaşırtan ya da aşkta ya da yalnızlıkta yıldırان ten, madde, kısacası fizik, köleleştirmeden eşit sevinçler sağlıyordu bana. Bir bedeni olmak için yaratılmıştım ben. İşte bendeki bu uyum buradan geliyor, insanların hissettiğı ve bazen bana, yaşamalarına yardım ettiğini itiraf ettikleri bu rahat egemenlik. Bu yüzden arkadaşlığımı arıyorlardı. Örneğın, bana daha önce rastladıkları duygusuna kapılıyorlardı sık sık. Yaşam, yaşamın varlıkları ve bağışları ayağıma geliyordu; bu armağanları iyilik yüklü bir övünçle kabul ediyordum. Doğrusu, bunca tamlik ve sadeliğe sahip bir insan olarak kendimi biraz insanüstü nitelikte görüyordum.

Namuslu, ama silik bir ailenin çocuğuydum (babama subaydı), ama yine de bazı sabahlar, itiraf ederim ki, kendimi kral çocuğı ya da Musa'nın yanar çalışısı gibi hissediyordum. Söz konusu olan, altını çizin bunun, herkesten daha zeki olmak inancı içinde yaşamaktan

başka bir şeydi. Kaldı ki bu inanç, onca ahmak tarafından paylaşıldığı için herhangi bir sonuç doğurmuyor. Hayır, eksiksiz insan ola ola, itiraf etmekten çekiniyorum bunu, kendimi bir şey için biçilmiş kaftan olarak hissediyordum. Bu uzun ve sürekli başarı için seçilmiş kişi olarak. Bu da, eninde sonunda benim alçakgönüllülüğümün bir sonucuydu. Bu başarıyı yalnızca kendi yeteneklerime yüklemekten kaçınıyordum ve bunca farklı, bunca uç niteliklerin tek bir kişide toplanmasının yalnızca rastlantı sonucu olduğuna inanamıyordum. İşte bu yüzden kendimi herhangi bir yüce kararla bu mutlu yaşama layık kılınmış hissediyordum. Şöyle ya da böyle. Dinsiz olduğumu söylersem, bu kanıda olağanüstü neyin bulunduğunu daha da iyi anlayacaksınız. Olağan ya da olağanüstü, bu kanı beni uzun zaman gündelik yaşamın üstüne çıkardı ve yıllarca, sözcüğün gerçek anlamıyla, havalarda yüzdüm, bu yıllarıma da doğrusu yürekten yanıyorum hâlâ. Şu akşama kadar yüzdüm havalarda... Ama söylemeyeceğim bunu, başka bir konu bu, unutulması gereken. Hem, abartıyorum belki. Şurası gerçek ki her şeyde rahattım, ama hiçbir şeyden de hoşnut değildim. Her haz bir başka hazzı arıyordu bana. Eğlentiden eğlentiye koşuyordum. Gecelerce dans ettiğim oluyordu, varlıkların ve yaşamın gittikçe delisi olarak. Kimi zaman, dansın, hafif alkolün, köpürüşümün, herkesi hoyratça bırakışımın beni hem yorgun, hem doygun bir coşku içine attığı o gecelerde geç vakit, yorgunluğun son noktasında ve bir saniyelik bir zaman içinde, varlıkların ve dünyanın gizemini sonunda anladığım duygusuna kapılıyordum. Ama ertesi gün yorgunluk yok oluyor, onunla birlikte gizem de uçup gidiyordu; yeniden atılıyordum ortaya. Böylece koşup duruyordum, her zaman dolu, ama hiçbir zaman doymamış biçimde, nerede duracağımı bilmeden, ta ki müziğin durduğu, ışıkların söndüğü güne, daha doğrusu

geceye kadar. Mutlu olduğum eğlentiye... Ama, dostumuz maymuna seslenmeme izin verin. Kendisine teşekkür etmek için başınızı sallayın, hele hele, benimle için, yakınlığınıza ihtiyacım var.

Bu söylediklerim, görüyorum ki, şaşırtıyor sizi. Hiç birdenbire yakınlık, yardım, dostluk ihtiyacı duyduğunuz olmadı mı? Evet, elbette. Ben yakınlıkla yetinmesini öğrendim. Yakınlık kolayca bulunur, hem de hiçbir bağlantıya sokmaz insanı. İç konuşmadaki 'Size yakınlık duyduğuma inanın,' sözü hemen 'Şimdi de başka şeylerle uğraşalım,' sözünden önce gelir. Bu, başbakanlara özgü bir duygudur; felaketlerden sonra ucuza elde edilir. Dostluk ise daha sadedir. Uzun sürelidir ve elde edilmesi zordur, ama bir kez de elde edildi mi, artık ondan kurtuluş yoktur, gereğini yerine getirmek gerekir. Hele hele hiç sanmayın ki, dostlarınız her akşam size telefon edip dostluk gereği o akşam intihara mı karar verdiniz ya da düpedüz arkadaşına mı ihtiyacınız var, dışarı çıkacak durumda mısınız diye soracaklar. Hayır, eğer telefon ederlerse, bu, sakın olun, yalnız olmadığınız ve yaşamın güzel olduğu bir akşam vakti olacaktır. İntihara ise daha çok onlar iteceklerdir sizi, onlara göre, kendinize karşı ödeviniz gereği. Dostlarımızın bizi çok yüceltmesinden Tanrı korusun bizi, aziz bayım. Görevi bizi sevmek olanlara, yani yakınlarımıza, müttefiklerimize (ne deyim!) gelince, başka bir derttir bu. Gerekli sözcüğü söyler onlar, ama bu, daha çok, işlerine gelen bir sözcüktür; tüfek atar gibi telefon ederler. Ve de vururlar. Ah! Bazaine'ler!¹

Nasıl? Hangi akşam? Geleceğim o konuya, sabırlı olun. Bir bakıma, bu dostlar ve müttefikler hikâyesiyle konunun içindeyim zaten. Bakın, dostu hapse atılan bir

¹ 1811-1888 yılları arasında yaşamış Fransız Mareşali. Çeşitli entrikalara karışmış, ölümüne mahkûm edilmiş, bu ceza 20 yıl hapse çevrilmiş, hapisten kaçmış ve İspanya'da ölmüştür. (Yay.)

adamdan söz ettiler bana, adam her akşam evinde yerde yatıyormuş, sevdiği kişiden esirgenen bir rahatlıktan yararlanmamak için. Kim, aziz bayım, kim yatar yerde bizim için? Ben yatabilirim mi diye soruyorsunuz? Dinleyin, yatabilmek isterdim, yatarım da. Evet, hepimiz yatabileceğiz bir gün, bu da kurtuluş olacak. Ama kolay değil bu, çünkü dostluk dikkatsizdir ya da en azından güçsüzdür, istediğini yapamaz. Belki de yeterince istemez mi bunu? Belki de yaşamı yeterince sevmiyor muyuz? Duygularımızı yalnız ölümün uyandırdığına dikkat ettiniz mi? Bizden yeni ayrılmış dostlarımızı ne kadar severiz, değil mi? Ağızları toprakla dolup hiç konuşmaz olmuş hocalarımıza ne kadar hayranızdır! Saygı o zaman çok doğal olarak gelir, belki de tüm yaşamları boyunca bizden bekledikleri o saygı. Ama biliyor musunuz niçin ölümlere karşı hep daha dürüst ve daha cömertizdir? Nedeni basittir! Onlara karşı bir yükümlülüğümüz yoktur. Özgür bırakır bizi onlar, zamanımızı rahatça kullanabiliriz, saygıyı boş zamanlarımızda kokteyle sevimli bir metres arasına koyabiliriz. Bizi bir şeye yükümlü kılarlarsa, belleğe yükümlü kılar onlar, bizimse belleğimiz zayıftır. Dostlarımızda sevdiğimiz, taze ölüdür, acılı ölü, heyecanımız, eninde sonunda kendimiz!

Çoğu zaman kendisinden kaçtığım böyle bir dostum vardı. Biraz canımı sıkıyordu, üstelik ahlaklıydı. Ama can çekişirken beni buldu yeniden, telaşlanmayın. Her gün ziyaretine gittim. Benden hoşnut olarak, ellerimi sıkarak öldü. Sık sık peşime düşen ve emeline ulaşamayan bir kadın genç yaşta ölüverdi. Yüreğime öyle bir oturdu ki! Üstelik kendini öldürmüştü kadın! Tanrım, ne tatlı telaş! Telefon çalar, yürek taşar, cümleler kısa kesilir, ama örtülü anlamlarla yüklüdür, acı bastırılır ve hatta, evet, biraz da kendini suçlar insan!

İnsan böyledir, aziz bayım, iki yüzü vardır onun: Kendini sevmeden sevemez. Gözleyin komşularınızı, şansınıza bir ölüm olursa binanızda. Onlar kendi küçük yaşamları içinde uyurken, örneğin kapıcı ölür. Hemen uyanırlar, koşturmaya başlarlar, bilgi alırlar, acınırlar. Taptaze bir ölü, gösteri başlar sonunda. Onların trajediye gereksinimleri vardır, neylersiniz, onların küçük aşkınlıklarıdır bu, aperitifleridir. Üstelik, size kapıcıdan söz etmem bir rastlantı mı dersiniz? Benim bir kapıcım vardı, gerçekten çirkin, kötülük timsali, anlamsız ve içi hınç dolu bir canavaardı, bir Fransisken rahibini bile ürkütürdü. Artık onunla konuşmuyordum bile, ama, sırf varlığıyla benim her zaman huzurumu kaçıırıyordu. Öldü, cenazesine gittim. Nedenini söyler misiniz bana?

Ölüm töreninden önceki iki gün çok ilginç geçti. Kapıcının karısı hastalanmış, tek göz evde yatıyordu, onun yanında da sehpalara uzatılmış tabut duruyordu. Kiracılar mektuplarını kendileri almak zorundaydılar. Kapıyı açıyorlar, 'Günaydın madam,' diyorlar, kadından, eliyle gösterdiği ölünün övgüsünü dinliyorlar ve mektuplarını alıp gidiyorlardı. Bunun hoş hiçbir yanı yok, değil mi? Yine de tüm bina sakinleri fenol kokan odaya uğradılar. Kiracılar bu iş için hizmetçilerini de göndermiyorlar, fırsattan yararlanmak için kendileri geliyorlardı. Hizmetçiler de geliyordu, ama gizlice. Ölünün gömüleceği gün, tabut büyük olduğu için odanın kapısından geçmiyordu. Kapıcı kadın, hem hayran, hem üzüntülü bir şaşkınlıkla 'Ah sevgilim, ne kadar da iri yapıydın!' diyordu. 'Kaygılanmayın, madam, ayakta geçiririz!' diye yanıt veriyordu cenaze görevlisi. Ayakta geçirdiler ölüyü, sonra da yatırdılar. Ve yalnız ben (anladığıma göre her akşam içkisini rahmetliyle birlikte içen eski bir meyhaneci yamağıyla birlikte) mezarlığa kadar gidip lüksü beni şaşırtan bir tabuta çiçekler serptim. Daha sonra, kapıcı kadını ziyaret ettim, kadın

bir trajedi havasında teşekkürlerini sundu bana. Bütün bunlara sebep neydi, söyler misiniz? Olsa olsa aperitif.

Bunun gibi, barodan yaşlı, 'işbirlikçi' bir çalışma arkadaşımı gömdüm. Her zaman elini sıkıttığım, hayli küçümsenen bir yargıç yardımcısı. Çalıştığım yerde herkesin elini sıkardım zaten, hem de iki kez. Bu dostça alçakgönüllülük, herkesin, ilerlemem için gerekli olan sempatisini kazandırıyordu bana, hem de çok ucuza. Bizim o yargıç yardımcımızın gömülmesi için baro başkanını hiç rahatını bozmamıştı. Bense bozmuştum, hem de bir yolculuğa çıkmak üzereyken, bu da dikkati çekti. İyice biliyordum ki, benim orada cenazede bulunuşum dikkatleri çekecek ve lehime yorumlanacaktı. Anlıyorsunuz ya, o gün yağan kar bile durduramadı beni.

Nasıl? O konuya geliyorum, hiç korkmayın, zaten o konudayım. Ama önce şuna dikkatinizi çekmeme izin verin, heyecanının tadını daha iyi çıkarmak için tabutun haçı, güzel meşesi ve gümüş kulpları için büyük masraflara giren bizim kapıcı kadın, bundan bir ay sonra güzel sesli, giyim budalasız bir herifle nikâhsız yaşamaya başladı. Adam kadını dövüyordu, korkunç çığlıklar geliyordu içeriden, hemen arkasından da adam pencereyi açıp sevdiği romansı söylüyordu: 'Kadınlar, ne güzelsiniz!' 'Ne de olsa!' diyordu komşular. Ne de olsa ne, sorarım size? Evet, görünüş bu baritonun aleyhineydi, kapıcı kadının da. Ama sevişmediklerini söyleyemezsiniz. Kadının kocasını sevmediğini de söyleyemezsiniz. Kaldı ki, giyim budalasız herif, sesi ve kolları yorulup da ortadan yok olunca, bizim sadık kadın öleni yeniden övmeye başladı! Oysa ben öylelerini biliyorum ki, görünüş kendilerinden yana, ama gerçekte hiç de vefalı ve içten değiller. Bir adam tanıdım, kafasız bir kadına yaşamının yirmi yılını verdi, her şeyi feda etti ona, dostlarını, emeğini, dürüstlüğünü bile, ama bir akşam, kadını hiç sevmemiş olduğunu anladı. Canı sıkılıyordu,

hepsi bu, insanların çoğu gibi canı sıkılıyordu. Böylece karmaşa ve dram dolu bir yaşam yaratmıştı kendine. Bir olayın olması gerek, insan bağlantılarından çoğunun açıklaması işte bu. Bir olayın olması gerek, hatta aşksız bir köleliğin, hatta savaşın ya da ölümün bile. O halde yaşasın ölü gömme törenleri!

Benimse, hiç değilse böyle bir özrüm yoktu. Canım sıkılmıyordu, çünkü sultanlar gibi yaşıyordum. Size sözünü ettiğim akşam, diyebilirim ki, her zamankinden daha az sıkılıyordum. Hayır, gerçekten, bir olayın olmasını istemiyordum. Ama yine de... Şimdi bakın, aziz bayım, güzel bir sonbahar akşamıydı, kentin üzerinde ılıkliğini, Seine'in üzerinde nemliliğini hâlâ sürdüren bir akşam. Gece yaklaşıyordu, gökyüzü batıda hâlâ aydınlıktı, ama kararıyordu, sokak lambaları fersizce parlıyordu. Sol kıyıdaki rıhtımlardan Arts Köprüsüne doğru çıkıyordum. Sahafların kapalı tezgâhları arasından ırmağın parladığı görülüyordu. Rıhtımlarda kalabalık yoktu: Paris yemeğe oturmuştu bile. Hâlâ yazı anımsatan sararmış ve toz yüklü yapraklara basıyordum. Gökyüzü, iki sokak lambası arasında görünüp kaybolan yıldızlarla doluyordu yavaş yavaş. Geri gelen sessizliğin, akşamın yumuşaklığının, boş Paris'in tadını çıkarıyordum. Memnundum hayatımdan. Gündüzüm iyi geçmişti: Rastladığım bir kör, umduğum ceza indirimi, müşterimin sıcak el sıkışı, birkaç cömert davranış ve öğle sonu; bazı dostlar önünde, yönetici sınıfımızın taş yürekliliği ile seçkinlerimizin ikiyüzlülüğü konusunda ayaküstü parlak bir konuşma.

Bu saatte تنها olan Arts Köprüsüne çıkmış, artık inmiş olan gecede belli belirsiz görünen ırmağa bakıyordum. Vert-Galant karşısında, ayaklarımın altındaydı ada. İçimde, yüreğimde geniş bir güçlülük ve nasıl anlatayım, bir yetkinlik duygusunun yükseldiğini duyuyordum. Doğrudum ve bir sigara yakmaya davrandım,

hoşnutluk sigarasını. Tam o anda arkamda bir kahkaha işittim. Şaşırıp geri döndüm birden: Kimse yoktu. Korkuluğa kadar gittim. Ne bir mavna, ne bir kayık vardı. Adadan yana döndüm ve arkamda yeniden gülüşü işittim, biraz uzakta, sanki ırmaktan aşağı doğru iniyor-muş gibi. Hiç kımıldamadan duruyordum. Gülüş hafifliyordu, ama hâlâ arkamda belirgin biçimde işitiyordum, olsa olsa sulardan gelebilecek bu gülüşü. Aynı anda kalbimin hızlı hızlı attığını duyuyordum. İyi anlayın beni, bu gülüşün gizemli hiçbir yanı yoktu; her şeyi yerli yerine oturtan iyi bir gülüştü bu, doğal, hemen hemen dostça. Kaldı ki, az sonra bir şey işitmez oldum. Rıhtımları seyrettim, Dauphine Caddesine yöneldim, hiç ihtiyacım olmadığı halde birkaç paket sigara satın aldım. Sersemlemiştim, rahat soluk alamıyordum. O akşam bir dostuma telefon ettim, ama evinde yoktu. Dışarı çıkıp çıkmamaya karar veremiyordum, tam o anda pencereimin altında gülüşler duydum. Pencereyi açıp baktım. Kaldırımında birkaç genç şen şakrak birbirlerine veda ediyorlardı. Omuzlarımı silkerek pencereyi kapattım, incelenecek bir dosyam vardı zaten. Banyo odasına gidip bir bardak su içtim. Görüntüm aynada gülümsüyordu bana, ama gülümseyişim bana çifteleşmiş gibi geldi...

Nasıl? Bağışlayın, başka şey düşünüyordum. Yarın sizi görürüm herhalde. Evet, yarın. Yok yok, kalamam şimdi. Üstelik, şurada gördüğünüz esmer ayı ile bir görüşmem var. Kuşkusuz, polisin alçakça ve ahlaksızca aşağıladığı namuslu bir adam. Bir katil suratı mı buluyorsunuz onda? Emin olun ki, işine uygun bir surat bu. Ev de soyuyor o, ayrıca şuna şaşacaksınız ki, bu mağara adamı tablo kaçakçılığında uzmanlaşmıştır. Hollanda'da herkes resim ve lale uzmanıdır. Bu adam, o alçakgönüllü halleriyle, en ünlü tablo soyguncusudur. Hangi soygun mu? Size söylerim belki. Bilgime şaşmayın. Cezaevi

yargıcı olsam da, burada bir Ingres kemanım var. Bu namuslu insanların hukuk danışmanıyım ben. Ülkenin yasalarını inceledim ve diploma istenmeyen bu mahallede bir müşteri kitlesi kazandım. Kolay değildi bu, ama güven telkin ediyorum, öyle değil mi? Güzel, içten bir gülüşüm var, el sıkışım enerjik, bunlar birer koz. Hem sonra birkaç zor davayı yoluna koydum. Önce çıkar güdüsüyle, sonra inanarak. Eğer pezevenkler ve hırsızlar her zaman ve her yerde mahkûm olsalardı, masum insanlar tümüyle ve hep masum sanacaklardı kendilerini, aziz bayım. Ve bana göre –tamam, tamam, geliyorum!– işte asıl bundan kaçınmak gerekir. Yoksa, gülünç bir durum çıkardı ortaya.

Gerçekten, aziz hemşerim, merakınızdan dolayı size minnet borçluyum. Yine de, hikâyemin hiçbir olağanüstü yanı yok. Madem konunun üzerinde duruyorsunuz, bilin ki, birkaç gün boyunca bu gülüşü düşündüm biraz, sonra unuttum. Uzaktan uzağa, içimde bir yerde onu işitiyorum gibi geliyordu bana. Ama çoğu zaman, bir çaba harcamadan başka şey düşünüyordum.

Yine de şunu kabul etmeliyim ki, bir daha Paris rıhtımlarına ayak basmadım. Arabayla ya da otobüsle oralardan geçtiğimde içimde bir çeşit sessizlik oluyordu. Sanırım, bir şey bekliyordum. Ama Seine'i geçiyordum, hiçbir şey olmuyordu, rahat bir soluk alıyordum. O günlerde sağlığım da bozukluklar oldu. Belirli bir şey, bir çöküntü falan değil, bir çeşit, keyfimi yeniden bulamama sıkıntısı.

Hekimlere gittim, bana kuvvet ilaçları verdiler. Düzeliyordum, sonra yine bozuluyordum. Yaşam benim için gittikçe daha zorlaşıyordu; beden keyifsiz oldu mu, yürek de ölgünleşir. Bana öyle geliyordu ki, hiç öğrenmemiş olduğum, ama yine de çok iyi bildiğim bir şeyi, yani yaşamayı unutuyordum. Evet, sanıyorum ki, her şey o zaman başladı.

Ama bu akşam da kendimi formda hissetmiyorum. Dahası, tümcelerimi kurmakta zorluk çekiyorum. Bana öyle geliyor ki daha kötü konuşuyorum, söylemim de o kadar sağlam değil. Havadan, kuşkusuz. İyi soluk alamıyor insan, hava o kadar ağır ki göğsü sıkıştırıyor. Bir sa-

kınca var mı, aziz hemşerim, kentte biraz dolaşmak için dışarı çıkmamızda? Teşekkürler.

Akşamları kanallar ne kadar da güzel! Ben, küflenmiş suların soluğunu, kanalda uzun süre kalan ölü yaprakların kokusunu ve çiçek yüklü mavnalardan yükselen ölümcül kokuyu seviyorum. Hayır, hayır, bu zevkin hastalıklı bir yanı yok, inanın bana. Tersine bende bu, bilinçli bir karar. Gerçek şu ki, bu kanalları hayranlıkla seyretmeye çalışıyorum ben. Dünyada en çok sevdiğim yer ışıklar içinde yüzen Sicilya'dır, hele Etna'nın tepesinden bakılınca, adayı ve denizi ayaklar altında görürseniz. Cava'yı da severim, ama alize mevsiminde. Evet, gençliğimde gittim oraya. Genel olarak bütün adaları seviyorum ben. Oralarda egemenlik sürmek daha kolay.

Hoş ev, değil mi? Şurada gördüğünüz iki kafa, zenci kölelerin. Bir belirti bu. Ev bir köle tüccarınındı. Ah! O zamanlar oyunlar gizli oynanmıyordu! İnsanlar yürekliydi, şöyle diyorlardı: 'İşte, evim barkım var, kaçak köle ticareti yapıyorum, kara et satıyorum.' Bugün, işinin bu olduğunu açıkça söyleyen birini düşünebiliyor musunuz? Ne rezillik! Parisli meslektaşlarımın konuşmalarını duyuyorum buradan. Konu üzerinde ödün vermez tavırda oldukları için, onlar iki ya da üç, hatta daha fazla bildiri yayımlamaktan çekinmeyeceklerdir. İyice düşününce, ben de katılırdım onların imzalarına. Kölelik mi, hayır, biz ona karşıyız! Kendi evinde ya da fabrikalarda köleliğe yer vermek zorunda kalmak, şeylerin özünde vardır, ama bununla övünmek, işte bu olmaz.

İnsanın egemen olmaktan ya da hizmet görmekten vazgeçemeyeceğini biliyorum. Her insanın temiz hava gibi, kölelere gereksinimi vardır. Kumanda etmek soluk almak demektir, bu kanıdasınız, değil mi? En nasipsizler bile soluk almayı başarır. Toplumsal merdivenin en

altında bulunan kimsenin bile bir eşi ya da çocuğu vardır. Bekârsa bir köpeği vardır. Kısacası asıl olan, karşıdakinin yanıt verme hakkı olmaksızın insanın kızabilmesidir. ‘Babaya yanıt verilmez’ formülünü bilirsiniz, değil mi? Bir anlamda bu formül tuhaftır. Sevilen kişiye değil de kime yanıt verilir bu dünyada? Bir başka anlamda da inandırıcıdır bu. Birinin son sözü söylemesi gerekir. Yoksa, her nedene karşı bir başka neden ileri sürülebilir: O zaman sonu gelmez bu işin. Güç ise, tersine, her şeyi keser atar. Epey zaman harcadık bunu anlamak için, ama sonunda anladık. Örneğin, dikkatinizi çekmiştir, bizim o ihtiyar Avrupa’mız artık iyi yolda felsefe yapıyor. İnsanların bön kafalı olduğu zamanlardaki gibi ‘Ben böyle düşünüyorum. Sizin itirazlarınız nelerdir?’ demiyoruz artık. Aklımız başımıza geldi. Diyalog yerine bildiriyi koyduk. ‘Doğru olan budur!’ diyoruz, ‘Bu doğruyu tartışabilirsiniz derseniz, bu bizi ilgilendirmez. Ama birkaç yıl içinde polis gelip haklı olduğumuzu size gösterecektir.’

Ah! Sevgili dünya! Şimdi her şey açık. Birbirimizi tanıyoruz, neye gücümüzün yettiğini biliyoruz. Bakın, konuyu değilse bile örneği değiştirirsek, ben hizmetime gülümseyerek koşulmasını istemişimdir hep. Hizmetçi, kederli bir havada olunca günlerimi zehirliyordu. Gerçi neşeli olmama hakkına sahipti. Ama kendi kendime; onun hizmetini ağlayarak değil de gülerek görmesinin kendisi için daha iyi olacağını söylüyordum. Gerçekte, benim için daha iyiydi böylesi. Yine de, benim düşünüş tarzım, pek o kadar parlak olmasa da, tümüyle ahmakça değildi. Aynı şekilde, Çin lokantalarında yemek yemekten hep kaçınıyordum. Niçin? Çünkü Asyalıların sustuklarında ve beyaz adamların önünde, çoğu zaman küçümseyici bir havaları vardır. Tabii, bu havayı hizmet ederken de sürdürürler! O zaman insan önündeki piliç-

ten nasıl tat olabilir, hele hele onlara bakarken haklı olduğunu nasıl düşünebilir?

Aramızda kalsın, şu halde kölelik, hem de gülümseyen kölelik kaçınılmaz bir şeydir. Ama bunu kabul etmek zorunda değiliz. Köleler edinmekten kendini alıkoymayan kimsenin onlara özgür insan demesi daha iyi olmaz mı? Önce ilke olarak, sonra da onları umutsuzluğa düşürmemek için. Bu ödünü onlara borçluyuz, öyle değil mi? Bu şekilde onlar gülümsemeye devam ederler, biz de vicdan rahatlığımızı koruruz. Yoksa kendimizden vazgeçmek zorunda kalırdık, acıdan çılgın, dahası alçakgönüllü hale gelirdik, her şey mümkün. Bakın dükkân tabelası da yok, bu tabela ise rezalet. Kaldı ki, herkes masaya oturup gerçek işini, kimliğini açıklasaydı, ne halt edeceğimizi bilemezdik! Şöyle kartvizitler düşünün: Dupont, ödlele filozof ya da Hristiyan mülk sahibi ya da zina eden insansever, istediğinizi seçebilirsiniz. Ama bir cehennem olurdu bu! Evet, cehennem böyle olmalı: Tabelalı caddeler ve düşüncesini anlatma olanaksızlığı. İnsan, kesin olarak sınıflandırılmıştır.

Siz örneğin, aziz hemşerim, tabelanızın ne olacağını düşünün biraz. Susuyor musunuz? Peki, daha sonra yanıt verirsiniz. Ben kendiminkini biliyorum: Çifte bir yüz, sevimli bir Janus ve bunların üzerinde firmanın formülü 'Güvenmeyin ona.' Benim kartlarımda ise 'Jean-Baptiste Clamence, Komediya oyuncusu.' Bakın, size sözünü ettiğim o akşamdan kısa bir süre sonra bir şey keşfettim. Bir körü üzerine çıkmasına yardım ettiğim bir kaldırımda bırakırken, selamlıyordum. Bu şapka çıkarış kuşkusuz ki ona yönelik değildi, çünkü bunu göremezdi o. Öyleyse kime yönelikti? Halka. Rolden sonra selamlar. Fena değil, değil mi? Bir başka gün, aynı dönemde, kendisine yardım ettiğim için teşekkür eden bir araba sahibine kimsenin böyle davranamayacağı yanıtını verdim. Tabii, kim olursa olsun, böyle davranırdı

demek istiyordum. Bu talihsiz dil sürçmesi yüreğime oturdu. Alçakgönüllülük bakımından üstüme yoktu gerçekten. Gösterişsizce kabul etmek gerekir ki, aziz hemşerim, hep benlik gururuyla dolmuşumdur ben. Ben, ben, ben, aziz yaşamımda hüküm süren ve her söylediğim şeyde işitilen nakarat buydu işte. Ancak övünerek konuşabilmişimdir ben, hele gizemi bende saklı bulunan o gürültülü ağzı sıkılıkla konuşuyorsam. Şurası bir gerçek ki, her zaman özgür ve güçlü yaşadım. Düpedüz, kendime denk hiç kimse görmemek gibi üstün bir nedenle, kendimi herkes karşısında özgür hissediyordum. Size söylediğim gibi, kendimi herkesten daha zeki saymışımdır, ama aynı zamanda daha duyarlı ve daha becerikli, seçkin nişancı, benzersiz sürücü, en iyi âşık saymışımdır. Aşağılığımı kolayca görebileceğim alanlarda bile, örneğin yalnızca iyi bir oyun arkadaşı olduğum teniste, eğer antrenman yapmaya vaktim olsaydı, bu alandaki şampiyonları bile geçeceğime kolayca inanıyordum. Kendime yalnızca üstünlükler tanıyordum, bu ise iyi yürekliliğimin ve dinginliğimin nedenlerini açıklıyordu. Başkalarıyla ilgilendiğim zaman, tümüyle özgür olarak, alçakgönüllülükle yapıyordum bunu ve işin şerefi bana yöneliyordu: Kendime karşı duyduğum sevgide bir basamak yükseliyordum.

Size sözünü ettiğim akşamı izleyen dönem içinde, başka doğrularla birlikte, yavaş yavaş bu apaçık gerçekleri de keşfettim. Hemen değil, hayır, çok belirgin bir biçimde de değil. Önce belleğimi yeniden kazanmam gerekti. Şeyleri derece derece daha açık gördüm, zaten bildiğimi öğrendim biraz. O zamana değin hep şaşırtıcı bir unutma gücü yardım etmişti bana. Her şeyi unutuyordum, ilk önce de kararlarımı. Aslında hiçbir şeyin önemi yoktu. Savaş, intihar, aşk, sefalet, koşullar beni zorladığı zaman bunlara dikkat ediyordum gerçi, ama nazık ve yüzeysel bir biçimde. Kimi zaman, en günde-

lik nitelikteki yaşamıma yabancı bir davaya tutkuyla sarılır görünüyordum. Ama aslında ona katılmıyordum, tabii, özgürlüğümün zorlandığı zamanlar dışında. Nasıl anlatayım? Dünya kayıyordu. Evet, her şey kayıp geçiyordu üzerimden.

Doğru konuşalım: Unutkanlıklarımın övgüye değer olduğu da oluyordu. Dikkat etmişsinizdir, inancı, tüm hakaretleri bağışlamak olan insanlar vardır, bu hakaretleri bağışlarlar gerçi, ama hiç unutmazlar. Ben hakaretleri bağışlayacak kadar iyi bir yapıda değildim, ama sonunda onları unutuyordum hep. Benim kendisinden nefret ettiğime inanan biri, onu geniş bir gülümseme ile selamladığımı görünce apışıp kalıyordu. O zaman, yapısına göre ya bendeki ruh büyüklüğüne hayran oluyor ya da ödlekliğimi küçümsemeyle karşılıyordu, oysa bu davranışımın nedeni daha basitti: Adını bile unutmuştum adamın. İlgisiz ya da nankör kılan aynı sakatlık o zaman büyük ruhlu hale getiriyordu beni.

Demek ki, ben-ben-ben'in günü gününe sürekliliği dışında başka bir süreklilik olmadan yaşıyordum. Günü gününe kadınlar, günü gününe erdem ya da erdemsizlik, günü gününe, köpekler gibi, ama her gün sağlamca yerinde duran kendim. Böylece yaşamın yüzeyinde ilerliyordum, sözcükler içinde, hiçbir zaman gerçek içinde değil. Tam okunmamış o kitaplar, tam sevilmemiş o dostlar, tam gezilmemiş o kentler, tam sarılmamış o kadınlar! Sıkıntıdan ya da dalgınlıkla birtakım el kol hareketleri yapıyordum. Varlıklar birbirini izliyor, birbirine takılmak istiyorlardı, ama ortada hiçbir şey yoktu, bu da berbat bir şeydi. Onlar için. Bense unutuyordum. Kendimden başka bir şeyi hiçbir zaman anımsamamışımdır ben.

Yine de belleğim yavaş yavaş geldi yerine. Daha doğrusu ben belleğime kavuştum ve orada, beni bekleyen anıyı buldum. Size bundan söz etmeden önce, izin

verin aziz hemşerim, keşif gezim sırasında bulguladığım şey hakkında birkaç örnek vereyim (bu örnekler, eminim, sizin için yararlı olacaktır).

Bir gün, arabamı sürerken, yeşil ışıktaki hareket etmekte bir saniye geciktiğim zaman sabırlı hemşerilerimin sırtına ışıklarını hiç durmadan boşalttıkları sırada, birden, aynı koşullar altında meydana gelmiş bir başka serüveni anımsadım. Tek gözlüklü ve golf pantolonlu ufak tefek bir adamın sürdüğü bir motosiklet beni geçmiş ve kırmızı ışıktaki önümde durmuştu. Dururken ufak tefek adam motorunu durdurmuştu ve onu yeniden çalıştırmak için boşuna çabalıyordu. Yeşil ışıktaki, her zamanki nezaketimle, geçmem için motosikletini kenara almasını istedim. Ufak tefek adam tıknefes motorunun üzerinde sinirlenmekte devam ediyordu. O zaman, Paris nezaket kurallarına göre, 'Sen kendine bak!' diye yanıt verdi. Yine terbiyeli bir tavırla, ama sesimde hafif bir sabırsızlık tonuyla üsteledim. 'Her ne olursa olsun yaya ve atlı olarak gidersin,' diyerek lafımı ağzıma tıkdı. Bu sırada arkamda birkaç korna sesi duyulmaya başlamıştı. Daha kesin bir tavırla adamdan terbiyeli olmasını ve trafiği tıkamamasını rica ettim. Motorunun artık açığa çıkan kötü niyetinden dolayı kuşkusuz çileden çıkan öfkeli adam dayak yemek istiyorsa, bunu seve seve yapacağını bildirdi bana. Bu kadar terbiyesizlik beni öfkeliendirdi ve bu ağzı bozuk kişinin kulaklarını çekmek niyetiyle arabamdan çıktım. Korkak olduğumu sanmıyorum (ama nasıl da sanılmaz ya!), karşımdakinden bir baş uzundum, kaslarım her zaman iyi çalışmıştır. Şimdi de inanıyorum ki, dayak atmaktan çok dayak yiyecektim. Ama yola daha yeni çıkmıştım ki, toplanmaya başlayan kalabalıktan bir adam çıkıp üzerime yürüdü, son derece düşük bir insan olduğumu ve bacaklarının arasında bir motosiklet bulunan, bu yüzden de avantajsız durumda olan bir adama vurmama izin ver-

meyeceğini bildirirdi bana. Bu silahşöre döndüm ve gerçekte onu görmedim bile. Nitekim başımı ancak çevirmiştim ki, hemen hemen aynı anda motosikletin yeniden cayırdadığını duydum ve kulağıma şiddetli bir darbe yedim. Daha ne olduğunu anlamama vakit kalmadan motosiklet uzaklaştı. Şaşkın şaşkın d'Artagnan'a doğru yürüdüğüm anda, adamakıllı büyümüş araba kuyruğundan çileden çıkmış bir korna konseri yükseldi. Yeşil ışık yeniden yanıyordu. O zaman, hâlâ biraz şaşkın bir halde, yakama yapışan ahmağı sarsalamak yerine, uslu uslu arabama döndüm ve hareket ettim, bu sırada ahmak herif ben geçerken 'zavallı herif' dercesine beni selamlıyordu, hâlâ anımsarım.

Önemsiz hikâye mi dersiniz? Kuşkusuz öyle. Ne var ki, bunu unutmam için uzun süre geçti, önemli olan bu. Yine de birtakım özürlerim vardı. Dayak yememe izin vermişim hiç yanıt vermeden, ama korkaklıkla suçlanamazdım. Şaşkınlığa uğrayarak, her iki yandan da sorguya çekilerek, her şeyi birbirine karıştırmıştım ve araba ışıkları benim kafamdaki bu karışıklığı son haddine çıkarmıştı. Yine de, şerefimi ayaklar altına almış gibi mutsuzdum. Hiç tepki göstermeden arabama binerken görüyordum kendimi, anımsadığıma göre çok zarif bir mavi gömlek giymiş bulunduğum için daha da hayran kesilmiş bir kalabalığın alaycı bakışları altında. Bana yine de haklı görünen bir 'zavallı adam' lafını işitiyordum. Kısacası, halkın önünde şişkinliğimi yitirmiştim. Gerçi belirli koşulların bir araya gelmesi sonucu olmuştu bu, ama her zaman birtakım koşullar vardır. Bundan sonra, ne yapmam gerektiğini açıkça görüyordum. Kendimi d'Artagnan'ı esaslı bir yumrukla devirir, arabama biner, bana vurmuş olan o pis herifi izler, yakalar, motorunu bir kaldırıma sıkıştırır, kendisini bir köşeye çeker ve ona tam da layık olduğu tokadı indirirken görüyordum. Birkaç değişik biçimiyle bu küçük filmi haya-

limde yaşattım. Ama iş işten geçmişti, birkaç gün kötü bir hıncı içimde yoğurup duydum.

Bakın, yağmur yeniden başladı. İster misiniz, şu sundurmanın altında duralım. Güzel. Nerede kalmıştım? Ah! Evet, şeref konusunda! Bu serüvenin anısını yeniden bulduğum zaman onun ne anlama geldiğini anladım. Kısacası, hayalim olguların sınavına dayanmamıştı. Şimdi açıkça anlaşılıyordu ki eksiksiz, gerek kişisel durumu, gerekse mesleği bakımından başkalarına saygı duyabilecek bir insan olmayı hayal etmiştim. Yarı Cerdan, yarı de Gaulle hani. Kısacası, her şeyde egemen olmak istiyordum ben. İşte bunun içindir ki, birtakım havalar veriyordum kendime, düşünsel yeteneklerimden çok bedensel ustalığımı göstermekte kullanıyordum züppeliklerimi. Ama, hiç tepki göstermeden halkın karşısında dayak yedikten sonra kendim hakkındaki bu güzel imajı sürdürmem artık mümkün değildi. Kendimde bir temsilcisini gördüğüm o gerçek ve zekâ dostu kişi olmuş olsaydım, seyircisi olan kimselerce unutulmuş bu serüven beni ne yönden etkilerdi? Olsa olsa, bir hiç için öfkelenmekle ve de öfkelendiğim için, hazırcevap olmadığımından dolayı öfkemin sonuçlarına karşı duramamakla suçlanırdım. Bunun yerine, öcümü alma, vurma ve yenme arzularıyla yanıyordum. Sanki gerçek arzum dünyanın en zeki ya da en cömert yaratığı olmak değilmiş de, yalnızca her istediğim kişiyi dövmek, hem de en ilkel biçimde en güçlü kimse olmak değilmiş gibi. Gerçek şu ki, her zeki insan, iyi bilirsiniz bunu, bir gangster olmayı ve salt şiddet yoluyla toplum üzerinde egemenlik kurmayı düşler. Bu iş, birtakım uzmanlık konularını işleyen romanların düşündürebileceği kadar kolay olmadığı için, genellikle, politikaya bel bağlanır ve en acımasız partiye koşulur. Herkese egemen olmak bu yolla mümkün oluyorsa, ruhunu küçültmenin ne öne-

mi var, değil mi? Ben de kendimde zulmetme yönünde tatlı düşler buluyordum.

Hiç değilse şunu ğreniyrdum ki, ben ancak onların suunun bana hiçbir zarar vermediği lde suçluların, sanıkların yanında bulunuyordum. Onların suçluluğu benim güzel konuşmama neden oluyordu, çünkü onların kurbanı ben değildim. Kendim tehdit altına girdiğim zamansa, yalnız ben de bir yargıç kesilmekle kalmıyor, daha da fazlası olmak istiyordum: Her türlü yasanın dışında, suçluyu tepelemek ve dize getirmek isteyen öfkeli bir efendi. Bundan sonra, aziz hemşerim, kendini bir adalet timsali ve saçı bitmedik yetimlerin doğuştan savunucusu sanmaya ciddi biçimde devam etmek çok zordur.

Yağmur hızlandığına, vaktimiz de olduğuna göre belleğimde az sonra gerçekleştirdiğim yeni bir keşfi size açabilir miyim? Yağmurdan korunan şu banka oturalım. Yüzyıllar var ki, pipo içenler aynı kanala yağan aynı yağmuru seyrederler burada. Size anlatacağım şey biraz daha zor. Bu kez bir kadın söz konusu. nce şunu bilmek gerekir ki, ben kadınlar konusunda her zaman ve hiç zahmetsizce başarılı olmuşumdur. Onları mutlu kılmayı ya da onlarla kendimi mutlu kılmayı başardığımı söylemiyorum. Hayır, yalnızca başarılı olduğumu söylüyorum. Hemen her istediğim zaman amaçlarıma ulaşıyordum. Bende belli bir çekicilik buluyorlardı. Düşünün bir! Çekicilik nedir, bilirsiniz: Açık hiçbir soru sormadan bir çeşit evet yanıtı alma biçimi. O dönemde durumum böyleydi işte. Sizi şaşırtıyor mu bu? Haydi haydi, inkâr etmeyin. şimdiki halimle çok doğal bu. Ne yazık! Belli bir yaştan sonra her insan, kendi yüzünden sorumludur. Benimki... Ama ne önemi var bunun? Olay ortada, bende çekicilik buluyorlardı ve ben bundan yararlanıyordum.

Yine de işin içine hiçbir hesap karıştırmıyordum; iyi niyetliydim ya da buna yakın. Benim kadınlarla ilişkim doğal, rahat, kolaydı, yaygın deyimiyle. Buna hile karışmıyordu ya da yalnızca onların bir saygı gibi kabul ettikleri apaçık hile karışıyordu. Onları seviyordum ben, beylik deyimiyle, bu da onların hiçbirini sevmem anlamına gelir. Ben kadın düşmanlığını hep bayağı ve ahmakça bulmuşumdur ve tanıdığım hemen bütün kadınların benden daha iyi olduklarını düşünmüşümdür. Yine de, böyle çok üstün yere koymakla, hizmet etmekten çok kullanmışımdır onları. Nasıl kullanmazdım ki?

Tabii, gerçek aşk pek az rastlanan bir şeydir, aşağı yukarı yüzyılda iki ya da üç kez görülür. Bunların dışında boş gurur ya da can sıkıntısı vardır. Kendi payıma ben Portekizli rahibe değilimdir. Katı yürekli değil, tanıtersine yufka yürekliyimdir, gözyaşlarım kolayca akar. Ne var ki, atılışlarımı hep kendime dönüktür, içlenmelerim kendimle ilgilidir. Aslında, hiç sevmemiş olduğum doğru değil. Yaşamımda hiç değilse bir büyük aşka tutulmuşumdur ki bunun da konusu hep ben olmuşumdur. Bu bakımdan, çok genç yaşımın kaçınılmaz güçlüklerinden sonra çabucak bir noktada yağunlaşmışımdır: Şehvet ve yalnızca şehvet hüküm sürüyordu aşk hayatımda, yalnızca zevk alınacak, elde edilecek nesneler arıyordum. Kaldı ki yapım da yardım ediyordu buna: Doğa bana karşı cömert davranmıştı. Bundan az gururlanıyor değilim ve çok doyumlar alıyordum, ama bunların zevk mi, yoksa prestij mi olduğunu söyleyemem şimdi. Güzel, diyeceksiniz ki yine övünüyorum. Hayır demem buna ve bu konuda doğru olanla övündüğüm ölçüde az gurur duyuyorum.

Her ne olursa olsun, ten düşkünlüğüm öylesine gerçektir ki, on dakikalık bir macera için bile anamı ba-

bamı inkâr ederdim, sonra da pişman olurdum elbet. Ne diyorum? Hele on dakikalık bir macera ve daha fazlası için, eğer bu maceranın yarınsız olacağından emin olursam. Pek tabii, birtakım ilkelerim vardı, örneğin dostlarımın karıları benim için kutsaldı. Ancak, birkaç gün önce kocaları için dostluk duymaktan vazgeçiyordum çok içten olarak. Belki de buna ten düşkünlüğü dememem gerekirdi. Ten düşkünlüğü kendi başına iğrenç değildir. Bağışlayıcı olalım ve bir çeşit güçsüzlükten söz edelim, aşkta yapılan işten başka bir şey görme yeteneksizliğinden, doğuştan gelen bu yeteneksizlikten. Bu güçsüzlük, ne de olsa rahat bir şeydi. Bendeki unutmaya yetisiyle birleşince o, özgürlüğümü destekliyordu. Aynı nedenden dolayı, bana verdiği bir uzaklaşma ve bağımsızlık havası gereği, yeni başarılar kazanma fırsatını sağlıyordu bana. Romantik olmaya olmaya, romanesk olana sağlam bir besin sağlıyordum. Kadın dostlarımızın Napolyon Bonapart'la şu ortak yönleri vardır ki, herkesin başarısızlığa uğradığı yerde başaracaklarını sanırlar hep.

Bu alışverişte ben, ten düşkünlüğümünden başka bir şeyi doyuruyordum zaten: Oyun düşkünlüğümü. Kadınlarda, hiç değilse masumluk tadını taşıyan belli bir oyunun arkadaşlığını seviyordum. Görüyor musunuz, sıkılmaya dayanamam ben ve yaşamda yalnızca eğlenceye değer veririm. Her topluluk, parlak bile olsa, beni çabucak sıkar, oysa hoşuma giden kadınlarla hiç sıkılmamışımdır. İtiraf etmekte güçlük çekiyorum ama, Einstein'la yapacağım on görüşmeyi güzel bir figüran kızla gerçekleştireceğim bir ilk buluşmaya feda ederdim. Gerçi onuncu buluşmada Einstein'ı ya da derin kitaplar okumayı özlerdim. Kısacası, büyük sorunlarla ancak küçük taşkınlıklarımın aralarında uğraşmışımdır. Ve kaç kez, kaldırıma dikilip dostlarla giriştiğim ateşli bir tartışmanın ortasında, o sırada caddeden fırtına gibi

bir kadın geçtiği için, bana söylenen şeylerin ucunu kaçırmışımdır.

Dolayısıyla, oyun oynuyordum. Kadınların çok çabuk hedefe gidilmesini sevmediklerini biliyordum. Önce konuşma, onların deyimiyle sevecenlik gerekliydi. Avukat olduğum için konuşma sıkıntısı, askerde komedyen çırağı olduğum için de bakış sıkıntısı çekmiyordum. Sık sık rol değiştiriyordum; ama ortada her zaman aynı piyes vardı. Örneğin, anlaşılmaz bir biçimde çekilme numarası, 'Ne olduğunu bilemiyorum,' 'Nedeni yok, çekiciliğinize kapılmak istemiyordum, aşktan bezmiştim v.b.' numarası, repertuarın en eski numaralarından biri olsa da, her zaman etkiliydi. Ayrıca, başka hiçbir kadının size vermediği, belki de, hatta kesinlikle geleceği olmayan (çünkü çok fazla güvenceye alamazdı insan kendini), ama bu yüzden yerine başkası konulamayacak gizemli mutluluk numarası da vardı. Özellikle, her zaman iyi karşılanan küçük bir söylev geliştirmiştim, eminim, alkışlayacaksınız bunu. Bu söylevin özü şu acıklı ve boyun eğer beyanda yatıyordu: Hiçbir şey değildim ben, bana bağlanmaya değmezdi, yaşamım başka yerdeydi benim, günlük mutluluktan nasibi yoktu bu yaşamın, oysa bu mutluluğu belki her şeye yeğledim, ama işte, iş işten geçmişti artık. Bu kesin sonuçlu gecikmenin nedenleri üzerinden esrar perdesini kaldırmıyordum, yatağa gizlerle dolu olarak girmenin daha etkili olduğunu bildiğimden. Bir anlamda zaten, söylediklerime inanıyor, rolümü yaşıyordum. Bu durumda, kadın arkadaşlarımdan da coşkuyla oyuna katılmaları şaşırtıcı sayılmaz. Bu dostlarımdan en duyarlı olanları beni anlamaya çalışıyor ve bu çaba onları hüznünlü teslimiyetlere götürüyordu. Oyunun kurallarına uyduğumu ve eyleme geçmeden önce konuşma nezaketini gösterdiğimi görerek memnun olan başkaları fazla beklemeden gerçeğe teslim oluyorlardı. O zaman ben kazanıyor-

dum, hem de iki kez, çünkü onlara karşı duyduğum arzu dışında kendime karşı beslediğim aşkı da her seferinde kendi güzel yeteneklerimi doğrulayarak tatmin ediyordum.

Bu o kadar doğru ki, kadınlardan kimileri bana zaman zaman şöyle böyle bir zevk verseler bile, kuşkusuz, birdenbire yeniden kavuşulan bir suç ortaklığından önceki hasretin hızlandırdığı o tuhaf arzudan yardım görerek, ama aynı zamanda, ilişkimizi sıkılaştırmanın ancak bana bağlı olduğunu görmek için de, o kadınlarla yeniden ilişkiye girmeye çalışıyordum ara sıra. Dahası bazen, işi başka hiçbir erkeğe bağlanmayacaklarına dair yemin ettirmeye vardırıarak bu konudaki kaygılarımı kesin olarak yatıştırmaya çalışıyordum. Yine de ne yüreğin, ne de hayal gücünün bu kaygıda bir payı yoktu. Gerçekten de bir çeşit, iddialı olma alışkanlığı bende o denli somutlaşmıştı ki, durumun apaçık olmasına karşın benim olan bir kadının bir gün başkasının olabileceğini kafamın içinde canlandırmakta güçlük çekiyordum. Ama onların bana ettikleri o yemin onları bağlarken beni özgür kılıyordu. Kimsenin olmadıkları sürece onlarla ilişkiyi koparmaya karar verebiliyordum, bu ise, öteki durumda benim için hemen her zaman olanaksızdı. Böylelikle, onlar yönünden, onları denetlemiş oluyordum; benim gücümse uzun zaman için sağlama bağlanıyordu. İlginç, değil mi? Ama durum böyle işte, aziz hemşerim. Kimileri ‘Sev beni!’ diye bağırır, ötekiler ‘Sevme beni!’ diye. Ama en kötü ve en mutsuzu olan bir bölümü de ‘Sevme beni, yine de bana sadık kal!’ diye. Ne var ki, doğruyu hiçbir zaman kesin olarak anlayamayız, her varlıkla buna yeniden başlamak gerekir. Yeniden başlaya başlaya, alışkanlıklar edinilir. Kısa zaman sonra söylem düşünmeden gelir size, arkasından da refleks gelir: Bir gün gerçekten arzu etmeden alma durumunda bulunursunuz. İnanın bana hiç değilse bazı in-

sanlar için arzu edilmeyeni almamak hiç değilse dünyanın en zor işidir.

İşte başıma bir gün böyle bir şey geldi, o kadının kim olduğunu size söylemem yararlı değil, yalnız şunu söyleyebilirim ki, beni gerçekten allak bullak etmese de, edilgen ve ağgözlü haliyle çekmişti beni. Açıkçası, bekleneneği gibi iş şöyle böyle oldu. Ama hiç komplekse kapılmadım ve o kişiyi çabucak unuttum, bir daha da görmedim. Kadının hiçbir şeyin farkına varmadığını düşünüyordum, dahası bir fikir sahibi olabildiğini bile sanmıyordum. Esasen onun edilgen havası kendisini dünyadan koparıyordu gözümde. Yine de, birkaç hafta sonra onun benim yetersizliklerimi üçüncü bir kişiye açtığını öğrendim. Bunun üzerine biraz aldatıldığım duygusuna kapıldım hemen; kadın sandığım kadar edilgen değilmiş, yargılama gücü eksik değilmiş meğer. Sonra omuz silktim ve güler gibi yaptım. Hatta buna adamakıllı güldüm, bu olayın önemsiz olduğu açıktı. Alçakgönüllülüğün kural olduğu bir alan varsa, tüm beklenmedik yanlarıyla cinsellik değil midir? Hayır, yalnızken bile en kazançlı kim olacak oyunudur bu. Omuz silkmelerime karşın, gerçekte davranışım ne oldu benim? Bu kadını bir süre sonra yeniden gördüm, onu baştan çıkarmak ve kendisine gerçekten sahip olmak için ne gerekiyorsa yaptım. Çok zor olmadı bu: Kadınlar da başarısız kalmayı sevmezler. O andan itibaren, açıkça istemeden, onu üzmeye başladım. Onu bırakıyor ve yeniden alıyordum, uygun olmayan yerlerde ve zamanlarda kendini vermeye zorluyordum, her alanda ona öyle hoyrat davranıyordum ki, sonunda ona bağlandım, tıpkı zindancının tutuklusuna bağlandığı gibi. Bu da, acılı ve zorlama bir zevkin şiddetli kargaşası içinde, kendisini köle eden şeye yüksek sesle saygısını belirtinceye kadar sürdü. O gün ondan uzaklaşmaya başladım. Daha sonra da unuttum onu.

Nazik suskunluğunuza karşın, bu serüvenin pek parlak olmadığı yolundaki fikrinize katılırım. Yine de bir kez kendi yaşamınızı düşünün, aziz hemşerim! Belleğinizi kazın, belki de orada buna benzer bir hikâye bulacaksınız, daha sonra anlatırsınız bunu bana: Bense, bu iş aklıma gelince hep gülüp durmuşumdur. Ama bu, Arts Köprüsünde işittiğime oldukça benzer bir başka gülüştü. Kendi söylevlerime ve savunmalarıma gülüyordum ben. Hem de kadınlara yönelik söylevlerimden çok savunmalarıma. Hiç değilse kadınlara az yalan söylüyordum. Tavrımda açıkça, kaçamaksız biçimde içgüdü konuşuyordu. Aşk edimi, örneğin, bir itiraftır. Bencillik orada gösterişli gösterişli bağırır, boş gurur kendini ortaya serer ya da gerçek cömertlik kendini açığa vurur. Son olarak, öteki entrikalarımın çok, bu can sıkıcı hikâyede, düşündüğümünden daha açık yürekli olmuş, kim olduğumu ve nasıl yaşayabileceğimi söylemiştim. Tüm görüşlere karşın, demek ki özel yaşamımda, özellikle de size söylediğim gibi davrandığım zamanlar, masumluk ve adalete ilişkin coşkun mesleki konuşmalarımdakinden daha onurluydum. Hiç değilse, kişilere karşı davranışımı görerek, yaratılışımın gerçeği konusunda aldanamazdım. Hiç kimse zevklerinde ikiye bölünmez; bunu bir yerde mi okudum, yoksa ben mi düşündüm, aziz hemşerim?

Böylece bir kadından kesin olarak ayrılmakta duyduğum güçlüğü, beni onca zamandaş ilişkilere götüren bu güçlüğü düşündüğüm zaman, bundan yüreğimin sevecenliğini suçlu tutmuyordum... Kadın dostlarımdan biri bizim tutkumuzun Austerlitz'ini beklemekten yorulup da geri çekilmekten söz ettiği zaman, beni eyleme geçiren bu sevecenlik değildi. Hemencecik ileri bir adım atan, ödün veren, özlü konuşan bendim. Sevecenliği ve bir yüreğin tatlı zayıflığını ben, yalnızca bu karşı koştan biraz heyecana düşerek, bir sevginin mümkün

olan kaybindan da telaşa kapılarak görünüşü ancak kendim hissettiğimde, kadınlarda uyandırıyordum. Bazen gerçekten acı çektiğimi sanıyordum gerçi. Ama yine de âsinin, onu zahmetsizce unutmam için gerçekten çekip gitmesi yetiyordu, tıpkı onu, yeniden dönmeye karar verdiği zaman unuttuğum gibi. Hayır, terk edilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğum zaman beni uyandıran ne aşk, ne de yürek cömertliği değil; yalnızca sevilme ve bence bana borçlu olunan şeyi alma arzusuydu. Sever sevmez ve arkadaşım unutulur unutulmaz yeniden parlıyor, en iyi durumda hissediyordum kendimi, sevimli oluyordum.

Şuna da dikkat edin ki, bu sevgiye yeniden kavuşur kavuşmaz ağırlığını duyuyordum onun. Öfkelendiğim zamanlar, en iyi çözümün ilgilendiğim kişi için ölüm olacağını düşünüyordum. Bu ölüm bir yandan bağımızı sürekli kılırdı, öte yandan onun baskısını kaldırır, ama, başka türlü tasarlanamayacak bir özgürlüğe kavuşmak için ne herkesin ölümünü dilemek, ne de en sonunda dünyayı insansız bırakmak olmazdı. Benim duyarlılığım ve insan sevgim buna karşıydı.

Bu entrikalarda zaman zaman duyduğum tek derin duygu minnettarlıktı, her şeyi iyi gittiği ve bana, gidip gelmenin hem rahatı, hem de özgürlüğü bırakıldığı zaman, ancak bir başka kadının yatağından yeni çıktığım sırada ötekiyle daha nazik ve neşeli oluyordum, sanki kadınlardan birine karşı yüklendiğim borcu tüm öteki kadınlara yayıyormuşum gibi. Kaldı ki duygularımın görünürdeki karışıklığı ne olursa olsun, elde ettiğim sonuç açıktı: Bütün sevgilerimi, istediğimde kullanmak üzere çevremde tutuyordum. Bu durumda, tüm varlıkların ya da bunlardan mümkün olan en çoğunun tüm yeryüzünde bana yönelmiş olmaları koşuluyla, sonsuzcasına boş, ne zaman olursa olsun çağrıma yanıt vermeye hazır, kendilerini ışıqla nimetlendirmeye tenezzül

edeceğim güne kadar kısırlığa mahkûm biçimde ancak yaşayabilirdim kendi rızamla. Kısacası, mutlu yaşayabilmem için, seçtiğim varlıkların hiç yaşamamaları gerekliydi. Onların yaşamlarını benim keyfime bağlı kılmak gerekirdi.

Ah! Size bunu anlatmaktan hiç zevk almıyorum. Kendim hiçbir şey ödemedi her şeyi istediğim, onca insanı hizmetime koşturduğum, onları bir gün elimin altında bulunduracak biçimde buzdolabına kaldırdığım o dönemi düşündüğüm zaman, içimde uyanan tuhaf duyguyu nasıl adlandıracağımı bilemiyorum. Acaba utanç değil miydi bu? Utanç, söyleyin bana, aziz hemşerim, yakmaz mı biraz? Evet mi? O zaman söz konusu olan belki budur ya da bununla ilgili o gülünç duygulardan biridir. Her ne olursa olsun, bana öyle geliyor ki, belleğimin ta ortasında bulduğum bu maceradan bu yana bu duygu beni terk etmemiştir, bu maceranın öyküsünü de, konudan onca sapmalarına ve haklı bulacağınızı umduğum yakıştırma çabalarına karşın, artık daha fazla geciktiremem.

Bakın, yağmur dindi! Evime kadar bana arkadaşlık edin lütfen. Tuhaf bir yorgunluğum var, ama konuştuğum için değil, salt daha neler söylemem gerektiğini düşündüğümünden. Haydi bakalım! O önemli keşfimi anlatmam için birkaç sözcük yeter. Niye uzun laf etmeli zaten? Heykelin güzel olması için güzel söylevlerin uçup gitmesi gerek. O kasım gecesi, arkamda birinin güldüğünü sandığım akşamdan iki ya da üç yıl önce, Royal Köprüsünden sol kıyıdaki evime dönüyordum. Saat gecenin biriydi, hafif bir yağmur, daha doğrusu bir çisenti vardı, tek tük yayanın o yana, bu yana kaçmasına neden olan. Bir kadın dostumun evinden az önce ayrılmıştım, kadın herhalde uykuya dalmıştı bile. Bu yürüyüşten mutluydum, biraz uyuşmuş haldeydim, bedenim sakinleşmişti, damarlarımda yağın yağmur gibi tatlı bir

kan dolaşıyordu. Köprüde, ırmağa bakar gibi korkuluğun üzerine eğilmiş bir karaltının arkasından geçtim. Daha yakından bakınca, kara giysili ince bir genç kadın fark ettim. Kara saçlarıyla mantosunun yakası arasında, duyarlılığına seslenen körpe ve ıslak bir ense görünüyordu yalnızca. Ama kısa bir duraksamadan sonra yoluma devam ettim. Köprünün ucunda, evimin bulunduğu Saint-Michel doğrultusunda rıhtımlara vurduğum yolu. Bir-iki metre kadar yürümüşüm ki, suya düşen bir cismin gürültüsünü duydum, gürültü gecenin sessizliği içinde bana çok büyük geldi, aramızdaki mesafeye karşın. Orada kalakaldım, ama arkama dönmedim. Bunun hemen arkasından, yine ırmağa doğru inen, sonra ansızın sönen bir çığlığın defalarca yinelenildiğini işittim. Birden donup kalmış gecede bunu izleyen sessizlik bana sonu gelmez gibi göründü. Koşmak istedim, ama kımıldayamadım. Sanıyorum, soğuktan ve heyecandan titriyordum. Kendi kendime acele etmeli diyordum; ama karşı konulmaz bir güçsüzlüğün bedenimi kapladığını duyuyordum. O zaman ne düşündüğümü unuttum şimdi 'Çok geç, çok uzak...' ya da böyle bir şey. Hiç kımıldamadan dinliyordum hep. Sonra, küçük yavaş adımlarla yağmur altında uzaklaştım. Kimseye haber vermedim.

Ama geldik işte, benim evim, sığınağım burada! Yarın mı? Evet, nasıl isterseniz. Sizi Marken Adasına götürürüm seve seve, Zuyderzee'yi görürsünüz. Saat on birde *Mexico-City*'de buluşalım. Ne dediniz? O kadın mı? Ah! Bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum. Ertesi gün de, ondan sonraki günler de gazeteleri okumadım.

Bebeklere özgü bir köy, siz öyle bulmuyor musunuz? Canlı renkleri hiç de eksik değil! Ama ben sizi canlı renkler için getirmediğim buraya, aziz dostum. Herkes sizi, kadın başlıklarına, tahta kunduralara ve balıkların cila kokuları içinde tütün içtikleri süslü evlere hayran kılabilir. Bense, tersine, burada önemli olan şeyleri size gösterebilecek nadir kişilerden biriyim.

Bente ulaşmaktayız. Gereğinden fazla zarif olan bu evlerden elden geldiğince uzak olmak için onu izlemek gerek. Lütfen, oturalım burada. Nasıl buluyorsunuz? Negatif görünümünün en güzeli bu, değil mi? Bakın, burada kum tepesi adı verilen, solumuzdaki şu kül yığınının, sağımızdaki gri bente, ayaklarımızın altındaki kurşuni mor kumsala ve önümüzdeki donuk çamaşırsuyu rengindeki denize, külrengi sularının yansıdığı engin gökyüzüne. Nemli bir cehennem, gerçekten! Yalnız yatay çizgiler var, hiçbir parıltı yok, uzay renksiz, yaşam ölü. Evrensel silinme, gözlere görünen hiçlik değil mi bu? İnsan yok, özellikle insan yok! En sonunda ıssızlaşmış gezegen karşısında yalnızca siz ve ben! Gökyüzü yaşıyor mu dediniz? Haklısınız, aziz dostum. Kalınlaşıyor o, sonra çukurlaşıyor, havada merdivenler açıyor, bulutta kapılar kapıyor. Güvercinler bunlar. Hollanda göğünün milyonlarca güvercinle dolu olduğuna dikkat etmediniz mi? Bunlar o kadar yüksekte uçarlar ki, göze görünmez, kanatlarını çırpıp, aynı hareketle iner çıkar, gökyüzünü, rüzgârın götürüp getirdiği grimsi tüy

dalgalarıyla doldururlar. Güvercinler yukarıda bekler, bütün yıl boyunca bekler. Yerin üzerinde döner durur, bakar, inmek isterler. Ama deniz ve kanallardan, tabelalarla kaplı çatılardan başka bir şey yoktur, hiçbir baş da yoktur konacakları.

Ne demek istediğimi anlamıyor musunuz? Yorgunum, itiraf edeyim. Konuşurken ipin ucunu kaçıyorum, dostlarımın övmekten hoşlandığı o zihin açıklığı kalmadı artık. Dostlarım diye de ilke olarak söylüyorum zaten. Artık dostlarım yok, yalnızca yardakçılarım var. Buna karşılık sayıları çoğaldı onların, tüm insanlık onlar. Tüm insanlık içinde de ilk önce siz. Orada bulunan kişi her zaman ilktir. Dostlarım olmadığını nasıl mı biliyorum? Çok basit: Bunu, iyi bir oyun oynamak, neredeyse onları cezalandırmak için kendimi öldürmeyi düşündüğüm gün keşfettim. Ama kimi cezalandırmak? Birkaçı şaşırarak, kimse kendini cezalandırılmış hissetmeyecekti. Anladım ki, dostlarım yoktu. Kaldı ki, dostlarım olsaydı bile, daha ilerlemiş olmayacaktım. Eğer intihar edebilsem de sonra suratlarını görebilseydim, o zaman ürküttüğüm kurbağaya değerdi. Ama yeryüzü karanlıktır, aziz dostum, tahta kalın, kefen ışık geçirmez. Ruhun gözleri, evet kuşkusuz, eğer bir ruh varsa ve onun da gözleri varsa! Ama işte, emin değilizdir, hiçbir zaman emin değilizdir. Yoksa bir çıkış yolu bulunurdu, insan kendini ciddiye alırdı en sonunda. İnsanlar gösterdiğiniz nedenlere, içtenliğinize ve acılarınızın ağırlığına ancak siz öldüğünüzde inanırlar. Hayatta olduğunuz sürece durumunuz kuşkuludur, ancak onların kuşkuculuğunu hak edersiniz. Bu durumda, manzaranın tadına varabileceğimize ilişkin tek bir inanç bulunsaydı, inanmak istemedikleri şeyi kanıtlayıp onları şaşırtmak zahmetine değerdi. Ama kendinizi öldürüyorsunuz, o zaman size inanıp inanmamalarının ne önemi var: Siz orada değilsiniz ki, zaten uçup gidiveren

şaşkınlıklarını ve pişmanlıklarını yakalayabilesiniz, her insanın hayal ettiği gibi, kendi cenaze töreninizde hazır bulunsanız, neyse. Kuşkulu olmaktan çıkmak için, düpedüz var olmaktan çıkmak gerekir.

Kaldı ki, böylesi daha iyi değil mi? Onlar ilgisiz olsalardı, çok acı çekerdik. Bir kız, iki dirhem bir çekirdek giyinmiş bir oğlanla evlenmesine engel olan babasına 'Bunu ödeyeceksin!' diyordu. Kız kendini öldürdü. Ama babası hiç de bir şey ödemedi. Herif balık avlamayı çok seviyordu. Üç pazar sonra yeniden ırmağa dönüyordu, 'Unutmak için,' diyordu buna. Hesap doğrudu, unuttu. Aslında, tersi şaşırtıcı olurdu. Karımızı cezalandırmak için öleceğimizi sanırsınız, oysa özgürlüğünü veririz ona. Bunu görmemek de böyledir. İnsanların sizin davranışınız hakkında ortaya koydukları nedenleri dinlemeye kalkışacağımızı hesap etmeden. Ben kendi payıma onların söyleyeceklerini şimdiden duyuyorum: 'Kendini öldürdü, çünkü dayanamadı...' Ah! Aziz dostum, insanlar bulgulama bakımından ne kadar yoksul. Bir nedenden ötürü intihar edilir sanırlar hep. Ama iki nedenden ötürü de bal gibi intihar edilebilir. Hayır, onların kafası almaz bunu. O zaman insanın isteyerek ölmesi, kendisi hakkında vermek istediği fikre kendini feda etmesi neye yarar? Siz ölünce onlar bundan yararlanıp davranışımıza ahmakça ya da bayağı nedenler bulmaya çalışacaklardır. Şehitler, aziz dostum, unutulmak, alaya alınmak ya da kullanılmak arasında bir seçim yapmak zorundadırlar. Anlaşılmaya gelince, asla.

Hem sonra, dosdoğru hedefe gidelim, ben yaşamı seviyorum, işte benim gerçek zaafım bu. Ben yaşamı öylesine seviyorum ki, yaşamdan başka şeyler için hiçbir imgelemim yok. Böyle bir açgözlülüğün halk adamına özgü bir yanı var, öyle değil mi? Soylu, kendisinden ve kendi yaşamından biraz uzaklaşmadan kendisine bakmaz. Gerekirse ölür insan, boyun eğmekten zenci-

Oldu. Ne kadar da sikli.
rini kırar. Ama ben boyun eğiyorum, çünkü kendimi sevmeye devam ediyorum. Bakın, size anlattığım bütün şeylerden sonra, içim neyle doldu dersiniz? Kendimden tiksiniyle mi? Ne münasebet, en başta başkalarından tiksiniyordum ben. Gerçi kendi kusurlarımı biliyor ve bunlardan yeriniyordum. Yine de, hayli övgüye değer bir inatla bunları unutmaya devam ediyordum. Başkalarının davası ise, tersine, yüreğimde boyuna sürüyordu. Kuşkusuz bu sizi şoke ediyor, değil mi? Belki de bunun mantıklı olmadığını düşünüyorsunuz? Ama sorun mantıklı kalmak değil. Sorun aradan sıyrılmak, özellikle de, evet özellikle de yargıdan kurtulmaktır. Cezadan kurtulmak demiyorum. Çünkü yargısız cezaya dayanılabilir. Zaten onun masumluğumuzu garantileyen bir adı vardır: Mutsuzluk. Hayır, tersine, yargıdan kurtulmak, mahkemece hiç karar verilmeksizin hep yargılanmaktan kaçınmak söz konusudur.

Ama o kadar kolayca kurtulunmaz yargıdan. Yargı için, zina için olduğu gibi, hep hazırızdır bugün. Şu farkla ki, kusurlardan korkmaya neden yoktur. Eğer bundan kuşkunuz varsa, hayırsever hemşerilerimizin can sıkıntılarını gidermeye geldikleri o tatil otellerinde ağustos ayındaki yemek konuşmalarına kulak verin. Eğer bir sonuca varmakta yine tereddüde düşerseniz, bizim o günkü büyük adamlarımızın yazılarını okuyun. Ya da kendi ailenizi gözlemleyin, ibret alırsınız. Aziz dostum, ne kadar küçük olursa olsun, onlara bizi yargılamaları için fırsat vermeyelim! Yoksa paramparça oluruz. Biz vahşi hayvan terbiyecisinin aldığı önlemleri almak zorundayız. Kafese girmeden önce bu adam usturayla yüzünü kesme felaketine uğramışsa, o vahşi hayvanlar için ne ziyafettir bu! Ben bunu, belki o kadar mükemmel olmadığı yolunda içime bir kuşku girdiği gün birden anlamışımdır. O zamandan beri kuşkulu ol-

muşumdur. Biraz kanım aktığına göre, bütünüyle kurban olacaktım: Hayvanlar beni parçalayacaktı.

Çağdaşlarımla ilişkilerim görünüşte aynıydı, ama yine de inceden inceye uyumsuz hale geliyordu. Dostlarım değişmemişti. Fırsat düştükçe, benim yanımda buldukları uyum ve güvenliği övüyorlardı hep. Ama ben ancak uyumsuzluklara, içimi dolduran kargaşaya karşı duyarlıyım, kendimi kolayca yaralanır ve herkesçe suçlanır durumda hissediyordum. Türdeşlerim gözümde, alışık olduğum saygılı dinleyiciler olmaktan çıkıyordu. Merkezi olduğum çember kırılıyor ve insanlar mahkemedeki gibi tek bir sıraya diziliyorlardı. Kendimde yargılanacak bir yan olduğunu kavradığım andan başlayarak, onlarda da dayanılmaz bir yargılama eğilimi bulunduğunu anladım. Evet, eskisi gibi yine oradaydılar, ama gülüyorlardı. Ya da daha doğrusu, rastladıklarımın her biri gizli bir gülümsemeyle bana bakıyor gibime geliyordu. Dahası, bu dönemde, ayağıma çelme takıyorlar izlenimine kapıldım. Gerçekten de, herkese açık yerlere girerken iki-üç kez tökezledim durup dururken. Hatta bir keresinde boylu boyunca serildim yere. Benim Descartes'çı Fransız yanımla çabucak kendini toplar ve bu kazaları tek sağduyulu Tanrıya, yani rastlantıya mal ederdi. Ama ne önemi var, bana kalan güvensizlikti.

Dikkatim uyanınca, düşmanlarım olduğunu keşfetmekte güçlük çekmedim. Önce mesleğimde, sonra da toplum yaşamımda. Kimileri için, kendilerine hizmet etmişim. Kimileri içinse, hizmet etmeliydim. Kısacası, bütün bunlar düzenin içindeydi ve ben bunu fazla üzüntü çekmeden keşfettim. Buna karşılık, şöyle böyle tanıdığım ya da hiç tanımadığım insanlar arasında düşmanlarım olduğunu kabul etmek bana daha zor ve acı geldi. Size birkaç kanıtını verdiğim saflığımla, beni tanı-

mayanların, benimle düşüp kalktıkları takdirde beni sevmekten geri duramayacaklarını düşünmüştüm hep. Ama değilmiş. Özellikle beni çok uzaktan tanıyan, benim de kendilerini hiç tanımadığım kimseler arasında bana düşmanlık besleyenlere rastladım. Kuşkusuz dolu dolu ve kendimi mutluluğa sere serpe bırakıvererek yaşadığımı seziyorlardı: Affedilmez bir şeydi bu. Başarı havası, belli biçimde taşındığı zaman, bir eşiği kudurtur. Öte yandan yaşamım adamakıllı doluydu ve zamansızlıktan bir sürü teklifi reddediyordum. Sonra da, aynı nedenden, bu reddedişlerimi unutuyordum. Ama bu teklifler bana, yaşamları dolu olmayan ve yine aynı nedenden benim reddedişlerimi anımsayan kimseler tarafından yapılmıştı. İşte böylece, yalnızca bir örnek olacak olursak, kadınlar eninde sonunda pahalıya mal oluyorlardı bana. Kadınlara ayırdığım zamanı erkeklere veremiyordum, onlar da beni her zaman affetmiyorlardı. İşin içinden nasıl çıkmalıydı? Mutluluğunuz ve başarılarınız, ancak bunları cömertçe paylaşmaya razı olduğunuz takdirde affedilir. Ama mutlu olmak için başkalarıyla fazla ilgilenmemek gerekir. Bunun üzerine, çıkış yolları kapanır. Ya mutlu ve yargılanır ya da bağışlanır ve sefil olacaksınız. Bana gelince, adaletsizlik daha da büyüktü: Eski mutluluklar için mahkûm ediliyordum ben. Uzun zaman genel bir uzlaşmanın hayali içinde yaşamıştım, oysa her yandan yargılar, oklar ve alaylar yağıyordu üstüme, bense dalgın ve gülümser durumdaydım. Uyarıldığımı gün bir açık görüşlülük geldi bana. Her türlü yarayı aynı anda aldım ve bir hamlede tüm gücümü yitirdim. O zaman bütün evren gülmeye başladı çevremde. İşte buna hiçbir insan (yaşamayanlar, yani bilgiler dışında) dayanamaz. Tek savunma gösterisi kötülüktedir. O zaman insanlar yargılanmamak için yargılamaya koşarlar. Ne olsun istersiniz? İnsanda en doğal olarak bulunan fikir, ona doğasının derininden kaynar

gibi safça gelen fikir, masumluğun fikridir. Bu açıdan hepimiz, Buchenwald Toplama Kampında, kendisi de esir olan başvuru kayıt görevlisine gelip bir şikâyetle bulunmakta inat eden şu küçük Fransıza benzeriz. Bir şikâyet mi? Görevli ve arkadaşları gülüşüyorlarmış: 'Ol-maz, oğlum, burada şikâyet yapılmaz.' Çocuk 'Bakın bayım, benim durumum ayrı. Masumum ben!' diyor-muş.

Hepimizin durumu ayrıdır. Hepimiz bir konuda başvuruda bulunmak istiyoruz! Herkes, her ne pahasına olursa olsun, masum olmak dileğinde, hatta bunun için tüm insan soyunu ve Tanrıyı suçlamak gerekse bile. Bir insanı zeki ya da yüce ruhlu kılan çabaları övmekle onu şöyle böyle sevindirirsiniz. Tersine, onun doğal yüce ruhluluğuna hayran olursanız, yüzü ışıldar. Buna karşılık, bir suçluya, hatasının doğasından ya da karakterin-den değil, talihsiz koşullardan ileri geldiğini söylerseniz, size derinden minnet duyar. Dahası, savunma sırasında ağlamak için bu ânı seçer. Ne var ki, doğuştan dürüst ya da zeki olmakta bir meziyet yoktur. Nasıl ki doğuştan suçlu olmakla koşullar gereği suçlu olmak arasında so-rumluluk bakımından fark yoktur kuşkusuz. Ama bu hergeleler bağışlanmayı, yani sorumsuzluğu isterler ve utanmadan doğayla ilgili birtakım doğrulamalar ya da koşullarla ilgili özürler ileri sürerler, bunlar çelişik olsa bile. Önemli olan, onların masum olmalarıdır, erdemle-rinin, doğuşun lütfuyla, kuşkuya düşürülemeyeceğidir.

Ve geçici bir talihsizlikten doğmuş olan hatalarının ancak geçici nitelikte oluşudur. Size söylemiştim, yargı-dan kaçıp kurtulmak söz konusudur. Yargıdan kaçmak zor olduğundan, doğasını hem sevdirmek, hem bağışlat-mak nazik iş olduğundan, hepsi de zengin olmaya çalışırlar. Niçin? Bunu merak ettiniz mi hiç? Güç kazan-mak için, elbette. Ama özellikle şunun için: Zenginlik insanı hemen verilecek yargıdan bağışık tutar, sizi met-

Güc istenir yaşamamı, varduğun
on önemli nedeni ve avadın

rodaki kalabalıktan ayırıp nikel kaplanmış bir arabaya kapatır, korunaklı geniş park yerlerinde, yataklı vagonlarda, lüks kamaralarda tecrit eder. Zenginlik, aziz dostum, henüz aklanma değildir, ama her zaman hoş karşılanması gereken ertelemedir.

Hele hele, dostlarınız kendilerine karşı içten olmanızı istedikleri zaman onlara inanmayın. Onlar, sizin içtenlik vaadinizde bulacakları ek bir güvenceyi kendilerine sağlayarak onlar hakkındaki iyi fikrinizi sürdürüleceğini umarlar yalnızca. İçtenlik nasıl dostluğun bir koşulu olur? Her ne pahasına olursa olsun gerçek sevgisi hiçbir şeyi kollamayan ve hiçbir şeyin kendisine direnemeceği bir tutkudur. Bir kusurdur o, bazen bir konfordur ya da bir bencilliktir. Eğer bu durumda bulunursanız, çekinmeyin. Doğruyu söyleyeceğinize söz verin ve en fazla yalanı söyleyin. Böylece onların derin arzusuna yanıt verirsiniz ve sevginizi iki kere kanıtlarsınız onlara.

Öylesine doğru ki bu, biz kendimizden iyi olanlara nadir olarak bel bağlarız. Daha çok onların toplumundan kaçırırız. Tersine, çoğu zaman kendimize benzeyen ve zayıf yanımızı paylaşan kimselere açarız içimizi. Demek ki kendimizi düzeltmeyi ya da iyileştirmeyi istemeyiz: Önce kusurlu diye hüküm giymemiz gerekir. Yalnızca acınmayı ve yolumuzda cesaretlendirilmeyi dileriz. Kısacası, biz hem suçlu olmaktan çıkmayı, hem de kendimizi arıtmak için çaba göstermemeyi isteriz. Yeterli hayasızlık da yoktur, yeterli erdem de yoktur. Ne kötülük, ne de iyilik enerjisine sahibizdir. Dante'yi bilirsiniz? Sahi mi? Hay Allah. Şu halde Dante'nin Tanrı ile Şeytan arasındaki kavgada yansız melekler de kabul ettiğini bilirsiniz. Ve onları, bir çeşit cehennem girişi olan, vaftizsiz ölen çocukların konulduğu dehlizlere yerleştirdiğini de. Biz o dehlizdeyiz, aziz dostum.

Sabır mı? Kuşkusuz haklısınız. Son Yargıyı bekleme sabrı gerekli bize. Ama işte zamanımız dar. Hatta öylesine dar ki, ben cezaevi yargıcı olmak zorunda kaldım. Yine de, önce keşiflerimle uzlaşmak ve çağdaşlarımın gülüşüyle hesaplaşmak zorunda kaldım. Kulağıma sesler geldiği o akşamdan bu yana, çünkü gerçekten seslendiler bana, yanıt vermek ya da en azından yanıt aramak zorunda kaldım. Kolay değildi bu; uzun zaman şaşkın dolaştım. Önce, bu sürekli gülüşün ve gülenlerin içimi daha aydın görmeyi, bön olmadığımı anlamayı bana öğretmeleri gerekti. Gülmeyin, bu gerçek görüldüğü kadar birincil değil. Bütün öteki gerçeklerden sonra keşfedilen gerçeklere birincil denir, hepsi bu.

Şurası muhakkak ki, kendi üzerimdeki uzun araştırmalardan sonra insanın yaratılışındaki o derin çift yönlülüğü günışığına çıkardım. O zaman, belleğimi kaza kaza, alçakgönüllülüğün parlamama, küçülmenin yenmeme ve erdemim ezmeme yardım ettiğini anladım. Barışçı yollarla savaş açıyordum ve en sonunda, çıkar gütmelizlik yoluyla, göz diktiğim her şeyi elde ediyordum. Örneğin, insanların doğum günümü unutmalarından hiç yakınmıyordum; dahası, bu konuda ağzı sıkı davranmama belli bir hayranlıkla şaşıp kalıyorlardı. Ama benim çıkar gütmelizliğimin nedeni daha da gizliydi: Ben bu konuda kendime acıyabilmek amacıyla unutulmayı istiyordum. İyi bildiğim, hepsinden şerefli olan tarihten günlerce önce tetikte duruyordum, hata edeceklerini umduğum kimselerin dikkatini ve belleğini uyandırabilecek hiçbir sözü ağzımdan kaçırmamak için dikkat kesilmiş durumdaydım. (Bir gün bir ev takvimine antika süsü vermek istememiş miydim?) Yalnızlığım iyice kanıtlandığına göre, kendimi erkekçe bir hüznün güzelliğine bırakabilirdim.

Tüm erdemlerimin ön yüzünün böylece daha az etkileyici bir arka yüzü de vardı. Şurası doğru ki, bir baş-

ka anlamda, kusurlarım lehime dönüyordu. Yaşamımın hatalı tarafını gizleme zorunda bulunuşum, bana örneğin, erdem havasıyla karıştırılan soğuk bir hava veriyor, ilgisizliğim sevilmemeye yarıyor, bencilliğim cömertliklerimde en üst noktasına ulaşıyordu. Bu kadar yeter: Fazla simetri kanıtlama yapmama zarar verir. Ama katılaşıyordum hani, oysa bana bir kadeh içki ya da bir kadın sunulmasına hiçbir zaman karşı koyamamışımdır! Aktif, enerjik sayılıyordum, oysa krallığım yataktı benim. Dürüstlüğümlü haykırıyordum, ama sanırım, sevdiğim kimselerden bir teki yoktur ki, sonunda ona ihanet etmemiş olayım. Tabii, ihanetlerim bağlılığıma engel olmuyordu, uyuşukluğumla epey büyük bir iş başarıyordum; aldığım zevk sayesinde insan kardeşlerime yardım etmekten asla geri durmamıştım. Ama bu apaçık gerçekleri kendime ne kadar tekrarlasam da, bundan yalnızca yüzeysel avunmalar çıkarıyordum. Bazı sabahlar, davamın ilk soruşturmasını sonuna kadar götürüyor ve özellikle küçümseme işinde harika olduğum sonucuna varıyordum. En sık yardım ettiğim kişiler en küçümsediklerimdi. Kibarlıkla, heyecan dolu bir dayanışma ile her gün bütün körlerin suratına tükürüyordum.

İçtenlikle buna bir mazeret bulabilir misiniz? Bir mazeret var, ama öyle zavallı ki, onu değerlendirmeyi düşünemem. Her ne olursa olsun, durum şu: Ben insan işlerinin ciddi olduğuna hiçbir zaman derinlemesine inanmamışımdır. Ciddiyet, eğer gördüğüm ve bana yalnızca eğlenceli ya da sıkıcı bir oyun gibi görünen bütün bu işlerde değilse, neredeydi, bu konuda hiçbir şey bilmiyordum. Gerçekten de öyle çabalar ve kanılar var ki hiç anlamam. Para için ölen ve bir 'mevki' yitirdikleri için umutsuzlanan ya da ailelerinin mutluluğu için büyük tavırlarla kendilerini feda eden o tuhaf yaratıklara şaşkın ve biraz kuşkulu bir gözle bakıyordum hep. Sigaradan vazgeçmeyi kafasına koyup irade gücüyle bu-

nu başaran o dostu daha iyi anlıyordum. Bir sabah bu adam gazeteyi açar, ilk hidrojen bombasının patladığı haberini okur, bunun harika etkilerini öğrenir ve hemen bir tütüncü dükkânına girer.

Gerçi bazen yaşamı ciddiye alır gibi oluyordum. Ama ciddi şeyin kendisinin boşluğu çabucak gözüme çarpıyor ve elimden geldiği kadar rolümü oynamaya devam ediyordum yalnızca. Etkili, zeki, erdemli, iyi yurttaş, öfkeli, bağışlayıcı, dayanışmacı, yapıcı v.b. olmayı oynuyordum. Kısacası, bu kadarı yeter, zaten anlamışsınızdır ki ben de, orada dikildikleri halde orada bulunmayan Hollandalılarım gibiydim: En fazla yer kapladığım anda ortada yoktum. Ben ancak spor yaptığım zamanlarda ve kışlada, kendi zevkimiz için temsil ettiğimiz piyeslerde oynarken gerçekten içten ve coşkulu olmuşumdur. Her iki halde de oyunun bir kuralı vardı ki, ciddi değildi, ama öyle sayarak eğleniyorduk. Şimdi de, ağzına kadar dolu bir stadyumdaki pazar maçları ve benzersiz bir tutkuyla sevdiğim tiyatro, kendimi içinde masum hissettiğim biricik yerleridir dünyanın.

Ama, aşk, ölüm ve sefillerin gündeliği söz konusu olduğu zaman böyle bir tutumun meşru olduğunu kim kabul eder? Yine de ne yapmalı? Ben Yseult'nün aşkını ancak romanlarda ya da bir sahnede hayal ediyordum. Can çekişenler bana rollerine gömülmüş gibi görünüyordlardı bazen. Yoksul müşterilerimin yanıtları bana her zaman aynı dokuya uygun gibi geliyordu. Buna göre, insanların ilgilerini paylaşmadan aralarında yaşadığımdan, yükümlendiğim bağlantılara inanamıyordum. Mesleğimde, ailemde ya da yurttaşlık yaşamımda benden bekledikleri şeylere yanıt verecek kadar nazik ve gevşek yapıyıldım, ama her defasında, sonunda her şeyi bozan bir çeşit dalgınlık içinde. Ben tüm hayatımı çifte bir burç altında yaşadım ve en ciddi eylemlerim en az yükümlendiklerim olmuştur çoğu zaman. Eninde so-

nunda bu değil miydi, ahmaklıklarına ek olarak, kendimde affedemediğim Şey, kendimde ve çevremde etkisini hissettiğim yargıya karşı son derece Őiddetle ayak dirememe neden olan ve beni bir çıkar yol aramak zorunda bırakan Şey?

Bir süre ve görünüşte yaşamım, hiçbir Şey deęiŐmeŐi gibi sürüp gitti. Raylar üzerinde gidiyordum. Sanki bile bileymiŐi gibi övgüler çevremde iki kat artıyordu. Felaket tam da buradan geldi. Şu sözü anımsarsınız: 'Tüm insanlar hakkınızda iyi konuŐtu mu, vay halinize!' Ah! Bu sözü söyleyen çok güzel söylemiŐ! Vay halime benim! Demek ki makine kaprisler, açıklanmaz duruŐlar göstermeye başladı.

Őste o zaman ölüm düşüncesi gündelik yaşamımı kapladı. lmmle aramdaki yılları hesaplıyordum. Benim yaŐımda ölmüş insan örnekleri arıyordum. Ve görevimi yerine getirmeye zaman bulamayacağım düşüncesi bana azap veriyordu. Hangi görev? Hiç bilmiyordum bunu. Açık konuŐursak, yaptığım iş sürdürülmeye değer miydi? Ama sorun tam bu değildi. Gerçekten de, gülünç bir korku peŐimi bırakmıyordu: İnsan, tüm yalanlarını itiraf etmeden lemezdi. Tanrıya ya da temsilcilerinden birine değil, bunun zerindeydim ben anlayacağınız gibi. Hayır, yalanı insanlara, bir dosta ya da örneğin sevilen bir kadına itiraf etmek söz konusuydu. Aksi halde, bir yaşamda saklı kalınıŐ bir tek yalan oldu mu, ölüm bunu kesinleŐtirirdi. Hiç kimse bu konuda hiçbir zaman doğruyu bilemezdi, çünkü doğruyu bilen tek kişi, sırrının üzerine yatan ölünün kendisiydi. Bir doğrunun böyle mutlak biçimde öldürülmesi baş dönmesi veriyordu bana. Bugünse, parantez içinde söyleyeyim, daha çok, ince hazlar verecektir. Örneğin, herkesin aradığı bir Şeyi yalnız benim bildiğim ve üç güvenlik görevlisini boş yere koŐturan bir nesnenin benim evimde olduğu düşüncesi son derece zevklidir. Ama bıraka-

lim bunu. O dönemde reçeteyi bulamamıştım ve üzülüyordum.

Silkinip kendime geliyordum, elbette. Bir insanın yalanının kuşakların tarihinde ne önemi vardı ve denizdeki tuz tanesi gibi çağların okyanusunda kaybolmuş sefil bir aldatmacayı doğrunun ışığına kavuşturmak istemek ne iddialı bir şeydi! Kendi kendime şunu da diyordum ki, bedenim ölümü, gördüğüm ölümlere göre akıl yürütecek olursam, yeterli ve her şeyi bağışlatan bir cezaydı kendi başına. Orada insan, can çekişmenin teri içinde, kurtuluşunu (yani kesin olarak yok olma hakkını) kazanıyordu. Ne var ki sıkıntı büyüyor, ölüm başucumda hazır bekliyor, ben onunla yatıp kalkıyordum, iltifatlar da tahammülümü taşıyordu gittikçe. Yalanlar, bu iltifatlarla birlikte öylesine ölçsüz şekilde artıyor gibi geliyordu ki bana, bir daha hesabımı asla ödeyemeyeceğimi sanıyordum.

Bir gün geldi, artık dayanamadım. İlk tepkim aşırı oldu. Yalancı olduğuma göre, bunu açığa vuracaktım ve ikiyüzlülüğümü bütün bu ahmakların suratına, onlar anlamadan önce fırlatacaktım. Doğruyu söylemeye kıskırtılarak, meydan okumaya karşılık verecektim. Gülmeyi önlemek için, kendimi genel alayın içine atmayı tasarladım. Kısacası, yargıdan kaçmak söz konusuydu yine. Gülenleri kendi yanıma çekmek ya da en azından kendimi onların yanına getirmek istiyordum. Örneğin, sokakta körleri itip kakmayı düşünüyordum ve bundan duyduğum sinsi ve önceden bilinmez sevinçten, ruhumun bir parçasının hangi ölçüde onlardan nefret ettiğini kavırıyordum, küçük sakat arabalarının lastiklerini patlatmayı, üzerinde işçilerin çalıştığı yapı iskelelerinin altında 'pis yoksul' diye haykırmayı, metroda süt bebeklerini tokatlamayı planlıyordum. Bütün bunları hayal ediyordum, ama hiçbir şey yapmadım ya da buna yakın bir şey yaptımsa bile unuttum. Şurası kesin ki,

adalet kelimesi bile tuhaf öfkelere düşürüyordu beni. Savunmalarımda bu kelimeyi mecburen kullanıyordum yine. Ama insanlık anlayışını açıkça lanetleyerek bunun öcünü alıyordum, ezilenlerin namuslu insanları ezdiğini belirten bir manifesto yayımlayacağımı bildiriyordum. Bir gün bir lokantanın terasında ıstakoz yerken bir dilenci rahatsız etti beni, patronu çağırıp herifi kovmasını istedim ve adaleti yerine getiren patronun nutkunu gürültülü gürültülü alkışladım: 'Rahatsız ediyorsunuz müşterileri,' diyordu patron. 'Kendinizi bu bayların, bayanların yerine koyun bakalım!' Aynı zamanda, her önüme gelene, karakterine hayran olduğum bir Rus mülk sahibi gibi davranmanın artık mümkün olmadığından yakınıyordum: Bu adam, köylülerinden kendisini hem selamlayanları, hem de selamlamayanları kırbaçlatıyor, böylece her iki halde de aynı ölçüde terbiyesizce saydığı bir küstahlığı cezalandırıyormuş.

Yine de bundan daha vahim taşkınlıklarımı anımsıyorum. *Polise Kaside* ve *Satırın Yüceltilmesi* adlı birer deyiş yazmaya başlamıştım. Bizim o profesyonel insan-severlerimizin toplandığı özellikli kahveleri sık sık ziyaret etmeye zorluyordum kendimi özellikle. İyi geçmişim oralarda iyi karşılanmama neden oluyordu tabii. Oralarda, kendimi göstermeden, kocaman bir söz dökülüyordu ağızımdan: 'Allaha şükür!' diyordum ya da daha sade bir ifadeyle 'Allahım...' diyordum. Bilirsiniz, bizim o meyhane dinsizlerimiz Kudas ayininde ne kadar çekingendirler. Bu densiz sözden sonra bir an apışıp kalıyorlar, şaşkın şaşkın birbirlerine bakıyorlar, sonra gürültü kopuyordu, bazıları kahveden dışarı kaçıyor, bazıları da hiçbir şey dinlemeden öfkeyle gıdaklıyor, hepsi de kutsanmış suyun altındaki şeytan gibi kıvranıyordu.

Bunu çocukça buluyorsunuzdur herhalde. Ama yine de bu şakalar için daha ciddi bir neden vardı belki. Oyunu bozmak ve özellikle, düşüncesi bile beni çıldır-

tan o aldatıcı şöhreti yıkmak istiyordum. 'Sizin gibi bir adam...' diyorlardı bana kibarca, bense sararıyordum. Genel nitelikte olmadığı için onların beni değerlendirmesini istemiyordum, hem nasıl genel olsundu, onu paylaşamadığıma göre? O zaman, yargı olsun, değerlendirme olsun, her şeyi bir gülünçlük mantosuyla sarmak daha iyiydi. Her ne olursa olsun, beni boğmakta olan duygudan kurtulmam gerekiyordu. Ciğerinde ne olduğunu gözler önüne sermek için, her yerde kalıbına girdiğim güzel mankeni kırmak istiyordum. Genç stajyer avukatlar karşısında yapacağım bir konuşmayı anımsıyorum. Beni tanıtan baro başkanının inanılmaz övgülerine sinirlenerek kendimi fazla tutamadım. Benden beklenen ve ısmarlama olarak ortaya koymakta hiç zorlanmadığım coşku ve heyecanla söze başlamıştım. Ama birdenbire savunma yöntemi olarak karma yapmayı öğütlemeye başladım. Ancak aynı anda hem bir hırsız, hem bir namuslu insanı yargılayıp birincinin suçlarını ikinciye yükleyen modern engizisyon soruşturmalarının geliştirdiği o karma değil, diyordum. Tersine, namuslu insanın bu durumda avukatın, suçlarını ortaya koyarak hırsız savunmak söz konusuydu. Bu konuda fikrimi çok açık olarak anlattım:

'Varsayalım ki, kıskançlıkla adam öldürüp acıklı duruma düşmüş herhangi bir yurttaş savunmayı kabul ettim. Bakın, derim, sayın jüri üyeleri, insan kendi doğal iyiliğini cinselliğin kötülüğünün sınavından geçmiş görünce, ortada nasıl da küçük bir kabahat kalır! Tersine, insanın, hiç de iyi olmadığı ya da aldatılmış olmadığı halde, demir parmaklığın berisinde, kendi yerinde bulunması daha da vahim değil midir? Ben özgürüm, sizin sert davranışlarımızdan uzağım, ama yine de kimim ben? Gurur yönünden bir güneş; yurttaş, bir şehvet tekesi, öfkeli bir firavun, bir tembellik kralı. Kimseyi öldürmedim mi? Henüz değil, kuşkusuz! Ama değerli in-

sanları ölüme terk etmedim mi? Belki. Ve belki de yeniden başlamaya hazırım. Oysa şu adam, bakın ona, yeniden başlamayacak. Onca iyi çalışmış olduğuna hâlâ şaşkın.’ Bu konuşma genç meslektaşlarımı biraz afallattı. Bir süre sonra gülmeyi yeğlediler. Güzel bir dille insan kişiliğinden ve onun varsayılan haklarından söz ettiğim konuşmamın sonuç bölümüne gelince adamakıllı rahatladılar. O gün alışkanlık ağır bastı.

Bu sevimli çılgınlıkları yinelemekle yalnızca kafaları biraz karıştırmış oluyorum. Fikirleri yatıştırmış değil, hele kendimi yatıştırmış hiç değil. Dinleyicilerimde genellikle rastladığım şaşkınlık, onların biraz çekingen sıkıntısı, sizin şimdi gösterdiğinizize –yoo, itiraz etmeyin– hayli benzeyen o sıkıntı, hiçbir yatışma sağlamadı bana. Görüyor musunuz, kendini masum kılmak için kendini suçlamak yetmez, yoksa ben ağzı süt kokan bir kuzu olurdum. İnsanın kendini belli bir biçimde suçlaması gerek; bu biçimi ayarlamak için çok zaman gerekti bana, bunu da, kendimi tam bir bırakış içinde bulduktan sonra keşfettim. O zamana kadar, gülüş çevremde dalgalanmaya devam etti, ama benim düzensiz çabalarım ondaki o iyi dilekli, hemen hemen sevecen ve bana acı veren tarafı ortadan kaldıramadı.

Ama deniz kabarıyor, sanırım. Gemimiz kalkmak üzere, gün sona eriyor. Bakın, güvercinler toplanıyor havada. Birbirlerine sürtünüyorlar, sanki kımıldamıyorlar, ışık da azalıyor. İster misiniz, susalım da bu hayli hüznün verici saatin tadını çıkaralım? Olmaz mı, sizi ilgilendiriyor muyum? Çok dürüstsünüz. Kaldı ki, şimdi sizi gerçekten ilgilendirmem olası. Cezaevi yargıçları konusunda fikrimi açıklamadan önce size sefahatten ve boğuntu hücrelerinden söz etmem gerek.

Aldanıyorsunuz, azizim, gemi iyi yol alıyor. Ama Zuyderzee ölü bir denizdir ya da buna yakın. Sis içinde yitip gitmiş düz kıyılarıyla nerede başladığı, nerede bittiği bilinmez. Hiçbir işaret noktası olmadan gidiyoruz, hızımızı değerlendiremiyoruz. İlerliyoruz, hiçbir şey de değişmiyor. Bir gemi seferi değil bu, bir düş.

Yunan adalarında ise tersine bir izlenim içindeydim. Durmadan yeni adalar göze çarpıyordu ufuk eğrisinde. Onların ağaçsız omurgası gökyüzünün sınırını çiziyor, kayalık kıyıları deniz üzerinde belirgin biçimde gösteriyordu kendini. Hiçbir bulanıklık yoktu; keskin ışıktaki her şey nirengiydi. Ve bir adadan öbürüne, yine de sürüklenen küçük gemimizde hiç durmadan, köpük ve gülüş dolu bir koşuda, serin dalgacıkların tepesinde gece gündüz sıçradığımı sanıyordum. O zamandan beri içimde bir yerde Yunanistan ırgalanır durur, belleğimin kıyısında, hiç durmadan... Eh! Orada ben de ırgalanırım, lirikleşirim! Durdurun beni, aziz dostum, ne olur!

Sırası gelmişken sorayım, Yunanistan'ı bilir misiniz? Hayır mı? Daha iyi! Ne yapardık orada biz, sorarım size? Oraya saf yürekler gerekli. Bilir misiniz, orada dostlar sokakta el ele tutuşarak ikişer ikişer gezerler. Evet, kadınlar evde kalırlar, olgun, saygıdeğer, bıyıklı erkeklerin de parmakları dostunun parmaklarına dolanmış bir biçimde ciddi ciddi kaldırımları arşınladıkları görülür. Doğuda da mı bazen? Öyle olsun. Ama söyleyin bana, Paris sokaklarında elimi tutar mıydınız be-

nim? Ah! Şaka ediyorum. Ağırbaşlı bir tutumumuz vardır bizim, kir pas süsler bizi. Yunan adalarında boy göstermeden önce uzun uzun yıkanmamız gerekir. Oralar da hava iffetlidir, deniz ve zevk durudur. Bizse...

Şu bez koltuklara oturalım. Ne sis! Sanırım, boğuntu hücresi konusunda kalmıştım. Evet, söz konusu olan nedir söyleyeceğim size. Çırpınıp durduktan, o küstahça büyük havalarımı tükettikten sonra, çabalarımın yarsızlığından dolayı cesaretim kırılınca, insanlarla düşüp kalkmaktan vazgeçmeye karar verdim. Yoo hayır, ıssız ada aramadım, ıssız ada kalmadı artık. Yalnızca kadınlara sığındım. Bilirsiniz, onlar hiçbir güçsüzlüğü gerçekten mahkûm etmezler: Daha çok bizim güçlerimizi aşağılamaya ya da silahsızlandırmaya çalışırlar. İşte bu yüzden kadın, savaşçının değil, suçlunun ödülüdür. Onun limanıdır o, barınağıdır; erkek genellikle kadının yatağında tutuklanır. Bize yeryüzü cennetinden kalan tek şey değil midir kadın? Elim böğrümde kalınca, doğal limanıma koştum. Ama nutuk çekmiyordum artık. Hâlâ biraz oynuyordum, alışkanlıkla; ama buluş yeteneğim eksikti. Yine iri bir laf ederim korkusuyla, itiraf-tan çekiniyorum: Bana öyle geliyor ki, o dönemde bir aşk ihtiyacı duydum. Edepsizce, değil mi? Her ne olursa olsun, kör bir acı, bir tür yoksunluk duyuyordum, bu yoksunluk beni daha sahipsiz kıldı ve yarı zorla, yarı merakla birtakım bağlantılara girmemi sağladı. Sevmek ve sevilmek ihtiyacında olduğumdan, âşık olduğumu sandım. Başka deyimle, aptallık ettim.

Deneyimli bir insan olarak o zamana kadar hep sormaktan kaçındığım bir soruyu sık sık sorarken yakalıyordum kendimi. 'Beni seviyor musun?' sorusu takılıyordu dilime. Bilirsiniz, böyle durumlarda 'Ya sen?' diye yanıt vermek adettir. 'Evet,' diye yanıtlarsam bu soruyu, gerçek duygularımın ötesinde bağlamış oluyordum kendimi. 'Hayır,' demeye kalkışırsam, artık sevil-

meme tehlikesini göze alıyor ve bunun acısını çekiyordum. İçinde huzuru bulacağımı umduğum duygu nedenli tehlikeye düşerse, arkadaşımından o duyguyu o denli çok bekliyordum. Böylece, gittikçe daha açık vaatlere sürükleniyor, yüreğimden gittikçe daha büyük bir duygu ister hale geliyordum. Bu şekilde, şirin bir alık için yalancı bir tutkuya kaptırdım kendimi; bu kadın yürek basınıni o denli iyi okumuştı ki, sınıfsız toplumun kurulacağını bildiren bir aydının güven ve inancı ile söz ediyordu aşktan. Bu inanç, bilmez değilsiniz, sürükleyicidir. Ben aşktan da söz etmeye çalıştım ve sonunda kendimi inandırdım. Hiç değilse, kadının metresim olduğu ve aşktan söz etmeyi öğreten yürek basınıni aşk yapmayı öğretmediğini anladığım âna kadar. Bir papağanı sevdikten sonra bir yılanla yatmak zorunda kaldım. Böylece, kitapların vaat ettiği, benimse hayatta hiç karşılaşmadığım aşkı başka yerde aradım.

Ama antrenmanım eksikti. Otuz yılı aşkın bir zamandır yalnızca kendimi sevmiştim. Böyle bir alışkanlığı kaybedeceğimi nasıl umardım? Bu alışkanlığı hiç kaybetmedim ve bir tutku heveslisi olarak kaldım. Vaatleri çoğalttım. Aynı anda birçok aşklar yaşadım, başka zamanlarda birçok ilişkilere girdiğim gibi. O zaman, başkalarına, o güzel ilgisizlik günlerimdekinden daha fazla mutsuzluk getirdim. Size söyledim miydi; umutsuzluğa düşen papağanımın açlıktan ölmeye yattığını? Çok şükür ki, zamanında yetiştim ve elini tutmaya razı oldum, ta ki o, gözde haftalık dergisinin kendisine tanımladığı kır şakaklı mühendise, adamın Bali'ye yaptığı bir yolculuk dönüşünde rastlayıncaya kadar. Şurası kesin ki, tutkunun sonsuzluğu içinde kendimi yitmiş ve bağışlanmış bulmak şöyle dursun, hatalarımın ağırlığını ve sapkınlığımı daha da arttırdım. Bu yüzden aşktan öylesine dehşete düştüm ki, yıllarca, *Pembe Renkli Yaşam*'ın ya da *Yseult'nün Aşktan Ölümü*'nün adını duyunca dişlerimi

gıcırdattım durdum. O zaman kadınlardan vazgeçmeyi ve iffetli yaşamayı denedim. Eninde sonunda, onların dostluğu bana yetmeliydi. Ama bu, oyundan vazgeçmek demekti. Arzunun dışında kadınlar, her türlü beklentinin dışında sıktılar beni ve belli ki ben de sıktım onları. Artık ortada oyun, tiyatro kalmayınca, gerçeğin içindeydim kuşkusuz. Ama gerçek, aziz dostum, can sıkıcıdır.

Aşkdan ve iffetten umudumu kesince; geride, aşkın yerine çok iyi geçen, gülüşleri susturan, sessizliği geri getiren ve en önemlisi, ölümsüzlüğü sağlayan sefahatın kaldığını düşündüm en sonunda. Belli bir uyanık sarhoşluk derecesinde, gece geç vakit iki kızın arasında yatarken ve her türlü arzudan boşalmışken, umut bir işkence olmaktan çıkar, farkında mısınız, zihin tüm zamanlar üzerinde hüküm sürer, yaşama acısı ebediyen geçmiştir. Bir anlamda ben, hiçbir zaman ölümsüz olmak isteğinden vazgeçmemekle, hep sefahat içinde yaşamıştım. Yaratılışının temeli ve aynı zamanda kendime karşı duyduğum, size de sözünü ettiğim büyük aşkın bir sonucu değil miydi bu? Evet, ölümsüz olma isteğiyle yanıyordum ben. Aşkımın değerli nesnesinin hiçbir zaman kaybolmamasını arzu etmeyecek kadar çok seviyordum kendimi. Uyanıklık halinde ve kendimizi ne kadar az tanırsak tanıyalım, uçkuruna düşkün bir maymuna ölümsüzlük tanınması için geçerli nedenler görülmediği için, bu ölümsüzlüğün yerine geçecek şeyler bulunması gerekir. Sonsuz yaşamı arzuladığım için orospularla yatıyor ve geceler boyunca içiyordum. Sabahları, tabii, ağızımda ölümlü insan yaşamının aç tadı kalıyordu. Ama saatlerce sonsuz bir mutluluk içinde yüzmüştüm. Size itiraf edebilecek miyim bilmem? Hâlâ yüreğim eriyerek anımsarım, bazı geceler pis bir gece kulübüne gidip bana yüz veren ve hatta uğrunda bir akşam övünge bir sakallıyla dövüştüğüm, her an kılık de-

ğıştiren bir dansözle buluşuyordum. Her gece tezgâhta, bu eğlence yerinin kırmızı ışığı ve tozu içinde, bir dişçi gibi yalan söyleyerek ve uzun uzun içerek boy gösteriyordum. Şafağı bekliyor, mekanik bir biçimde kendini zevke veren, sonra da birden uyuyakalan prensesimin her zaman bozuk yatağında yıkılıp kalıyordum sonunda. Gün ışığı gelip usulca bu bozgunu aydınlatıyor, ben se şanlı bir sabahta kımıldamadan yüceliyordum.

Alkol ve kadınlar, itiraf edeyim ki, layık olduğum tek ferahlığı sağladı bana. Bu sırrı size açıyorum, aziz dost, kullanmaktan çekinmeyin onu. O zaman göreceksiniz ki, gerçek sefahat kurtarıcıdır, çünkü hiçbir yükümlülük yaratmaz. Onda insan ancak kendini sahiplenir, bu durumda da, kendilerini seven büyük âşıkların yeğlediği uğraş olarak kalır o. Bir vahşi orman olarak kalır, geleceği ve geçmişi olmayan, özellikle vaadi olmayan, dolaysız yaptırımı da olmayan. Onun uygulandığı yerler dünyadan ayrıdır. Ona girerken korku da, umut da bırakılır. Konuşma onda zorunlu değildir; orada gelip aradığımız şey sözsüz, dahası çoğu zaman parasız elde edilebilir. Ah! Ne olur, o zamanlar bana yardım etmiş olan bilinmedik ve unutulmuş kadınlara, bırakın ayrıca saygılarımı sunayım. Bugün de, onlardan kalan anıma saygıya benzer bir şey karışıyor.

Her ne olursa olsun, bu kurtuluşu çekinmeden kullandım. Dahası; günah denilen şeye batmış bir otelde aynı anda hem bir orospuyla, hem de yüksek tabakadan bir genç kızla yaşadığımı görmüşlerdir. Bunlardan birincisiyle hizmet eden dost şövalye rolü oynamışımıdır, ikincinin ise bazı gerçekleri tanımasını sağlamışımıdır. Ne yazık ki, orospunun çok burjuva bir yaratılışı vardı: Daha sonra, modern fikirlere çok açık dinsel bir gazete için anılarını yazmaya razı oldu. Genç kız ise dizgininden boşanmış içgüdülerini tatmin etmek ve dikkate değer yeteneklerine bir uğraş sağlamak için evlendi. Ben

de, o dönemde, çoğu zaman iftiraya uğrayan bir erkek derneğince aynı değerde bir kişi olarak karşılanmaktan az gurur duyuyor değildim. Bunun üzerinde durmaya-
cağım: Bilirsiniz ki, çok zeki insanlar bile yanındakin-
den bir şişe fazla devirmekten şeref duyarlar. Sonunda,
bu mutlu sefahat içinde sükûnu ve kurtuluşu bulabile-
cektim. Ama, burada da, içimdeki bir engele çarptım.
İlk kez karaciğerim rahatsızlandı ve öyle bir yorgunluğa
uğradım ki, hâlâ üzerimde. İnsan ölümsüzlük oyunu
oynar, birkaç hafta sonra ise, yarına kadar gövdesini sü-
rükleyip sürükleyemeyeceğini bile bilmez.

Gece serüvenlerimden vazgeçtiğim zaman bu dene-
yimden elde ettiğim tek kâr yaşam acısının azalması ol-
du. Bedenimi kemiren yorgunluk aynı zamanda içimde-
ki birçok diri noktayı törpülemişti. Her aşırılık diriliği,
dolayısıyla acıyı azaltır. Sefahatta, sanılanın tersine, çılgınca hiçbir yan yoktur. Uzun bir uykudan başka bir
şey değildir o. Dikkat etmişsinizdir, gerçekten kıskanç-
lık çeken insanların en acele ettikleri şey, kendilerine
ihamet ettiğini sandıkları kadınla yatmaktır. Kuşkusuz
onlar, kendi sevgili varlıklarının hep onlara ait olduğun-
dan bir kez daha emin olmak isterler. Ona sahip olmak
isterler, beylik deyimiyle. Ama bunun nedeni, hemen
arkasından daha az kıskanç olmalarıdır da. Bedensel kıs-
kançlık, insanın kendisi hakkındaki bir yargı olduğu ka-
dar hayal gücünün de bir sonucudur. Aynı koşullarda
sahip olduğumuz kötü düşünceleri rakibe de mal ederiz.
Çok şükür ki, aşırı zevk hayal gücünü de, yargı gücünü
de zayıflatır. O zaman acı, erkeklikle birlikte ve onun
kadar uzun zaman uyur. Aynı nedenlerden ötürü yeni-
yetme gençler ilk metresleriyle metafizik kaygıyı yitirir
ve bürokratikleştirilmiş birer fuhuş olan bazı evlilikler
aynı zamanda cüretkârlığın ve buluşun tekdüze cenaze
arabaları haline gelir. Evet, aziz dost, burjuva evliliği ül-

kemize terlik giydirdi, yakında da ölümün kapılarına getirecek onu.

Abartıyor muyum? Yoo, ama sapıtıyorum. Yalnızca o işret aylarında sağladığım avantajı söylemek istiyordum size. Bir çeşit sis içinde yaşıyordum, öyle bir sis ki, içinde gülüş, sonunda duyamayacağım kadar hafifliyordu. İçimde şimdiden onca yer eden ilgisizlik artık direnmeyle karşılaşmıyor ve damar sertleşmesi gibi sertliğini arttırıyordu. Heyecanlar kalmamıştı artık! Hep aynı mizaç, daha doğrusu mizaçsızlık! Veremli ciğerler kuruyarak iyileşir ve mutlu sahiplerini yavaş yavaş havasız bırakır. İşte ben de böyle, iyileşerek sakın sakın ölüyordum. Her ne kadar dilimdeki sapıklıklarla şöhetim iyice sarsılmışsa da, mesleğimi düzenli bir şekilde yürütebilmem yaşamımdaki kargaşa ile bozulmuşsa da, hâlâ işimle geçinebiliyordum. Yine de, insanların gece aşırılıklarından daha çok dil kışkırtmalarına takılmaları ilginçtir. Savunmalarında bazen Tanrıya salt dilden atıfta bulunmam müşterilerimde güvensizlik uyandırıyor. Kuşkusuz, Tanrının, çıkarlarını, yasada sırtı yere gelmez bir avukat kadar koruyamayacağından korkuyorlardı. Buradan, bilgisizliğim oranında Tanrıyı yardıma çağırdığım konusuna varmak bir adımlık işti. Müşterilerim bu adımı attı ve seyrekleşti. Zaman zaman yine savunma yapıyordum. Hatta bazen, söylediklerime artık inanmadığımı unutarak güzel savunma yapıyordum. Kendi sesim beni sürüklüyor, ben onun peşinden gidiyordum; eskisi gibi gerçekten göklerde uçmadan biraz yerin üstüne çıkıyor, alçaktan uçuyordum. Sanatımın dışında, az insan görüyor, birkaç eskimiş ilişkiyi zoru zoruna sürdürüyordum. Hatta, arzu işe karışmadan salt dostlukla akşamlar geçirdiğim oluyordu, şu farkla ki, can sıkıntısına boyun eğmiş olarak, bana söylenenleri yarım yamalak dinliyordum. Biraz şişmanla-

mıştım ve bunalımın bittiğini sandım. Söz konusu olan artık ihtiyarlamaktı yalnızca.

Yine de bir gün, bir kadın dostuma önerdiğim, ama iyileşmemi kutlamak için yaptığımı söylemediğim bir yolculukta bir transatlantığın, tabii üst güvertesinde bulunuyordum. Birden, demir rengi okyanusun üzerinde kara bir nokta gördüm. Gözlerimi hemen çevirdim, yüreğim çarpmaya başladı. Yeniden bakmaya kendimi zorladığım zaman kara nokta kaybolmuştu. Tam bağırarak, ahmakça yardım çağıracaktım ki, noktayı yeniden gördüm. Gemilerin arkalarında bıraktıkları döküntülerden biri söz konusuydu. Yine de noktaya bakmaya tahammül edememiş, bunun boğulmuş bir insan olduğunu düşünmüştüm hemen. O zaman, doğruluğu uzun zamandır bilinen bir fikre boyun eğermişçesine, isyana kapılmadan anladım ki, yıllar önce Seine üzerinden sırtımda yankılanan o çığlık, Manş Denizinin sularına doğru sürüklenerek, okyanusun sınırsız genişliği içinde, dünyada yol almaya devam etmiş ve ona rast geldiğim şu güne kadar orada beni beklemişti. Yine anladım ki, benim vaftizimin acı suyunun bulunduğu her yerde, denizlerde ve nehirlerde beni beklemeye devam edecekti. Söyleyin bana, burada da suyun üzerinde değil miyiz? Sınırlarını karanın sınırlarıyla karıştıran dümdüz, tekdüze, bitmez tükenmez suyun üzerinde? Amsterdam'a yaklaştığımıza nasıl inanmalı? Bu muazzam kutsal su kabının içinden çıkamayacağız hiç. Dinleyin! Şu görünmez iri martıların çığlıklarını duymuyor musunuz? Bize doğru çığlık atıyorlarsa, neye çağırıyorlar bizi?

Ama bunlar, iyileşmediğimi, hep sıkışık durumda olduğumu ve bir çıkar yol bulmam gerektiğini kesin olarak anladığım gün de Atlantik üzerinde çığlık atan, seslenen aynı martılar. Şanlı yaşam bitmişti, ama kudurganlık ve sıçramalar da bitmişti. Boyun eğmek ve suçluluğu kabul etmek gerekiyordu. Boğuntu hücresinde ya-

şamak gerekiyordu. Sahi, Ortaçağda boğuntu hücresi adı verilen o zindan hücrelerini bilmezsiniz. Genellikle insan ömür boyu unutuluyordu orada. Bu hücre şaşılacak boyutlarıyla ayrılıyordu ötekilerden. Bir insanın ayakta duramayacağı kadar alçak, yatamayacağı kadar da dardı. Engelli bir durum almak, köşegen biçiminde yaşamak gerekiyordu orada; uyku bir düşünüş, uyanıklık bir çömelmeydi. Azizim, sözcüklerimi ölçerek söylüyorum, bu basit buluşta deha vardı. Her Allahın günü, bedenini uyuşturan o hareketsiz baskı altında mahkûm, suçlu olduğunu ve masumlüğün keyifle gezinmek demek olduğunu öğreniyordu. Doruklara ve yüksek köprülere alışkın bir adamı bu hücrede düşünebiliyor musunuz? Ne dediniz? Bu hücrelerde yaşanabilir ve aynı zamanda masum olunabilir mi? Olası değil, hiç olası değil! Yoksa düşünme gücüm güme giderdi. Masumlüğün kambur yaşamaya zorlanması varsayımını bir an bile göz önüne alamam. Kaldı ki, hiç kimsenin masum olduğunu kesinlikle söyleyemeyiz, oysa herkesin suçlu olduğunu kesinlikle onaylayabiliriz. Her insan başkalarının suçuna tanıklık eder, inancım ve umudum bu benim.

İnanın bana, dinler, ahlak dersi vermeye kalkıştıkları ve birtakım emirler yağdırdıkları andan itibaren yanılırlar. Suçluluğa yaratmak ve cezalandırmak için Tanrı zorunlu değildir. Benzerlerimiz, kendimizin yardımıyla yeterlidir bunun için. Son Yargıdan söz ediyordunuz. Bırakın da saygıyla güleyim buna. Gözümü kırpmadan bekliyorum onu. Daha kötüsünü tanıdım ben, insanların yargısını. Onlar için hafifletici nedenler yoktur, iyi niyet bile suç olarak düşünülür. Hiç tükürük hücresinden söz edildiğini işittiniz mi, bir halkın dünyanın en büyük halkı olduğunu kanıtlamak için son zamanlarda icat ettiği hücreden? Tutuklunun içinde ayakta durduğu, ama hiç kımıldayamadığı daracık bir dört duvar. Onu çimentodan kozasına sımsıkı kapatan

sağlam kapı çenesinin hizasında durmaktadır. Bu durumda adamın ancak yüzü görülür ve gelip geçen her gardiyan bu yüze ağız dolusu tükürük atar. Hücrede sıkışıp kalan tutuklu, gözlerini kapamasına izin varsa da, yüzünü silemez. Alın size, azizim, bir insan icadı. Bu küçük şaheser için Tanrıya ihtiyaçları olmadı insanların.

Öyleyse? Öyleyse, Tanrının tek yararı masumluğu güvence altına almaktır ve ben dini daha çok büyük bir temizleme girişimi olarak görürüm, zaten onun özü bu olmuştur, ama kısaca, ancak üç yıl süreyle, o zaman da adı din değildi onun. O zamandan beri sabun bulunmuyor, burnumuz pis ve karşılıklı olarak burnumuzu siliyoruz. Hepsi tembel, hepsi cezalı, üzerlerine tükürdük mü, yallah boğuntu hücreesine! İlk kim tükürecek oyundur bu, o kadar. Size büyük bir sır söyleyeceğim, azizim. Son Yargıyı beklemeyin. Her gün içindeyiz onun.

Hayır, bir şey yok, bu berbat nemli havada biraz ürperiyorum, o kadar. Zaten geldik. İşte. Siz önden buyurun. Ama, rica ederim, biraz daha kalıp bana eşlik edin. Sözümü bitirmedim daha, devam etmem gerek. Devam etmek, zor olan bu işte. Bakın, onu niçin çarmıha gerdiler, biliyor musunuz, onu, şu anda belki düşünmekte olduğunuz kişiyi? Güzel, bunun için bir sürü neden vardı. Bir insanın öldürülmesi için her zaman nedenler vardır. Buna karşın, onun yaşamasını haklı çıkarmak olanaksızdır. İşte bu yüzden suçlu her zaman avukatlar bulur, masum ise bazen. Ama, iki bin yıl boyunca bize çok iyi açıklanan nedenler yanında, bu korkunç can çekişme için bir büyük neden vardı, bilmiyorum niçin bu neden onca dikkatle gizlenir. Gerçek neden, kendisinin büsbütün masum olmadığını bilmesidir. İşlemekle suçlandığı hatanın ağırlığını taşımasa bile, bilmeden başka hatalar işlemişti. Bilmeden mi? Eninde sonunda, işin kaynağında o vardı; masumların kılıçtan ge-

çirildiğini işitmiş olmalıydı. Yakınları onu emin yere götürürken kılıçtan geçirilen Yahudiye çocukları, onun yüzünden değilse niçin ölmüşlerdi? Bunu kendisi istemişti, elbette. O kanlı askerler, o ikiye biçilmiş çocuklar onu dehşete düşürüyordu. Ama ben eminim ki, unutamıyordu onları. Ve onun bütün davranışlarında sezilen o hüznün, yavruları için dövünen ve hiç teselli kabul etmeyen Rahel'in sesini geceler boyunca duyan kişinin onulmaz melankolisi değil miydi? İnilti gecenin içinde yükseliyor, Rahel onun uğruna öldürülmüş çocuklarını çağırıyor, o ise yaşıyordu!

Onun bildiğini bilen birisi olarak, insan konusunda her şeyi bilen birisi olarak –Ah! Suçun ölmek kadar, öldürmek olmadığına kim inanırdı!– gece gündüz o masum suçuyla yüz yüze gelen birisi olarak, tutunmak ve devam etmek fazla güç geliyordu kendisine. Yaşamda yalnız kalmamak ve başka yere, belki destekleneceği bir yere gitmek için, işi bitirmek, kendini savunmamak, ölmek daha iyiydi. Ama desteklenmedi, bundan da yakındı ve her şeyi bitirmek için kınanıp hırpalandı. Evet, onun yakınısını ortadan kaldırmaya başlayan, sanırım, üçüncü İncil yazarıdır. 'Beni niçin terk ettin?' İsyançı bir çılgıktı, öyle değil mi? Haydi o zaman makas! Şuna da dikkat edin ki, Luka hiçbir şeyi makaslamasaydı, durum o kadar dikkat çekmeyecekti; onca yer tutmıyacaktı, bu kesin. Böylece kınayan, yasakladığını ilan etmiş oluyor. Dünyanın düzeni de anlaşılmazdır.

Ne var ki kınanan, devam edemedi. Ben ne dediğimi biliyorum, azizim. Bir zamanlar, her an bir sonraki âna nasıl ulaşabileceğimi bilmiyordum. Evet, bu dünyada savaş yapılabilir, aşk taklit edilebilir, hemcinsine işkence yapılabilir, gazetelerde boy gösterilebilir ya da yalnızca örgü örerken komşu çekıştırilebilir. Ama bazı hallerde, devam etmek, yalnızca devam etmek insanüstü bir şeydir. O ise insanüstü değildi, inanın bana. Can

çekişmesini çığlığa döktü, ben de bu yüzden onu seviyorum, dostum, bilmeden öldü o.

Felaket şu ki, bizi yalnız bırakıp her ne olursa olsun, yoluna devam etti, hatta, onun bildiği şeyi biz de bilerek, ama yaptığını yapmaktan ve onun gibi ölmekten aciz kalarak boğuntu hücrelerinde pineklediğimiz zaman bile. Tabii, onun ölümünden biraz yararlanmaya kalkıştılar. Eninde sonunda, şunu söylemek dâhice bir işti: ‘Pek de lekesiz değilsiniz, güzel, bu bir gerçek. Peki öyleyse, ayrıntısına girmeyelim işin! Haç üzerinde bir hamlede temizleyelim bu işi!’ Ama bir sürü insan yalnızca daha uzaktan göze çarpmak için şimdi haça tırmanıyor, hatta bunun için çok uzun zamandan beri orada bulunan kişiyi biraz çiğnemek gerekse bile. Bir sürü insan, hayırseverliği uygulama alanına koymak için cömertlikten vazgeçmeye karar vermiştir. Ey haksızlık, ona yapılmış olan ve benim yüreğimi sıkan haksızlık!

Bakın, yine kendimi kaptırdım, savunma yapmaya başlıyorum neredeyse. Bağışlayın, bunun için nedenlerim var, anlayın. Bakın, buradan birkaç sokak ötede Çatıdaki Tanrımız adını taşıyan bir müze var. Vaktiyle onlar, yeraltı mezarlarını çatı katlarına yerleştirmişlerdi. Ne olsun istersiniz, mahzenler burada sular altında kalmış durumda. Ama bugün, içiniz rahat etsin, onların Tanrısı ne çatıda, ne mahzende artık. Onlar onu kalplerinin zindanında bir mahkeme üzerine tünemişlerdir ve onun adına yargılamaktadırlar. O ise günahkâr kadına yumuşak bir sesle ‘Ben de mahkûm etmiyorum seni!’ diyordu; olsun, yine de mahkûm eder onlar, kimseyi bağışlamazlar. Tanrı adına, işte layığın bu senin. Tanrı mı? Bunu o kadar istemiyordu o, dostum. Sevilsin istiyordu yalnızca. Elbet onu seven kimseler vardır, Hristiyanlar arasında bile. Ama sayılıdır onlar. O, bunu öngörmüştü zaten, mizah duygusu vardı onda. Petrus, bilirsiniz, korkak Petrus, inkâr eder onu: ‘Ben bu adamı

tanımıyorum... Ne demek istediğini anlamıyorum senin... v.b.' Gerçekten ileri gidiyordu! Ve o, bir sözcük oyunu yaptı: 'Petrus'un'¹ üzerine kilisemi kuracağım.' Alay daha ileri götürülemezdi, öyle değil mi sizce? Ama hayır, onlar hâlâ baskın çıkıyorlar! Görüyorsunuz, sorunu iyi biliyordu o. Sonra da, onları, ağızlarında bağışlama, yüreklerinde hüküm olmak üzere, yargılamaya ve mahkûm etmeye bırakarak ebediyen çekip gitti.

Çünkü artık acıma kalmadı denemez, hayır, valla-hi, hiç durmadan bunu konuşuyoruz. Ne var ki, artık kimse aklanmaz oldu. Ölmüş masumluk konusunda yargıçlar bol bol konuşuyor, her türden yargıçlar, İsa'nın ve Deccal'in yargıçları ki, bunlar zaten, boğuntu hücrelerinde uzlaşmış aynı kişiler. Çünkü yalnız Hristiyanlara yüklenmemek gerekir. Ötekiler de işin içinde. Bilir misiniz, bu kentte Descartes'ı barındıran bir evin ne olduğunu? Tımarhane. Evet, genel sapıtma ve işken-ce bu. Tabii biz de kendimizi o tımarhaneye koymak zorundayız. Fark etmişsinizdir ki, hiçbir şeyi kayırmıyorum, öte yandan biliyorum ki, siz de aynı şekilde düşünöyorsunuz. Böyle olunca, madem ki hepimiz yargıcız, o halde hepimiz birbirimize karşı suçluyuz, hepimiz kendi berbat tarzımıza göre İsa'yız, bir bir haça gerilmişiz, ama yine bilmeden. Hiç değilse biz öyle olduk, eğer ben Clamence, çıkar yolu, tek çözümü, doğruyu bulmasaydım...

Yoo, kesiyorum burada, aziz dost, korkmayın! Zaten sizden ayrılıyorum artık, işte kapımın önüne geldik. İnsan yalnızlıkta, yorgunluk da eklenince buna, kendini seve isteye peygamber yerine koyuyor. Ne de olsa, halim ortada benim, çürümüş taşlar, sisler ve sularla kaplı bir çöle sığınmış biri, basbayağı zamanlara özgü içi boş peygamber, sırtı bu yosun tutmuş kapıya yapışmış, par-

¹ "Petrus" taş demektir. (Çev.)

mağı alçak bir gökyüzüne doğru kalkmış, hiçbir yargıya tahammül edemeyen, yasadız insanlara ilenip duran, kafası alev ve alkolle dolu, Mesih'siz İlya. Çünkü onlar ona dayanamazlar azizim, bütün sorun da bu. Bir yasa-yı benimseyen kimse, kendisini inandığı bir düzene yenden yerleştiren yargıdan korkmaz. Ama insan acılarının en büyüğü yasadız yargılanmaktır. Biz yine de bu acı içindeyiz. Doğal dizginlerinden yoksun kalan yargıçlar, rastgele boşanarak lokmalarını çiftler çiftler yutarlar. O zaman onlardan daha hızlı gitmeye çalışmak gerekmez mi? İşte büyük telaş o zaman başlar. Peygamberler ve şifacılar, çoğalırlar, iyi bir yasayla ya da kusursuz bir örgütle hedefe varmak için acele ederler, yeryüzü ıssızlaşmadan önce. Çok şükür ki, ben hedefe vardım! Son ve başlangıcım ben, yasayı müjdeliyorum. Kısacası, cezaevi yargıcıyım.

Evet, evet, bu mesleğin ne olduğunu yarın söyleyeceğim size. Yarından sonra gidiyorsunuz, demek ki zamanımız dar. Dilerseniz gelin evime, zili üç kez çalarsınız. Paris'e mi döneceksiniz? Paris uzak, Paris güzel, unutmadım onu. Onun akşam üstlerini anımsıyorum, hemen hemen aynı dönemde. Akşam iner, kupkuru ve çatır çatır, dumandan mavileşmiş çatılara; kent için için homurdanır, nehir tersine akıyor gibidir. O zamanlar ben sokaklarda avare dolaşırdım. Şimdi onlar da dolaşıyor, biliyorum! Dolaşıyorlar, bıkkın kadına, asık suratlı eve doğru acele gider gibi görünerek... Ah! Dostum, büyük kentlerde avare dolaşan yalnız kişi nedir bilir misiniz?

Sizi yatakta karşıladığım için mahcubum. Bir şey değil, biraz ateşim var, ardıc rakısıyla gideriyorum onu. Bu nöbetlere alışığım ben. Sanırım, papa olduğum sırada kaptığım bir sıtma. Yoo, yarı şaka ediyorum. Ne düşündüğünüzü biliyorum; anlattığım şeyde doğru ile yanlış ayırt etmek çok güç. İtiraf ederim ki haklısınız. Bense... Bakın, çevremden birisi insanları üç kategoriye ayırırdı: Yalan söylemeye mecbur kalmaktansa hiçbir şey gizlememeyi yeğleyenler, hiçbir şey gizlememektense yalan söylemeyi yeğleyenler ve aynı zamanda hem yalanı, hem de gizi sevenler. Bana en uygun gelen kategoriye siz seçin.

Her ne olursa olsun, ne önemi var bunun? Yalanlar gerçek yolunda buluşmaz mı sonunda? Ve benim hikâyelerimin hepsi, gerçek olsun, yalan olsun, aynı amaca yönelmez mi, aynı anlamı taşımaz mı? O zaman, onların gerçek ya da yalan olmalarının ne önemi var, eğer onlar, her iki halde de, vaktiyle ne iddiğimi, şimdi ne olduğumu anlatıyorlarsa? Bazen bir şeyin içyüzü, yalan söyleyede doğru söyleyenden daha iyi belli eder kendini. Doğru, ışık gibi kör eder. Yalansa, tersine, her nesneyi değerlendiren güzel bir alacakaranlıktır. Hasılı, dilediğiniz anlamda alın bunu, ama ben bir esir kampına papa olarak atandım.

Oturun, rica ederim. Odaya bakıyorsunuz. Çıplak, ama temizdir. Mobilyasız, tenceresiz bir Vermeer. Kitap da yok burada; uzun zamandır okumaktan vazgeçtim. Eskiden evim yarı okunmuş kitaplarla doluydu.

Bir karaciğerin yarısını yiyip yarısını atan insanlar kadar iğrenç bir şey bu. Zaten ben artık itirafları seviyorum, itiraf yazarları da özellikle, itiraf etmemek için, bildikleri üzerine hiçbir şey söylememek için yazarlar. İtiraflara geçme iddiasında bulundukları zamansa güvensizliğe düşme ânıdır, ceset boyanır. İnanın bana, bu işte ustayım ben. O zaman kestirip attım. Kitaplar kalmadı, faydasız nesneler de kalmadı, yalnız bir tabut gibi düz ve cilalı zorunlu şeyler kaldı geriye. Esasen o tertemiz örtülü, kaskatı Hollanda yataklarında insan, mumya içindeymiş gibi saf kokulu, yaşarken ölür kefene sarılıp.

Benim papalık maceralarımı merak mı ediyorsunuz? Alélade şeyler doğrusu. Bundan size söz etme gücünü bulabilecek miyim bilmem. Evet, sanırım ateşim azalıyor. Bundan yıllar öncesiydi. Rommel sayesinde savaşın alevlendiği Afrika'daydık. Yoo, ben savaşa katılmamıştım, sakın olun. Avrupa savaşından da kurtulmuştum zaten. Kuşkusuz askere alınmıştım, ama sıcak savaş görmedim hiç. Bir anlamda pişmanım buna. Belki birçok şeyi değiştirecekti bu, öyle değil mi? Fransız ordusu cephede bana ihtiyaç duymadı. Benden yalnızca çekilişe katılmamı istedi. Bundan sonra Paris'e döndüm ve Almanlarla karşılaştım. Yeni yeni sözü edilmeye başlanan Direniş hareketi çekti beni, vatansever olduğumu keşfettiğim anda aşağı yukarı. Gülümsüyor musunuz? Haksızsınız. Keşfimi Châtelet'de, metronun koridorlarında yaptım. Biz köpek labirentte yolunu kaybetmişti. Tüyleri dik, bir kulağı düşük, gözleri keyifli, iri bir köpekti, sığıyor, gelip geçenlerin bacaklarını kokluyordu. Pek eski ve pek sadık bir duygulanımla severim köpekleri. Her zaman bağışlayıcı oldukları için severim. Köpeği çağırdım, duraksadı, ama belirgin biçimde tavlanmış, kıcı oynayarak duruyordu birkaç metre önümde. Bu anda, neşeli neşeli yürüyen genç bir Alman askeri

beni geçti. Köpeğin önüne gelince başını okşadı. Hiç duraksamadan hayvan, aynı keyifle askerin arkasından gitti ve onunla birlikte ortadan kayboldu. Canım sıkıldı ve Alman askerine karşı duyduğum bir çeşit öfkeyle, tepkimin vatanseverce olduğunu kabul etmek durumunda kaldım. Eğer köpek bir sivil Fransızı izlemiş olsaydı, bunu düşünmezdim bile. Tam tersine, bu sevimli hayvanı bir Alman alayının maskotu olmuş görüyordum hayalimde, bu da beni öfkeliyordu. Deneme, demek ki inandırıcıydı.

Direnış hareketi hakkında bilgi almak niyetiyle Güney bölgesine gittim. Ama gidip de bilgi edinince, tereddüt ettim. Girişim bana biraz delice ve her şeyi söylemek gerekirse, romantik görünüyordu. Hele, yeraltı eyleminin ne mizacıma, ne de benim o havadar tepeler zevkime uygun olmadığı kanısındaydım. Buna öyle geliyordu ki, benden istenen, bir mahzende günler ve geceler boyu halı dokumak, sonra birtakım hoyrat heriflerin gelip beni oradan çıkarmasını, önce işlediğim halıyı bozmasını, sonra da beni başka bir mahzene sürükleyip öldürünceye kadar dövmesini beklemek olacaktı. Bu yeraltı kahramanlığına kendilerini verenlere hayranlık besliyordum, ama onlar gibi yapamazdım.

Hal böyle olunca, Londra'ya ulaşmak gibi belli belirsiz bir niyetle Kuzey Afrika'ya geçtim.*Ama Afrika'da durum aydınlık değildi, birbirine zıt partiler bana aynı ölçüde haklı görünüyorlardı, bu yüzden vazgeçtim. Halinizden anlıyorum ki, bir anlamı olan bu ayrıntılar üzerinden çabucak geçtiğim düşüncesindesiniz. Pekâlâ, diyelim ki, sizin gerçek değerinizi ölçtüğüm için, onları daha dikkatle kavrayasınız diye çabuk geçiyorum. Her ne ise, sonunda Tunus'a ulaştım, orada tatlı bir dost iş buldu bana. Bu dost, sinemayla uğraşan çok zeki bir kadındı. Onu Tunus kentine kadar izledim ve gerçek işini ancak Müttefiklerin Cezayir'e çıkarma yap-

masından sonraki günlerde anladım. Kadın dostum o gün Almanlar tarafından tutuklandı, ben de tutuklandım, ama istemedim. Şimdi kadının ne olduğunu bilmiyorum. Bana gelince, hiçbir kötülük yapmadılar bana, büyük azaplar çektikten sonra anladım ki daha çok bir güvenlik önlemi söz konusuymuş. Trablus yakınlarındaki bir kampa atıldım, insanın kötü muamele görmekten çok susuzluk ve yokluk çektiği bir yerdi burası. Sizde tablosunu çizmeyeceğim oranın. Bizler, yarı yüzyılın çocukları, bu tür yerleri tasarlamak için tasvire muhtaç değiliz. Bundan yüz elli yıl önce göller ve ormanlar için gözümüz yaşıyordu. Bugünse hücre lirizmimiz var. Bu bakımdan, size güveniyorum. Yalnızca birkaç ayrıntı ekleyeceksiniz manzaraya: Sıcak, dimdik bir güneş, sinekler, kum, su yokluğu.

Benimle birlikte, iman sahibi bir genç Fransız vardı. Evet! Bir peri masalı bu gerçekten. Duguesclin tipi, hani. Çarpışmaya katılmak için Fransa'dan İspanya'ya geçmişti. Katolik general enterne etmişti onu ve Franco'nun kamplarında nohutların, deyim yerindeyse, Roma tarafından kutsandığını görmek derin bir üzüntüye düşürmüştü kendisini. Ne bundan sonra gelip altına düştüğü Afrika göğü, ne de kamptaki eğlenceler bu üzüntüden kurtaramamıştı onu. Ama düşünceleri ve de güneş kendisini normal halinden çıkarmıştı biraz. Bir gün, her yanından adeta erimiş kurşun akan bir çadırda biz bir düzine arkadaş sinekler arasında soluyup dururken, Romalı dediği kişiye karşı saldırılarını yineledi. Kaç günlük sakalıyla şaşkın şaşkın bakıyordu bize. Çıplak gövdesi terle kaplıydı, elleri kaburga kemiklerinin görünen klavyesi üzerinde piyano çalıyordu. Bize, bir taht üzerinde dua etmek yerine mutsuzlar arasında yaşayan yeni bir papa gerektiğini ve bu işin ne kadar çabuk olursa o kadar iyi olacağını söylüyordu. Başını sallayarak şaşkın gözleriyle dimdik bakıyordu bize. 'Evet,'

diye tekrar ediyordu, 'mümkün olduğu kadar çabuk!' Sonra birden sakinleşti ve ölgün bir sesle, onu aramızdan seçmek gerektiğini söyledi: Kusurları ve erdemleriyle tam bir adam bulmak ve ona, acılarımızın ortaklığını kendisinde ve başkalarında canlı tutmayı kabul etmesi şartıyla, itaat yemininde bulunmak gerekiyordu.

'İçinizden hanginizin en çok kusuru var?' dedi. Şaka olsun diye ben parmağımı kaldırdım, benden başkası da kaldırmadı. 'Güzel, Jean-Baptiste yararlı olacak.' Yoo, böyle demedi, çünkü o zamanlar adım başkaydı. Ama, benim yaptığım gibi, bu iş için kendini önermenin en büyük erdemi gerektirdiğini belirtti ve benim seçilmemi teklif etti. Ötekiler onayladılar, oyun olsun diye, ama yine de biraz ciddiyetle. Gerçek şu ki, Duguesclin etkilemişti bizi. Bense, sanırım, büsbütün de gülmüyordum. Önce küçük peygamberimin haklı olduğu kanısına vardım, sonra da, güneş, yorucu işler, su savaşı yüzünden kısacası keyfimiz yerinde değildi. Şurası kesin ki, haftalarca, gittikçe daha ciddi olarak papalığımı sürdürdüm.

Neydi bu iş? Doğrusu, grup başkanı ya da hücre sekreteri gibi bir şeydim. Ötekiler, dahası inancı olmayanlar bile bana itaat etme alışkanlığını edindiler. Duguesclin acı çekiyordu; acısıyla ben uğraşıyordum. O zaman, papa olmanın sanıldığı kadar kolay olmadığını anladım ve bunu dün de, kardeşlerimiz yargıçlar üzerine size onca küçümseyici nutuklar çektikten sonra, anımsadım. Kampta büyük sorun su dağıtımıydı. Politik ve dinsel nitelikte başka gruplar türemişti ve her biri kendi arkadaşlarını kayırıyordu. Ben de kendi arkadaşlarımı kayırmak zorunda kaldım, bu ise şimdiden küçük bir ödün demekti. Kendi aramızda bile tam bir eşitliği sürdüremedim. Arkadaşlarımın durumuna ya da göreceklere işlere göre; filan ya da falanı koruyordum. Bu ayrımcılıklar başına işler açar insanın, inanın bana. Ama doğ-

rusu, yoruldum ve o dönemi düşünmek istemiyorum artık. Diyelim ki can çekişen bir arkadaşın suyunu içtiğim gün hapı yuttum. Hayır, hayır, Duguesclin değildi bu, ölmüştü o, sanırım, yoksunluklara fazla katlanıyordu. Hem sonra, sağ olsaydı eğer, onun uğruna daha uzun zaman dayanırdım, çünkü seviyordum onu, evet, seviyordum, hiç değilse bana öyle geliyor. Ama, ötekilerin bana nasıl olsa ölecek olan bu adamdan daha çok ihtiyaçları olduğu ve onlar için kendimi korumam gerektiği kanısıyla suyu içtim, bu kesin. İşte azizim, imparatorluklar ve kiliseler böyle doğar ölümün güneşi altında. Ve dünkü nutuklarımı biraz düzeltmek için, artık yaşadım mı, yoksa düşünüy mü kurdum bilemediğim bütün bu şeylerden söz ederken aklıma gelen büyük fikri söyleyeceğim size. Büyük fikrim papayı bağışlamak gerektiğidir. Önce, buna herkesten çok ihtiyacı vardır onun. Sonra, onun üzerine çıkmanın tek yoludur bu...

Şey! Kapıyı iyi kapadınız mı? Evet mi? Lütfen yoklayın bir. Bağışlayın, bende sürgü kompleksi var. Uyku ya dalacağım sırada, sürgüyü itip itmediğimi bilemem hiçbir zaman. Her akşam, onu yoklamak için kalkmam gerekir. İnsan hiçbir şeyden emin olmuyor, size söyledim bunu. Bu sürgü kaygısının bende korkak bir mülk sahibinin bir tepkisi olduğunu sanmayın. Vaktiyle dairenin kapısını kilitlemezdim, arabamı da. Parama bağlı değildim, sahip olduğum şeylere sıkı sıkı yapışmazdım. Doğrusu, sahip olmaktan utanırdım biraz. Sosyete nutuklarımda inançla şöyle haykırdığım oluyordu: 'Mülkiyet, baylar, bir cinayettir!' Servetimi buna layık bir yoksulla paylaşacak kadar büyük bir yüreğim olmadığından, onu olası hırsızların emrine bırakıyor, böylece adaletsizliği rastlantıyla düzelteceğimi umuyordum. Bugünse hiçbir şeyim yok. Böyle olunca güvenliğim için kaygı duymuyorum, ama kendim ve hazırcevaplığım için kaygı duyuyorum. Aynı zamanda, kralı, papası ve

yargıcı olduğum sımsıkı kapalı küçük evrenin kapısını temelli kapatmak da istiyorum.

Sırası gelmişken, duvardaki şu dolabı açar mısınız lütfen. Evet, o tabloya bakın. Tanımadığınız mı onu? *Dürüst Yargıçlar* tablosu bu. Yerinizden sıçramıyorsunuz? Kültürünüzde demek ki boşluklar var? Gazeteleri okusaydınız, Van Eyck'ın ünlü kilise oyması *Mistik Kuzu*'nun panolarından birinin 1934'te Gand'daki Saint-Bavon Katedralinden çalındığını anımsardınız. Bu pano, *Dürüst Yargıçlar* adını taşıyor ve kutsal hayvana tapınmaya gelen atlı yargıçları temsil ediyordu. Kayıp aslı bulunamadığı için, yerine çok güzel bir kopyası konuldu. Aslı işte burada. Yoo, benim bunda bir rolüm yok. Geçen akşam gördüğünüz bir *Mexico-City* gediklisi onu, sarhoş olduğu bir akşam bir şişe içki karşılığında sattı gorile. Önce ben dostumuza onu iyi bir yere asmasını tavsiye ettim ve uzun zaman bizim o dindar yargıçlar, bütün dünyada aranıp dururken, *Mexico-City*'de ayyaşların ve pezevenklerin üzerinde taht kurup oturdular. Sonra goril, isteğim üzerine onu burada depoya kaldırdı. Önce buna biraz homurdanarak karşı durdu, ama ben işi kendisine anlatınca korktu. O zamandan beri yalnız bu değerli yargıçlar bana arkadaşlık ediyor. Orada, tezgâhın üzerinde nasıl bir boşluk bırakmış olduklarını gördünüz.

Panoyu neden mi geri vermedim? Hey gidi, sizde bir polis refleksi var hani! Pekâlâ, size sorgu yargıcına cevap verir gibi cevap vereceğim, meğer ki bu tablonun gelip benim odama düştüğü birinin aklına gelsin hiç olmazsa. Bunun nedenleri şunlar: Birincisi, tablo bana değil, Gand piskoposu kadar ona layık olan *Mexico-City* patronuna ait. İkincisi, *Mistik Kuzu*'nun önünden geçenler arasında kimse kopyayı aslından ayıramaz ve dolayısıyla kimse benim kusurum yüzünden zarara uğramış değil. Üçüncüsü, bu şekilde ben egemen oluyorum.

Dünyanın hayranlığına sahte yargıçlar aday gösterilmiştir ve gerçek yargıçları da yalnız ben biliyorum. Dördüncüsü, böylece hapse atılma şansına ben sahibim, bu ise bir bakıma çekici bir fikir. Beşincisi, bu yargıçlar Kuzu ile buluşmaya gidiyorlar, artık ne kuzu, ne masumluk var, dolayısıyla da panoyu çalan usta haydut, bozulmaması gereken meçhul adaletin bir aracıydı. Son olarak, bu şekilde düzen içindeyiz biz. Adalet masumluktan, birisi haç üzerinde, birisi öteki duvar dolabında olmak üzere, kesin biçimde ayrı olduğundan, ben inançlarıma göre çalışmakta özgürüm. Onca sıkıntı ve çelişkilerden sonra edindiğim o güç cezaevi yargıçlığı mesleğimi vicdan rahatlığıyla yürütebilirim ve madem ki gidiyorsunuz, bu mesleğin ne olduğunu artık size söylememin zamanı geldi.

Önce izin verin, daha iyi nefes almak için şöyle bir doğrulayım. Ah! Nasıl da yorgunum! Yargıçlarımı dola-ba kilitleyin, teşekkürler. Bu cezaevi yargıçlığı mesleğini şu anda icra etmekteyim. Genellikle bürolarım *Mexico-City*'dedir. Ama büyük yetenekler işyerinin ötesine de uzanır. Yatakta bile olsam, ateşli bile olsam, çalışırım. Bu meslek esasen icra edilmez, her an nefes gibi solunur. Sanmayın ki, beş gün boyunca, sırf zevk için o kadar uzun nutuklar çektim size. Hayır, vaktiyle hiçbir şey söylemeden hayli konuştum. Şimdi konuşmam bir şeye yönelik. Kuşkusuz gülüşmeleri susturmak, kişisel olarak yargıyı önlemek düşüncesi yönlendiriyor onu, her ne kadar görünüşte hiçbir çıkar yol olmasa da. Bundan kaçınmaya büyük engel oluşturan şey, kendimizi mahkûm eden ilk kişinin yine kendimiz olması değil midir? Şu halde, mahkûmiyeti hafifletmek amacıyla onu ayrımsız herkese yaymakla işe başlamak gereklidir.

Kimse için hiçbir zaman mazeret olmamalı, işte başlangıçta ilkem bu benim. İyi niyeti, değerlendirilecek hatayı, yanlış adamı, hafifletici nedenleri kabul et-

miyorum ben. Bende kutsama yok, af dağıtma yok. Yalnızca toplama yapılır, sonra 'Şu kadar tutuyor. Siz bir sapıksınız, şehvet düşkünüsünüz, yalan hastasısınız, oğlancısınsınız, sanatçısınsınız v.b.' denir. İşte böyle. O kadar katı. Bu duruma göre, gerek felsefede gerek politikada ben, insanın masumluğunu reddeden her teoriden ve ona suçlu gözüyle bakan her pratikten yanayım. Demek ki ben köleliğin aydın bir yandaşıyım, azizim.

Doğrusunu söylemek gerekirse, kölelik olmadan kesin çözüm yoktur. Çok çabuk anladım bunu. Eski-den özgürlüğü dilimden düşürmezdim. Onu kahvaltıda ekmeklerime sürer, bütün gün ağzımda çiğner, dünyaya özgürlükle tatlı tatlı serinlemiş bir nefes salıverirdim. Bu heybetli sözcüğü bana karşı çıkan herkesin kafasına vururdum, arzularımın ve gücümün hizmetine koymuş-tum onu. Yatakta kadın arkadaşlarımın uykulu kulağı-na onu mırıldanıp onları yüzüstü bırakıp gitmek için ondan yararlanırdım. Onu fısıldardım... Bırakalım, coş-tum, ölçüyü kaçıyorum. Yine de özgürlüğü daha çı-karsız olarak kullandığım, dahası, onu iki-üç kez savun-duğum oldu, tabii işi onun için ölmeye vardırmadan, ama bazı riskler yüklenerek. Bu ihtiyatsızlıklarımı ba-ğışlamak gerek; ne yaptığımı bilmiyordum. Özgürlü-ğün bir ödül ya da şampanya ile kutlanan bir nişan ol-madığını bilmiyordum. Ve de bir armağan, insana du-dak zevki verecek bir kutu şeker olmadığını. Hayır, ter-sine, bir angarya o, yalnız başına, bitkin düşürücü bir mukavemet koşusu. Şampanya yok, insana şefkatle ba-karak kadehini kaldıran dostlar yok. Üzgün, hırçın, bir salonda yalnız, bölmede, yargıçların karşısında yalnız, kendisi karşısında ya da başkalarının yargısı karşısında karar vermekte yalnız. Her özgürlüğün ucunda bir yar-gı vardır; işte özgürlüğün son derece ağır bir yük olması bundandır, hele ateşiniz olduğu ya da sıkıntıda olduğun-z ya da kimseyi sevmediğiniz zamanlarda.

Ah! Azizim, yalnız, tanrısız ve efendisiz kimse için günlerin yükü korkunçtur. O halde insanın kendine bir efendi seçmesi gerektir, Tanrı artık moda olmadığına göre. Bu sözcüğün zaten anlamı kalmamıştır artık; kimseyi şoke etme riskini göze almaya değmez bu. Bakın, hemcinslerini ve her şeyi seven, pek ciddi ahlakçılarımızı Hıristiyanın halinden hiçbir şey ayıramaz, kilisede vaaz vermemeleri dışında. Hıristiyanlığa dönmekten onları ne önler sizce? Saygı belki, insanlara saygı, evet, insan saygısı. Skandal yaratmak istemez onlar, duygularını kendilerine saklarlar. Ben her akşam dua eden Allahsız bir romancı tanıdım böyle. Hiçbir şeyi engellemiyordu bu: Kitaplarında Tanrıya nasıl da giydiriyordu! Ne kötek! Durumu kendisine açtığım özgür düşünceli bir militan, kötü niyet de taşımaksızın kollarını havaya kaldırdı: 'Bana yeni bir şey öğretmiyorsunuz, onların hepsi böyledir,' diye içini çekti bu havari. Ona bakılırsa, yazarlarımızın yüzde sekseni, en azından imza atmak ellerinde olsaydı, Tanrının adını yazar ve selamlarlardı. Ama ona göre onlar, kendilerini sevdikleri için imza atarlar, kendilerinden nefret ettikleri için de hiçbir şeyi selamlamazlar. Yargı vermekten yine de kaçınmadıkları için, ahlaka sarılırlar. Kısacası, erdemli bir şeytanlıkları vardır onların. Gerçekten tuhaf bir çağ! Kafaların karışık olmasında ve kusursuz bir koca iken Allahsız olan bir dostumun zina işleyince dindar kesilmesinde şaşılacak ne var!

Hey gidi küçük sinsiler, komedi oynayanlar, ikiyüzlüler, nasıl da dokunaklı bir halleri vardır onların! İnanın bana, hepsi böyledir, göğe küfrettikleri zaman bile. İster Allahsız olsunlar ister dindar, ister Moskovalı olsunlar ister Bostonlu, hepsi de babadan oğula Hıristiyan. Ama doğrusu, artık ne baba var, ne kural! O zaman özgürdür insan, davranıp kendini kurtarması gerekir, hele özgürlüğü ve onun hükümlerini istemedikleri

için de, cezalandırılmalarını isterler, korkunç kurallar icat ederler, kiliseler yerine odun yığınları kurmaya koşarlar. Birer Savonarola'dır bunlar, derim. Ama ancak günaha inanır onlar, bağışlanmaya asla. Bunu düşünürler kuşkusuz. İstedikleri bağışlanmadır, evet, kendini bırakmadır, varolma mutluluğudur ve duygusal da oldukları için, nişanlanmadır, taze genç kızdır, dürüst insandır, müziktir. Örneğin benim, duygusal olmadığım halde, neyi hayal ettiğimi bilir misiniz? Tüm yüreği ve bedeni kavrayan dolu dolu bir aşk, gece gündüz hep sarmaş dolaş, neşeli ve coşkun, beş yıl boyunca böyle ve sonra ölüm. Yazık ki bu yok!

O zaman, nişanlanma ya da sürekli aşk olmayınca, zorlama ve kırbaçla hoyrat evlilik olur, değil mi? Esas olan, her şeyin, çocuk için olduğu gibi yalın olması, her eylemin ismarlama olması, iyi ve kötünün keyfe bağlı, dolayısıyla apaçık biçimde belirlenmesidir. Ve ben o kadar Sicilyalı ve Cavali olmama karşın, buna katılıyorum, her ne kadar onlardan önüme ilk gelene dostluk duysam da. Ama Paris köprüleri üzerinde, özgürlükten korktuğumu ben de öğrendim. Öyleyse, kim olursa olsun, yaşasın gökyüzü yasasının yerine geçecek efendi... 'Geçici olarak burada bulunan babamız... Kılavuzlarımız, sertliği tatlı olan şeflerimiz, ey acımasız ve sevgili yöneticiler...' İşte, anlıyorsunuz ki önemli olan, özgür olmaktan çıkmak ve kendinden daha namussuz olana pişmanlık içinde itaat etmektir. Hepimiz suçlu olduğumuz zaman, demokrasi olacaktır. Ne var ki, aziz dost, yalnız ölmek zorunda kalmanın öcünü almak gereklidir. Ölüm yalnız başına olur, kölelik ise ortaklaşadır. Ötekilerin de hesabı görülür, hem de bizimle aynı zamanda, işte önemli olan bu. Sonunda herkes bir yere gelir, ama dize gelmiş ve başı eğik olarak.

Topluma benzer şekilde yaşamak da iyi değil mi ve bunun için toplumun bana benzemesi gerekmez mi?

Tehdit, şerefsizlik, polis bu benzerliğin kutsanmasıdır. Küçümsenince, köşeye sıkıştırılınca, zorlanınca tam değerimi ortaya koyabilirim, varlığımdan yararlanabilirim, kısacası doğal olabilirim. İşte bunun için, azizim, özgürlüğü büyük bir ciddiyetle selamladıktan sonra, onu hiç gecikmeden önüne gelene bağışlamak gerektiğine gizlice karar verdim. Ve fırsat bulduğumda, *Mexico-City*'deki kilisemde vaaz veriyorum, iyi insanları boyun eğmeye ve alçakgönüllülükle köleliğin rahatlıklarını elde etmeye çağırıyorum, bu köleliği gerçek özgürlük olarak sunmak pahasına da olsa.

Ama deli değilim ben, köleliğin hemen yarın gerçekleşecek bir şey olmadığını çok iyi anlıyorum. Geleceğin nimetlerinden biri olacak o, hepsi bu. O zamana kadar şimdikiyle yetinmek ve hiç değilse geçici bir çözüm bulmak zorundayım. Bu durumda, yargıyı kendi omuzlarım için daha hafif kılmak için onu herkese yaymanın bir başka yolunu bulmam gerekti. Bu yolu buldum. Pencereyi biraz açar mısınız lütfen, burası korkunç sıcak. Çok değil, çünkü üşüyorum da. Benim fikrim hem basit, hem verimli. Güneşte pırıl pırıl olma hakkına sahip olmak için insan herkesi suça nasıl bulaştırmalı? Birçok ünlü çağdaşım gibi kürsüye çıkıp insanlığa lanet mi edeceğim? Çok tehlikeli böylesi! Bir gündüz ya da gece vakti gülüş habersizce çınlar. Başkaları hakkında verdiğiniz hüküm dosdoğru gelip kendi yüzünüze çarpar ve orada bazı yaralar açar sonunda. O zaman ne olur mu diyorsunuz? Pekâlâ, olan olur o zaman. Ben, efendilerin ve onların sopalarının gelmesini beklerken, Copernic gibi, başarıya ulaşmak için akıl yürütmeyi tersine çevirmemiz gerektiğini keşfettim. Başkalarını mahkûm edip de hemen arkasından kendini yargılamamak mümkün olmadığına göre, başkalarını yargılama hakkına sahip olmak için insanın kendisine yüklenmesi gerekir: Her yargıç sonunda kefareti çektiği-

ne göre, ters yönde yol almak ve sonunda yargıç olabilmek için kefaretçi olmak gerekir. Beni izliyor musunuz? Güzel. Ama daha da açık olabilmek için, nasıl çalıştığımı söyleyeyim size.

Önce yazıhanemi kapattım, Paris'ten ayrılıp yolculuğa çıktım; davaların eksik olmadığı herhangi bir yerde başka bir ad altında yerleşmeye çalıştım. Dünyada böyle yerler çok, ama rastlantı, rahatlık, hayatın cilvesi ve de belli bir nefis köreltme zorunluluğu, kanallar arasında sıkışmış, tıkkış tıkkış kalabalık ve dünyanın her tarafından gelen insanların ziyaret ettiği, sulu ve sisli bir başkenti seçmeme neden oldu. Yazıhanemi tayfalar mahallesindeki bir barda kurdum. Limanların müşterisi çeşitlidir. Yoksullar lüks yargı çevrelerine gitmezler, kibar kişilerse, görmüşsünüzdür, hiç değilse bir kez, hep kötü şöhretli yerlere saplanırlar sonunda. Özellikle burjuvaları, yolunu sapıtan burjuvaları gözlerim; en iyi randımanımı onlarla veririm. En ince sesleri, usta bir çalgıcı olarak, onlardan alırım.

Böylece, yararlı mesleğimi bir zamandır *Mexico-City*'de icra etmekteyim. Bu meslek, deneyimini yaptığınız gibi, önce elden geldiği kadar sık olarak herkesin önünde itiraflarda bulunmak demektir. Enine boyuna suçlarım kendimi. Güç değildir bu, şimdi belleğim güçlü. Ama dikkat edin, kabaca, göğsüme gümbür gümbür vura vura suçlamam kendimi. Hayır, yumuşak yumuşak dolaşır dururum, ince ayrımları ve konu dışı sözleri çoğaltırım, sonunda konuşmamı dinleyiciye uyarlarım, dinleyiciyi şişiririm. Beni ilgilendiren şeylerle başkalarını ilgilendiren şeyleri birbirine karıştırırım. Ortak özellikleri, birlikte geçirdiğimiz deneyimleri, paylaşmakta olduğumuz zaafaları, kibar tavrı, bende hüküm süren haliyle günün adamını ele alırım. Böylelikle, herkesin olan ve de hiç kimsenin olmayan bir portre çizerim. Kısacası, karnaval maskelerine, hani o karşısında 'Ben bu

adama rastladım yahu!’ dediğimiz, hem sadık, hem basitleştirilmiş maskelere hayli benzeyen bir maske. Portre bittiği zaman, bu akşamki gibi, üzgün üzgün gösteririm onu: ‘İşte ne yazık ki ben buyum!’ Suçlama bitmiştir. Ama bu arada, çağdaşlarıma uzattığım portre bir ayna olur.

Her yanım kül içinde, ağrıdan saçlarımı yola yola, yüzüm tırmık tırmık, ama bakışlarım delici keskin, tüm insanlık karşısında durmuşum, utançlarımı özetleyerek, yarattığım etkiyi gözden kaçırmadan ve ‘Sonuncunun sonuncusuydum ben,’ diyerek. O zaman sözlerimde ‘ben’den ‘biz’e geçerim hissedilmez bir şekilde. ‘İşte biz buyuz’a vardığım zaman, oyun oynanmıştır, ne mâl olduklarını söyleyebilirim onlara. Ben de onlar gibiyim, kuşkusuz, aynı kumaştanız hepimiz. Yine de benim bunu bilmek gibi bir üstünlüğüm var, bu da bana konuşma hakkı veriyor. Avantajı görüyorsunuz kuşkusuz. Kendimi ne kadar suçlarsam, o kadar sizi yargılama hakkına sahibim. Daha iyisi, sizi kendinizi yargılamaya kıskırtırım, bu da beni öylesine ferahlatır. Ah! Azizim, bizler tuhaf, sefil yaratıklarızdır ve azıcık yaşamlarımıza geri dönsek, bizi şaşırtacak ve kendimizi rezil edecek, çileden çıkaracak fırsatlar eksik olmaz. Deneyin. Sizin itirafınızı büyük bir dostluk duygusuyla dinleyeceğim, emin olun.

Gülmeyin! Evet, zor bir müşterisiniz siz, hemen gördüm bunu. Ama durumu kavrayacaksınız, kaçınılmaz bir şey bu. Ötekilerin çoğu zeki olmaktan çok, duygusaldır; hemen afallattınız onları. Zekiler için zaman gerekir. Yöntemi sonuna kadar iyice açıklamak yeter onlara. Unutmazlar, düşünürler onlar. Er geç, yarı oyun olsun diye, yarı şaşkınlıkla masaya otururlar. Sizse yalnız zeki değilsiniz, görmüş geçirmiş bir haliniz de var. Yine de şunu itiraf edin ki, bugün kendinizi beş gün öncekinden daha rahatsız hissediyorsunuz, öyle de-

ğil mi? Şimdi, bana yazmanızı ya da tekrar gelmenizi bekleyeceğim. Çünkü geleceksiniz, eminim bundan! Değişmemiş bulacaksınız beni. Hem niye değişeyim ki, bana uygun mutluluğu bulduğuma göre? İkiyüzlülüğten yerinecek yerde kabul ettim onu. Tersine ona gömüldüm ve bütün yaşamımca aradığım rahatı onda buldum. Aslında, önemli olanın yargıdan kaçınmak olduğunu söylemem yanlış oldu. Önemli olan her şeyi kendimize mubah görebilmektir, zaman zaman kendi değersizliğimizi haykıra haykıra itiraf etsek de. Ben her şeyi kendime mubah görüyorum, yeniden, hem de bu kez gülmeden. Yaşamımı değiştirmedim, kendimi sevmeye ve başkalarını kullanmaya devam ediyorum. Ancak, hatalarımın itirafı, daha hafiflemiş olarak yeniden başlama ve önce doğamın, sonra tatlı bir pişmanlığın keyfini sürerek iki kez zevk almama izin veriyor.

Çözüm yolunu bulduğumdan beri, kendimi her şeye, kadınlara, gurura, can sıkıntısına, kine ve hatta, şu anda yükseldiğini hazla hissettiğim ateşime bırakıyorum. Sonunda egemenliğimi sürüyorum, ama ömrümün sonuna kadar. Yalnız benim tırmandığım ve üzerinde herkesi yargılayabildiğim bir tepe buldum yeniden. Bazen, gecenin güzel olduğu saatlerde uzaktan uzağa bir gülüş duyuyorum, yeniden kuşkuya kapılıyorum. Ama çabucak, her şeyi, yaratıklar olsun, yaratılış olsun her şeyi kendi güçsüzlüğümün ağırlığı altında eziyorum ve yeniden güç kazanıyorum.

Bu durumda, ne zaman olursa olsun, *Mexico-City*'yi şereflelendirmenizi bekleyeceğim. Ama şu yorganı çekin, nefes almak istiyorum. Geleceksiniz, değil mi? Size tekniğimin ayrıntılarını bile gösteririm, çünkü size karşı bir çeşit sempati duyuyorum. Gece boyunca onlara rezil olduklarını öğrettiğimi göreceksiniz. Daha bu akşamdan işe başlayacağım zaten. Bundan vazgeçemem ve de içlerinden birinin alkolün yardımıyla yere yığıldığı

ve göğsünü yumrukladığı o anlardan kendimi yoksun bırakamam. İşte o zamanlar büyüyorum, aziz dostum, büyüyorum, özgürce nefes alıyorum, dağın üstündeyim, ova gözlerimin altında uzanıyor. İnsanın kendini Tanrı baba hissetmesi ve kötü yaşam ve ahlak belgeleri dağıtması ne büyük sarhoşluk! Ben, Hollanda göğünün tepesinde, kötü meleklerimin arasında taht kurmuş oturmaktayım, Son Yargı kalabalığının sislerden ve sudan sıyrılarak bana doğru yükselişine bakmaktayım. Ağır ağır yükseliyor onlar, içlerinden ilkinin geldiğini görüyorum daha şimdiden. Onun bir eliyle yarı yarıya gizlediği şaşkın yüzünde hepimizin ortak kaderinin hüznünü ve bu kaderden kaçamamanın umutsuzluğunu okuyorum. Ve ben, aklamadan acıyorum, bağışlamadan anlıyorum, hele hele insanların bana taptıklarını hissediyorum sonunda!

Evet, kıpırdayıp duruyorum, nasıl uslu uslu yatabilirim? Sizden daha yüksek olmalıyım, düşüncelerim havaya kaldırıyor beni. O gecelerde, daha doğrusu o sabahlarda –çünkü düşüş şafakta oluyor– dışarı çıkıyorum, öfkeli adımlarla kanallar boyunca yürüyorum. Kurşuni mor gökyüzünde kat kat kuştüyleri inceliyor, güvencinler biraz yükseliyor, pembe bir ışıltı, çatıların hizasında, benim yarattığım bir yeni günü müjdeliyor. Damrak üstünde ilk tramvay, nemli havada zilini çingırdatıyor ve Avrupa'nın bir ucunda yaşamın uyandığını duyuruyor, o Avrupa ki orada, aynı anda, benim uyuklarım olan elli milyonlarca insan, ağızlarında bir acılıkla zorlana zorlana yataktan çıkıp keyifsiz bir işe doğru yollanıyor. O zaman ben, bilmeden bana boyun eğmiş tüm bu kıtanın üzerinde düşüncemle süzülerek, doğmakta olan absent tadındaki günü içerek, sonunda kötü sözlerle sarhoş olarak mutlu oluyorum, mutlu oluyorum diyorum size, mutlu olduğuma inanmamamızı yasaklıyorum, ölesiye mutlu oluyorum işte! Oh! Gü-

neş, kumsallar ve alize rüzgârları altındaki adalar, anısı insanı umutsuzluğa düşüren gençlik!

Tekrar yatıyorum, bağışlayın. Korkarım, coşup kendimden geçtim, yine de ağlamıyorum. İnsan bazen sapıtıyor, apaçık gerçeklerden kuşkuya düşüyor, hatta iyi bir yaşamın sırlarını keşfettiği zaman bile. Benim çözümlüm kuşkusuz en iyisi değil. Ama insan yaşamını sevmediği zaman, onu değiştirmek gerektiğini bildiği zaman, elinde başka seçeneği yoktur, öyle değil mi? Bir başkası olmak için en yapmalı? Olanaksız bu. Artık hiç kimse olmamak, herhangi biri uğruna kendini unutmak gerekirdi, hiç değilse bir kez. Ama nasıl? Bunaltmayın beni. Ben, bir gün bir kahvenin terasında elimi bırakmak isteyen o ihtiyar dilenci gibiyim. ‘Ah, bayım,’ diyordu adam, ‘mesele kötü insan olmak değil, ama ışığı yitiriyor insan.’ Evet, ışığı, sabahları, kendini bağışlayan kişinin o kutsal masumluğunu yitirdik biz.

Bakın, kar yağıyor! Sokağa çıkmalıyım! Beyaz gecede uyuyan Amsterdam, karlı küçük köprüler altındaki kara yeşimtaşı kanallar, ıssız sokaklar, boğulmuş ayak seslerim, bütün bunlar yarınki çamurdan önce geçip giden temizlik olacak. Bakın camlara karşı kabarıp kalan şu iri yumaklara. Belli ki güvercinler bunlar. Bu sevgili yaratıklar sonunda yere inmeye karar vermişler, suları ve çatıları kalın bir tüy tabakası ile kaplıyorlar, bütün pencerelerde çırpınıp duruyorlar. Nasıl da kaplamışlar ortalığı! Umalım ki, iyi haber getiriyorlardır. Yalnız seçkinler değil, herkes kurtulacak, öyle değil mi, servetler ve zahmetler paylaşılacak ve örneğin siz, bugünden itibaren, yerde yatacaksınız benim uğruma. Tümülle şiir, öyle değil mi? Haydi bakalım, itiraf edin ki, eğer gökten bir araba inip beni götürseydi ya da kar birden alev alsaydı, donup kalırdınız. İnanmıyor musunuz buna? Ben de inanmıyorum. Ama benim, ne olursa olsun, sokağa çıkmam gerek.

Tamam, tamam, sakın oluyorum, kaygılanmayın! Benim duygulanmalarına da, sayıklamalarına da zaten pek güvenmeyin. Amaçlıdır onlar. Bakın, şimdi bana kendinizden söz edeceğinize göre, kendi ilginç itirafımın, amaçlarından birine ulaşmış olduğunu hemen öğreneneceğim. Gerçekten de, muhatabımın polis olduğunu ve *Dürüst Yargıçlar*'ı çaldığım için beni tutuklayacağını umuyorum hep. Gerisi için kimse beni tutuklayamaz, öyle değil mi? Ama bu hırsızlığa gelince, yasanın etki alanına giriyor ve ben kendimi suçortağı yapmak için her şeyi ayarladım; bu tabloyu saklıyorum ve her isteyene gösteriyorum. Bu durumda beni tutuklayabilirsiniz, iyi bir başlangıç olur bu. Belki de daha sonra işin geri kalanıyla uğraşanlar olur, örneğin benim kellemi keserler, ben de artık ölmekten korkmam, kurtulmuş olurum. Toplanmış kalabalığın üstüne o zaman siz henüz soğumamış kellemi yükseltirsiniz, onların orada kendilerini bulmaları ve benim onlara, örnek bir insan olarak, yeniden egemen olmam için. Her şey tamam olur ve ben, çölde bağırarak ve oradan kurtulmamı reddeden sahte peygamberliğimi, kimsenin ruhu duymadan, sona erdirmiş olurum.

Ama siz polis değilsiniz elbet, böylesi çok basit olurdu. Nasıl? Ah! Kuşkulanıyordum bundan işte. Size karşı duyduğum bu tuhaf yakınlığın bir anlamı varmış meğer. Demek siz Paris'te o güzel avukatlık mesleğini icra ediyorsunuz! Aynı türden olduğumuzu biliyordum. Hepimiz birbirimize benzemiyor muyuz, böyle durmadan ve muhatapsız konuşarak, önceden cevapları bilsek de hep aynı sorularla karşılaşarak? Öyleyse, bir akşam Paris rıhtımları üzerinde başınıza geleni ve nasıl yaşamınızı hiç tehlikeye atmamayı başardığınızı lütfen anlatın bana. Yıllardır gecelerimde hep çınlayıp duran ve sonunda sizin ağzınızdan söyleyeceğim şu sözcükleri kendiniz tekrarlayın: 'Ey genç kız, kendini yine suya at

da her ikimizi kurtarma şansına bir kez daha ereyim! Bir kez daha, ha, amma ihtiyatsızlık! Ya söylediklerimizi hemen kabul ediverirlerse, üstat? O zaman dediğimizi yerine getirmek gerekir. Brr!.. Su ne kadar da soğuk! Ama yüreğimizi ferah turalım! Artık çok geç, her zaman hep geç olacak. Çok şükür ki öyle!

Albert Camus

DÜŞÜŞ

Albert Camus çağdaş düşün ve yazın dünyasındaki saygın yerini yalnızca oyunları ile da, yalnızca *Sisifos Söyleni* ve *Başkalıduran İnsan*'la da alırdı belki. Ama *Camus*'yü *Camus* yapan öncelikle anlatı yapıtlarıdır, *Yabancı* (1942), *Veba* (1947) ve *Düşüş*'se (1956) bu yapıtlar arasında üç büyük doruktur. Ancak, kimi yazınseverler bu üç başyapıt arasında daha çok *Düşüş*'ü yeğlerler. Bu kitap, herhangi bir düşünce ya da savı özellikle öne çıkarmaya çalışmadan, yalın bir anlatım ve özgün bir kurgu içinde, zengin bir düşünce ve duygu yüküyle, çağdaş dünyayı ve insanlarını derinlemesine sorgulayıp yargılar, çirkinliklerini ve düşkünlüklerini sergiler. Ama, aynı zamanda, bu dünyada yaşayan, dolayısıyla şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçüde onun sorumluluğunu taşıyan bireyler olarak tek tek her birimize bir ayna tutar, eski avukat Jean-Baptiste Clamence'in öyküsü aracılığıyla, bize kendini tehlikeye atmadan yaşayanların, yani hepimizin ve her birimizin benzersiz öyküsünü anlatır. *Düşüş*'ün yayımlanmasından bir yıl sonra *Camus*'nün Nobel Ödülünü kazanması bir rastlantı olmasa gerek.

Kapaktaki resim: AMY J. GRIGG

ISBN 975-510-787-8

978975511078751 >

KDV İÇİNDEDİR

500.000 lıra